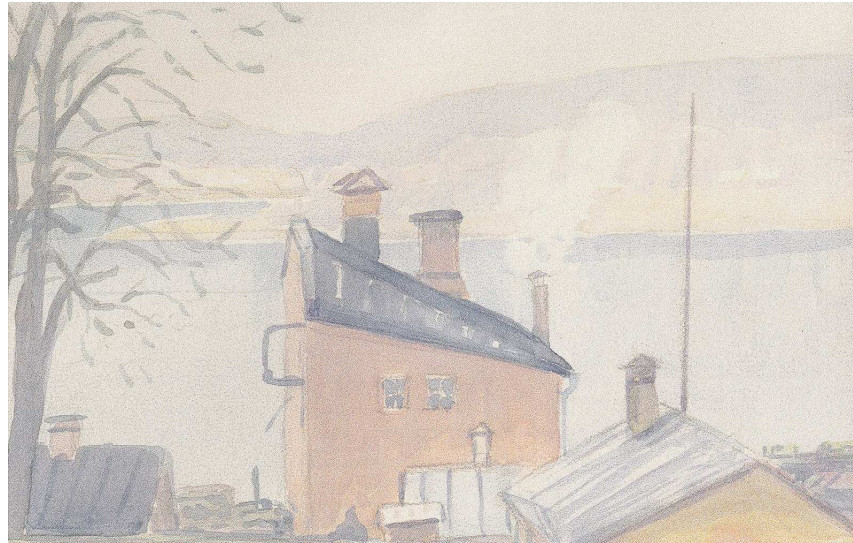

YKSIKÖISTÄ YHTEISÖKSI

Katsaus Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen oppiaineiden historiaan sekä yhteislaitoksen vaiheisiin

Maija Iltanen

Kirjoittaja on HuK-tutkinnon suorittanut taidehistorian maisteriopiskelija.

Julkaisun taitto: Juha Teppo

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO: HISTORIAJULKAISUN SISÄLLÖSTÄ JA SEN VALMISTUMISPROSESSISTA	1
2 TAIDE- JA KULTTUURIAINEET JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON HUMANISTISEN TIEDEKUNNAN HISTORIASSA	2
2.1 1958–1970: VARHAISIMMAT TAIDEAINEIDEN PROFESSUURIT PERUSTETAAN JA KEHITYSSUUNNITELMIA TEHDÄÄN	2
2.2 1970–80-LUKU: FYTT JA ENSIMMÄINEN YHDISTELMÄLAITOSKOKEILU	3
2.3 1990-LUVULTA ETEENPÄIN: TAIDE- JA KULTTUURIAINEIDEN YHTEISTYÖ ALKAA KUNNOLLA	4
2.3.1 <i>Kuvakoulutus (n. 1990–2005)</i>	6
3 TAITEIDEN JA KULTTUURIN TUTKIMUKSEN LAITOKSEN SYNTY JA VAIHEET	8
3.1 TAIKU PERUSTETAAN – YHTEISEN TYÖKULTTUURIN ETSINTÄÄ	8
3.2 KÄYTÄNNÖT ALKAVAT MUOTOUTUA	10
3.3 UUSIA TUULIA JO TOIMIVASSA LAITOKSESSA	12
3.4 TAIKU NYT	14
4 OPPIAINEIDEN VAIHEET	17
4.1 KIRJALLISUUS	17
4.1.1 <i>1980-luvun kääntäjäseminaarit</i>	22
4.2 TAIDEHISTORIA	23
4.3 TAIDEKASVATUS	33
4.4 MUSEOLOGIA	42
4.5 NYKYKULTTUURIN TUTKIMUS	48
4.6 DIGITAALINEN KULTTUURI	54
4.7 HUNGAROLOGIA	59
4.8 KIRJOITTAMINEN	60
5 LAITOSTEN SIJAINNIT	62
5.1 ALKUVUODET VAIHTELEVISSA PAIKOISSA	62
5.2 ATHENAEUM JA MUSICA	63
5.3 JUOMATEHDAS	67
6 OPISKELIJAEELÄMÄÄ	69
6.1 AINEJÄRJESTÖTOIMINTA	69
6.1.1 <i>Opus ry</i>	69
6.1.2 <i>Rana ry</i>	70
6.1.3 <i>Diaario ry</i>	71
6.1.4 <i>Mesenaatti ry (1975–2004)</i>	73
6.2 TAIDE- JA KULTTUURIAINEIDEN ALUMNIT	74
6.2.1 <i>Bologna-työryhmän raportti: kirjallisuuden, taidehistorian ja taidekasvatuksen opiskelijoiden työllistyminen</i>	74
6.2.2 <i>Museologian työllistymisraportti</i>	76
6.2.3 <i>Kulttuuri, tiede, teknologia -muutokoulutusohjelmaan osallistuneiden työllistymisen raportti</i>	77
7 TARINOITA TAIKUSTA	79
7.1 TIETOKONE TULI TAITEIDEN TALOON - MUUTOKSIA OPETUS- JA OPISKELUKÄYTÄNNÖISSÄ	79
7.2 UNIVERS(1)TAS, HUMANISMIN LINNAKE	82
7.3 APULAISPROFESSORI JOULUKINKKUNA JA MUTTA MUISTOJA	84
8 PÄÄTÄNTÖ: YLIOPISTO MUUTTUU, PYSYKÖ TAIKU PERÄSSÄ?	86
8.1 TULOISTA TAVOITAMASSA	86
8.2 LUOVASSA MUUTOKSEN TILASSA – MISSÄ ON TAIKUN PAIKKA?	89
9 TOIMITUSKUNNAN KIITOKSET	91
10 KUALÄHTEET	92
11 LÄHTEET	93
12 LIITTEET	97

1 Johdanto: historiajulkaisun sisällöstä ja sen valmistumisprosessista

Yliopistouudistuksen tehdessä vauhdikkaasti tuloaan on oikea hetki kerrata mennyttä. Aihetta historiakatsaukselle antaa myös juhluvuosi: Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen kahdeksan oppiainetta (kirjallisuus, taidehistoria, taidekasvatus, museologia, nykykulttuurin tutkimus, digitaalinen kulttuuri, hungarologia ja kirjoittaminen) täyttävät näinä vuosina kootusti yhteensä 200 vuotta¹.

Historia alkaa kuvailulla siitä, kuinka taide- ja kulttuuriaineet ovat saaneet jalansijaa Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa ensin yksittäisinä laitoksina ja lopulta yhdistelmälaitoksena. Seuraavaksi käydään läpi vuonna 2000 perustetun Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen vaiheita aina sen yhteistä toimintakulttuuria hapuilleesta alusta nykyyhetkeen. Keskeisessä osassa on luku, jossa kartoitetaan Taikon tämän hetkisten oppiaineiden tärkeimmät tapahtumat ja keskeiset henkilöt.

Opiskelijat pääsevät ääneen luvussa, jossa käsitellään ainejärjestötoimintaa. Samassa luvussa referoidaan tutkimuksia, joissa on selvitetty taide- ja kulttuuri-

¹ Tasavuosisumma kertyy vuosilta 2007–2009 seuraavasti: kirjallisuus täyttää 50 vuotta, taidehistoria 40 vuotta, taidekasvatus 35 vuotta, museologia ja nykykulttuuri kumpainenkin 25 vuotta, hungarologia 20 vuotta ja digitaalinen kulttuuri 5 vuotta.

neiden opiskelijoiden työllistymistä. Henkilökunnan kertomat tarinat johdattavat muutoksiin sekä opiskelu- ja opetuskäytännöissä että ajanhengessä. Mukana on myös yksittäisiä hauskoja muistoja matkan varrelta. Lopuksi heijastellaan henkilökunnan ajatuksia niistä vaatimuksista ja muuttuneista toimintatavoista, jotka yliopistomaailmaa ovat viime vuosina kohdanneet. Tekstiä elävöittää eri aikakausilta koottu kuvamateriaali.

Historia on koottu kolmessa kuukaudessa. Se pohjautuu toimituskunnan saatavilla olleeseen ja sille toimitettuun aineistoon sekä erityisesti historiaa varten tehtyihin haastatteluihin. Oppiaineet painottuvat sekä tekstimäärältään että sisällöltään hieman eri tavoin riippuen siitä, miten runsaasti ja millaista lähdemateriaalia on ollut käytössä. Painopiste-erot johtuvat myös oppiaineiden erilaisista luonteista. Työskentelyaikataulu on johtanut siihen, että historiakatsauksessa nojataan haastatteluissa saatuun tietoon huomattavan paljon. Onkin syytä muistaa, että haastattelut ovat subjektiivisia näkemyksiä asioista. Koska historia julkaistaan verkossa, sitä on mahdollista täydentää jatkossa.

Tavoitteena on ollut luoda kehityskaari, joka alkaa yhden professorin oppiainelaitoksista ja saavuttaa sen pisteen, jossa Taiku on nyt: moniääninen mutta yhteistyöhaluinen ja -kykyinen, vakiintunut laitos hakemassa asemaansa suurien muutosten keskellä.

2 Taide- ja kulttuuriaineet Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan historiassa

2.1 1958–1970: Varhaisimmat taideaineiden professorit perustetaan ja kehityssuunnitelmia tehdään

Jyväskylän kasvatusopilliseen korkeakouluun perustettiin syksyllä 1958 filosofinen tiedekunta. Kaksi vuotta myöhemmin filosofinen tiedekunta jakaantui kasvatustieteelliseksi ja historiallis-kielitieteelliseksi osastoksi, joista jälkimmäiseen kuului toistaiseksi ainoan taide- ja kulttuuriaineen, kirjallisuuden, professori.²

Kirjallisuuden professori **Aatos Ojala** (1919–87) toimi tiedekunnan varadekaanina vuodet 1961–66. Tämän jälkeen hän oli dekaanina vuoteen 1968, jolloin pidettiin tuoreen humanistisen tiedekunnan ensimmäiset vaalit. Vaalien tuloksena uudeksi dekaaniksi nousi taidehistorian professori **Sakari Saarikivi** (1911–85), joka toimi dekaanina vuoden verran.³

² Päänilä 2008, 15–22.

³ Sittemmin Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen oppiaineiden henkilökunnasta tiedekunnan dekaaneina ovat toimineet vuosina

(1) Taidehistorian ensimmäinen professori ja humanistisen tiedekunnan dekaani Sakari Saarikivi (vas.) taiteilija Helge Dahlmanin kotona Tapiolassa. Saarikivi liikkui taiteilijoiden parissa ja kirjoitti muun muassa Dahlmanista. Kuvaaja tuntematon.

1986–87 kirjallisuuden professori Tarmo Kunnas ja kevätlukukaudella 1996 taidehistorian professori Kalevi Pöykkö. Varadekaaneina ovat olleet Ojalan lisäksi vuosina 1990–92 taidehistorian apulaisprofessori Eeva Maija Viljo, vuosina 1993–95 Kalevi Pöykkö ja vuosina 2002–08 taidehistorian professori Heikki Hanka. Päänilä 2008, liite 1.

Filosofinen tiedekunta esitti opetusministeriön vuonna 1965 laatimalle korkeakoulujen kehittämisohjelmalle lukuisia toiveita eri alojen professuureista. Joukossa oli useita taiteen ja kulttuurin tutkimukseen kytkeytyneitä aineita. Vuosina 1965–66 dosentti **Päivö Oksalan** (1907–74) luotsaama toimikunta näki, että Jyväskylään voidaan perustaa täysin itsenäinen taiteiden tiedekunta. Vaihtoehtona sille oli visuaalisten aineiden opintosuunta, hallinnoltaan ja resursseiltaan itsenäinen suurlaitos. Toimikunnan esitykseen kuului seitsemän yliopistollisen viran perustaminen, joista yksi olisi ollut taidehistorian professori. Tämän lisäksi se ehdotti 24 käytännön taideopettajan palkkaamista. Virkaesitys oli toteutettavaksi liian kunnianhimoisen, mutta loi pohjaa taideaineiden tulevaisuudelle ja heijasti ajan tarvetta kouluttaa päteviä kulttuurialan ihmisiä.⁴

Vuonna 1968 historiallis-kielitieteellinen osasto muutettiin Jyväskylän yliopistoa koskevan asetuksen perusteella humanistiseksi tiedekunnaksi, ja filosofisen tiedekunnan väliporras poistui.⁵

1970-luvun alkupuolella tiedekunta koostui 11 laitoksesta, joista nykyisen Taiteiden ja kulttuurin tutki-

muksen laitoksen oppiaineita olivat kirjallisuus ja vuonna 1968 perustettu taidehistoria. Taidekasvatus liittyi joukkoon vuonna 1973.⁶

2.2 1970–80-luku: FYTT ja ensimmäinen yhdistelmälaitoskokeilu

Yliopistossa alkoivat puhaltaa muutoksen tuulet tutkinnonuudistuksen muodossa, kun vanha, alempaan tutkintoon pohjautunut järjestelmä haluttiin korvata uudella. Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunta (FYTT) valmisti vuonna 1972 mietinnön, jossa hahmoteltiin uudistuksen rakennetta. Tuore, koulutusohjelmiin, pisteytykseen ja nelivuotiseen perustutkintoon nojaavan järjestelmän myötä humanistiseen tiedekuntaan muodostettiin vieraiden kielten, suomen ja sen sukukielten ja historian oheen taiteiden tutkimuksen sekä kulttuurien tutkimuksen koulutusohjelmat.⁷

Humanistiset alat ja taideaineet joutuivat arvioimaan omia lähtökohtiaan ja toimintatapojaan uudestaan myrskyisän tutkinnonuudistusvaiheen myötä. Koulutusohjelmien ja ammattiorientoituneisuuden lisääntyminen oli kirvoittanut runsaasti vastaväitteitä eten-

⁴ Päänilä 2008, 27.

⁵ Päänilä 2008, 32.

⁶ Päänilä 2008, 32.

⁷ Päänilä 2008, 40–47.

kin humanistien suunnalta, sillä akateemisten sivistystraditioiden pelättiin murenevan. Taideaineet joutuivatkin lisäämään opetukseensa sellaisia poikkitieteellisiä osa-alueita, jotka poikkesivat niiden tieteellisiltä perustoilta. Kaikille taideaineille tuli soveltavan tutkimuksen osalta yhteisiä elementtejä, ja taidehistorian professori **Kalevi Pöykön** johtama taideaineiden edustajista koostunut työryhmä esitti keväällä 1978, että taidekasvatus olisi sopiva laitos organisoimaan ja osittain tuottamaan tällaista soveltavaa, ammatillisempaa opetusta. Käytännössä yhteistyö ei kuitenkaan juuri toiminut.⁸

Syyslukukauden 1981 alussa tuli voimaan asetus tiedekuntaneuvoston uudenlaisesta toimintamallista. Sen mukaan tiedekuntaneuvostossa saattoi olla enintään 16 jäsentä, joista professoreille varattuja paikkoja oli kahdeksan. Jotta kultakin laitokselta tulisi tiedekuntaneuvostoon professoriedustus, oli 12 laitosta pakko supistaa kahdeksaan. Uusien laitosten pakko-liitoksia sanelivat muun muassa laitosten silloinen vahvuus ja niiden sijainti toisiinsa nähden. Kirjallisuus sai laitostumpanikseen venäjän, taidekasvatus

⁸ Happo & Hujanen 1998, 43–45, 48–50; Päärnilä 2008, 47.

musiikkitieteen, ja taidehistorian kanssa yhteen liittyi etnologia.⁹

Yhdistelmälaitosten taival loppui jo vuoden 1984 alussa. Vanhaan järjestelmään siirryttiin takaisin, koska laitoshallinto ei ollut onnistunut toivotulla tavalla, eivätkä opiskelijatkaan olleet innostuneet yhdistelmälaitoksista. Aika oli mennyt eteenpäin myös siinä, ettei professorin enää katsottu olevan automaattisesti oppiaineensa yksinvaltainen päättäjä.¹⁰

2.3 1990-luvulta eteenpäin: taide- ja kulttuuriaineiden yhteistyö alkaa kunnolla

1980–90-luvun taitteessa humanistisessa tiedekunnassa toteutettiin joitakin muiden tiedekuntien opiskelijoille tarkoitettuja sivuainekokonaisuuksia, joissa yhdistyivät kieli- ja kulttuuriopinnot.¹¹ Kirjallisuuden, musiikin, taidehistorian ja taidekasvatuksen peruskurssit muodostivat kirjallisuuden professori **Pekka Liljan** ajatuksesta vuodesta 1996 alkaen Taiteiden perusopinnot -kokonaisuuden.¹²

⁹ Muut uudet laitokset olivat englanti, historiat, suomen kieli, ruotsin ja saksan kieli sekä romaaninen filologia. Päärnilä 2008, 61–62.

¹⁰ Päärnilä 2008, 61–62.

¹¹ Päärnilä 2008, 70.

¹² Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Päärnilä 2008, 71.

Vuoden 2000 syksyllä rehtori **Aino Sallinen** perusti viiden vuoden määräajaksi *Artes Liberales* -nimisen saaneen taidetiedekeskuksen. Keskuksen tavoitteeksi asetettiin tiedekuntarajat ylittävä oppiaineiden yhteistyö, joka vahvistaisi Jyväskylän yliopiston taiteen- ja kulttuurintutkimuksen ja -opetuksen asemaa sekä yliopistoinstituution sisällä että laajemmin yhteiskunnallisena vaikuttajana. Toimintaan osallistui humanistisen, informaatiotieteiden, kasvatustieteellisen, liikunta- ja terveystieteellisen sekä yhteiskuntatieteellisen tiedekuntien oppiaineita.¹³

*Artes Liberales*in puitteissa toteutui kaksi suurta koulutushanketta: opetusministeriön rahoittama ja muuntokoulutuksena järjestetty *Kulttuuri, tiede, teknologia* -maisteriohjelma (2001–2004)¹⁴ sekä yliopiston sisäisellä rahoituksella toimeenpantu englanninkielinen NACS – *Nordic Arts and Culture Studies* -maisteriohjelma (2004–2006). Lisäksi yhdessä Avoinen yliopiston ja virtuaaliyliopiston kanssa uudistettiin Taiteiden perusopinnot approbaturkokonaisuus ja koottiin laaja-alainen Kulttuurin avaimet -perusopinnotkokonaisuus.

¹³ *Artes Liberales* -taidetiedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

¹⁴ Muuntokoulutuksesta enemmän luvussa 6.2.3, *Kulttuuri, tiede, teknologia* -muuntokoulutusohjelmaan osallistuneiden työllistymisen raportti.

Tieteidenvälisistä tutkimushankkeista voidaan mainita COREAA¹⁵ – Taiteilijuus tekeillä (Construction and Reconstruction in Authorship in the Arts) sekä IMU¹⁶ – Ilmaisun murros.¹⁷

Jo FYTT-mietinnössä (1972) oli esitetty, että laitospöytäkirjoja voisi suurentaa. Sopiva aika käytännön toimille tuli 2000-luvulla, jolloin dekaani **Kari Sajavaaran** (1938–2006) johdolla tiedekuntaan tuli yhdistämisten kautta viisi laitosta¹⁸ entisten 13 sijaan. Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos oli yksi tuoreista laitoksista, joka aloitti toimintansa syksyllä 2000; vuonna 2002 se

¹⁵ COREAA-tutkimushankkeen vastuulliset johtajat olivat taidehistorian professori Annika Waenerberg ja kulttuuripolitiikan professori Anita Kangas Jyväskylän yliopistosta. Hankkeessa määriteltiin muutoksia taiteilijuudessa ja tekijyyttä taiteessa. Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen, draamakasvatuksen ja Juomatehtaan esite.

¹⁶ Tutkimusprojektin vastuullisena johtajana toimi Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden professori Leena Kirstinä. Projektissa lähestyttiin eri taiteen aloilla vuosituhaten vaihteessa tapahtuneita murroksia muun muassa representaation ja uuden etiikan käsitteiden kautta. Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen, draamakasvatuksen ja Juomatehtaan esite.

¹⁷ *Artes Liberales* -taidetiedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

¹⁸ Uudet laitokset olivat Historian ja etnologian laitos, Kielten laitos, Musiikin laitos, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos sekä Viestintätieteiden laitos, minkä lisäksi Soveltavan kielentutkimuksen keskus (Solki) toimi kuudentena itsenäisenä laitoksena. Päärnä 2008, 89.

muutti nimensä nykyiseen muotoonsa Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitokseksi.¹⁹

Laitosuudistus ei käynyt kivuttomasti, eivätkä kaikki olleet siitä yksimielisiä – ensimmäisiltä laitosjohtajilta vaadittiin rohkeutta. Suurempien laitosten edut nähtiin kuitenkin olevan huomattavat pieniin laitoksiin verrattuna. Ensinnäkin kilpailu ulkopuolisesta rahoituksesta ajateltiin olevan helpompi voittaa useamman professorin laitoksena. Toisekseen vastuu sekä hallinnollisesta työstä että ohjaustyöstä oli mahdollista jakaa, eivätkä laitos ja sen talous näin ollen olleet enää yhtä riippuvaisia muutaman henkilön resursseista ja kyvyistä.²⁰

Koko tiedekunnan hallintokulttuuri koki muutoksia laitosuudistusten myllerryksessä ja dekaani **Maarit Valon** kaudella (2002–2008) johtamisesta tuli tiedostavampaa ja yhteistyötä aiempaa enemmän korostavaa. Vakituksista laitosjohtajien kokouksista, kiinteistä työ- ja johtoryhmistä sekä toimintakäsikirjoista muodostui olennainen osa toimintaa.²¹

¹⁹ Päärnilä 2008, 89.

²⁰ Päärnilä 2008, 89.

²¹ Päärnilä 2008, 90.

2.3.1 *Kuvakoulutus (n. 1990–2005)*

Humanistisen, kasvatustieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan edustajat alkoivat suunnitella 1980–90-lukujen taitteessa visuaalista kulttuuria, mediaa ja kuvallista viestintää tarkastelevaa monitieteellistä opintokokonaisuutta. OKL:n kuvailmaisun koulutus aloitti kasvatustieteellisessä tiedekunnassa suunnittelurahoituksen²² turvin vuonna 1990.²³

YTM (FL 2003) **Kimmo Lehtonen** kutsuttiin hankkeeseen suunnittelijaksi. Näkökulmia opetussisältöihin tuotiin kaikkien kolmen taustalla toimineen tiedekunnan oppiaineista. Tuloksena oli kuvakoulutuksen ensimmäinen 15 opintoviikon laajuinen approbaturkokonaisuus, johon sisältyi noin kymmenen eri kurssia. Kuvakoulutusta kehitettiin johtoryhmän voimin.²⁴

²² Suunnittelurahan jälkeen kuvakoulutus toimi rehtori Aino Sallisen vuosittain vahvistaman hankerahan turvin. Myös kasvatustieteiden tiedekunta rahoitti oppiainetta silloin, kun se toimi sen alaisuudessa. Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

²³ Happo & Hujanen 1998, 159–160; Lehtonen, haastattelu 24.6.2008; Päärnilä 2008, 72.

²⁴ Johtoryhmään kuuluivat YTT Anita Kangas, FT Jussi Kotkavirta, YTM Kimmo Lehtonen, FM Sakari Liimatainen, FT Helena Sederholm, FT Raimo Salokangas, FM Erkki Tuunanen ja KT Tapani Vaherva. Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

Pertti Kalin, OKL:n kuvaamataidon didaktiikan lehtori, halusi varmistaa sivuaineen sisällöllisen laadun. Kuvakoulutuksen dosentiksi valittiin Suomen mainonnan historiasta väitellyt TaT **Päivi Hovi-Wasastjerna**. **Lehtonen** toimi oppiaineessa amanuenssin nimikkeellä. Verkostoja luotiin vahvasti journalistiikkaan, sosiologiaan, silloiseen Nykykulttuurin tutkimusyksikköön ja taidekasvatukseen. Opetusta antoivat myös muun muassa elokuva-alaan erikoistunut FT **Jarmo Valkola** ja sarjakuva-asiantuntija, nykyinen Aku Ankan päätoimittaja FM **Jukka Heiskanen**.²⁵ Lisäksi kuvakoulutus osallistui mediaretorii-kan kansainvälisen kesäkoulun järjestämiseen yhdessä Retoriikka-instituutin ja erityisesti FT **Jukka Kanervan** (1955–98) kanssa. Paljon yhteistyötä tehtiin multimedian sivuainekokonaisuuden kanssa.²⁶

Kuvailmaisun koulutuksen nimi muuttui kuvakoulutukseksi, kun se siirrettiin OKL:sta humanistiseen tiedekuntaan vuonna 1994.²⁷ Taikun perustamisvuonna (2000) kuvakoulutus siirtyi sen alaisuuteen, ja **Lehto-**

²⁵ Hoppo & Hujanen 1998, 160; Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

²⁶ Tuolloin aloitettiin muun muassa yliopistotasoinen pelikulttuurin tutkimus ja toteutettiin Pelihelvetti, peliesteettistä ja pelaajakokemus-analyysia kokempohjaisesti opettanut työpaja yhdessä multimedian sivuaineopintokokonaisuuden kanssa. Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

²⁷ Lehtonen, haastattelu 24.6.2008; Päärnä 2008, 72.

sen nimike muuttui yliopistonopettajaksi. Kuvakoulutuksessa oli Taikuun siirryttäessä mahdollista suorittaa myös aineopinnot, minkä myötä opiskelijamäärä kasvoi.²⁸

Kuvakoulutus sulautettiin vuonna 2005 alkaneeseen digitaalisen kulttuurin maisteriohjelmaan ja integroitumisen myötä **Lehtonen** valittiin digitaalisen kulttuurin oppiaineen lehtoriksi. Maisteriohjelmassa pysyttiin hyödyntämään erityisesti kuvakoulutuksessa luotuja verkostoja ja kansainvälisiä suhteita²⁹. Sivuainekokonaisuuden sisällöllinen perintö sen sijaan ei ole ankkuroitunut erityisesti mihinkään Taikun oppiaineista.³⁰

²⁸ Kuvakoulutuksen pääsykokeet koostuivat aluksi haastatteluista ja esseetehtävistä, myöhemmin valinnat tehtiin hakemuksen perusteella. Ensin sisäänottoa tapahtui joko toinen vuosi, sittemmin siitä tuli joka-vuotista. Noin 30–45 pyrkijästä hyväksyttiin 11–15. Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

²⁹ Kuvakoulutuksella oli enimmillään kuusi kansainvälistä yhteistyökumppania, jotka tarjosivat opintoja täydentäviä tai esimerkiksi kädentaitoja harjoittavia opiskelijavaihtokohteita. Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

³⁰ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008; Lehtonen, haastattelu 24.6.2008.

3 Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen synty ja vaiheet

3.1 *Taiku perustetaan - yhteisen työkuulttuurin etsintää*

Keväällä 2000 rehtori **Aino Sallinen** neuvotteli taide- ja kulttuuriaineiden laitosten kanssa. Laitokset saivat kokouksessa kehotuksen yhdistyä, joskin lopullinen päätösvalta liittymisestä jätettiin kunkin laitoksen haltuun.³¹ Kynnys alkaa pohtia konkreettisesti laitosityhteistyötä ja laitusrakenteiden muutosta oli jo aiemman taide- ja kulttuuriaineiden koulutuskokonaisuuden kehittämisstrategiahankkeen ansiosta madaltunut. Taiteen ja kulttuurin tematiikan ympärille koottu hanke oli osoittanut tieteiden- ja taiteidenvälisyyden synnyttävän tulosta.³² Lisäksi tiedossa oli, että laitosten määrää tiedekunnassa pienennetään yksittäisten erillislaitosten muodostaman organisaation tehottomuuden vuoksi.³³

³¹ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

³² Hanka, haastattelu 9.6.2008; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008.

³³ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

Taidehistorian ja taidekasvatuksen laitokset, taidehistorian laitokseen kuulunut museologian oppiaine sekä Nykykulttuurin tutkimuskeskus ja kuvakoulutus liittyivät neuvottelujen jälkeen yhteen vuonna 2000. Uuden laitoksen nimeksi tuli Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos. Myös kirjallisuuden laitos keskusteli yhdistymisestä eri tahojen kanssa³⁴, mutta päätti lopulta säilyä toistaiseksi itsenäisenä ja tarkkailla moniportaista siirtymävaihetta sivusta. Syynä paikoin varsin voimakkaaseen yhdistymisten vastustukseen kirjallisuuden laitoksella oli huoli taloudesta ja virkojen menettämisestä. Musiikin ratkaisuna oli jäädä kokonaan tämän fuusion ulkopuolelle ja suunnata yhteistyötoiveensa syntymässä olevan musiikkikampanuksen suuntaan.³⁵

Kirjallisuus liittyi Taikuun mukaan lopulta vuonna 2002 ja samalla laitoksen nimi muutettiin muotoon Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos³⁶. Laitoksen nimiasia kirvoitti laitoksella vilkasta keskustelua, sillä

³⁴ Kirjallisuuden laitos kävi keskusteluja yhdistymisestä muun muassa suomen kielen laitoksen ja musiikin laitoksen kanssa. Kirstinä, haastattelu 29.5.2008.

³⁵ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

³⁶ Department of Art and Culture Studies.

nimen haluttiin olevan riittävän laaja kattamaan kaikki taiteenlajit ja laitoksen oppiaineet.³⁷

Ensimmäiseksi Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen johtajaksi valikoitui taidehistorian tuore professori **Annika Waenerberg**³⁸ ja varajohtajaksi tutkija **Urpo Kovala**. Johtajan ja varajohtajan työnkuvia ei ollut juurikaan määritelty, eikä toiminta ollut kovin järjestäytynyttä. **Waenerberg** kuvailee itseään ”muutosjohtajaksi”, jonka tehtävä tienraivaajana oli varsin vaativa³⁹. Työ piti aloittaa hyvin konkreettisista asioista: oppiaineet olivat muuttamassa uusiin tiloihin Juomatehtaalle⁴⁰ ja rakennuksen suunnittelu-, kunnos-

tus- ja rakentamistyöt veivät paljon aikaa. Monet käytännön asiat olivat vielä avajaispäivänä keskeneräisiä: opetustiloista puuttui huonekaluja ja sisäntulohallista naulakot, digiluokassa ei ollut tietokoneita ja auditorion tekniikan ohjauspöytä oli viallinen.⁴¹

Monella oli mielessä 1980-luvun alun ensimmäinen organisaatiouudistusten aalto. Ylhäältäpäin tulleet yhdistymiskäskyt olivat muodostaneet jokseenkin keinotekoisia laitosfuusioita⁴², joissa yhteistä oli lähinnä hallinto, ei sisältö. Tällä kertaa oppiaineet halusivat välttää näennäisen yhteistyön ja muodostaa todelliseen yhteiseen pohjaan perustuvia, sisällöllisesti eheitä kokonaisuuksia.⁴³

Oppiaineet keskustelivatkin paljon siitä, millaiseksi uuden yhteisen pohjan pitäisi muodostua. Vaikka kaikissa taide- ja kulttuuriaineissa oli totuttu tiettyi-

³⁷ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

³⁸ Waenerberg oli saanut taidehistorian professuurin syyskuussa 1999 ja aloittanut työskentelyn vuoden 2000 alussa. Hän näkeekin, että uuden ihmisen valinta uuden laitoksen johtajaksi saattoi olla strateginen ratkaisu. Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

³⁹ Myös tilanne taidehistorian oppiaineessa oli haasteellinen, sillä Waenerbergin edeltäjä Kalevi Pöykkö oli ollut eläkkeellä jo jonkin aikaa. Waenerbergin, jolle Jyväskylän yliopisto ei ollut entuudestaan lainkaan tuttu, piti siis hahmottaa sekä rytkäällä syntyneen uuden laitoksen että oman oppiaineensa tila. Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴⁰ Waenerberg antaa kiitosta suunnittelija-arkkitehti Tuija Ilvekselle, jonka kanssa käydyt keskustelut auttoivat hahmottamaan sitä, millaista laitosyhteistyö voisi olla. Hän kertoo myös oppiaineensa vastaaviin käytännöllisiin töihin jo parikymmentä vuotta aikaisemmin, kun hänen silloinen työpaikkansa Joensuun taidemuseo muutti uusiin tiloi-

hin, eikä Juomatehtaan työmää näin ollen samalla tavoin enää säikäyttänyt. Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴¹ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴² Kirjallisuus oli saanut tuolloin laitostumppanikseen venäjän, taidekasvatus musiikkitieteen, ja taidehistorian kanssa yhteen liittyi etnologia. Päärnilä 2008, 61–62.

⁴³ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

hin samankaltaisuuksiin, yhteistyötä ei juuri ollut aikaisemmin ollut.⁴⁴

Keskusteluissa ilmeni toisistaan varsin paljon poikkeavia näkemyksiä ja muutoksen tuoman yhteisen sisällöllisen rungon etsimisessä piti lähteä liikkeelle ruohonjuuritasolta. Pyrkimyksenä oli löytää ne vahvuudet ja strategiat, jotka kunkin oppiaineen näkökannalta katsottuna olisivat kenties erilaiset, mutta jotka yhteisinä veisivät Taikua laitoksena eteenpäin.⁴⁵ Tärkeää oli halu ymmärtää taide- ja kulttuuriaineet yhteiseksi voimavaraksi ja vahvuusalueeksi.⁴⁶ Yhteistä toimintakulttuuria etsittiin vuonna 2001 muun muassa KOLA-kyselyllä, eli arvioinnilla, jossa toiminnan vertailevaksi arviointikumppaniksi valikoitui Bergenin yliopisto vastaava laitos.⁴⁷

Eriyksen tärkeäksi johtajuutensa tehtäväksi **Waenerberg** nostaa eri oppiaineisiin tutustumisen ja pyrkimyksen luoda entisten laitoskohtaisten toimintatapojen sijaan yhteistä työkulttuuria. Hän kokee, ettei tavoite vielä hänen aikanaan toteutunut, sillä ulkoisten

⁴⁴ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008.

⁴⁵ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

⁴⁶ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008.

⁴⁷ IKK - Institut for kulturstudier og kunsthistorie. Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

resurssien kuntoon saattaminen vei niin paljon aikaa ja energiaa. Kului tovi, ennen kuin toimintatavoiltaan täysin poikkeavat yksiköt löysivät yhteisen linjan ja itselleen sopivat yhteistyökumppanit. **Waenerberg** kuvailee johtajuutensa kautta kaoottiseksi ja ahdistavaksikin, mutta silti rikkaaksi ja hyväksi kokemukseksi. Varttuneen tutkijan apurahan suoma rauhoittumisen aika tuli johtajuuskauden jälkeen tarpeeseen.⁴⁸

3.2 Käytännöt alkavat muotoutua

Seuraavaksi johtajaksi valittiin toukokuun 2002 laitosjohtajavaalissa⁴⁹ vasta saman vuoden tammikuusta taidekasvatuksen professorista vastannut **Pauline von Bonsdorff**⁵⁰ ja varajohtajaksi Taikuun liittyneen

⁴⁸ Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴⁹ Laitosjohtaja valitaan hallintojohtosäännön mukaisella vaalimenetelyllä joka kolmas vuosi järjestettävissä vaaleissa. Riittävän pitkän virkasuhteen omaavat väitelleet henkilöt saavat uuden laitosneuvoston järjestäytymiskokouksessa lomakkeen, jossa tiedustellaan heidän kiinnostustaan johtajan tai varajohtajan tehtäviin. Ehdokkaat käydään läpi vaalikokouksessa. Prosessi ei välttämättä ole helppo ja nopea, sillä halukkaita aikaavievään työhön ei aina löydy, eikä johtajan paikan vuorottelu ei ole toteutunut vielä. Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁵⁰ von Bonsdorff kertoo olleensa laitosjohtajan työhön varsin motivoitunut, sillä se tarjosi erinomaisen mahdollisuuden tutustua laitokseen

kirjallisuuden oppiaineen professori **Leena Kirstinä**.⁵¹ **von Bonsdorff** kertoo, että laitoksesta huomasi vielä tuolloin tilanteen sekavuuden, toimintamallien puutoksen ja ne ymmärrettävät pelot, joita osalla entisistä itsenäisistä laitoksista oli. Yhteistyön edellyttämä luopuminen joistakin osa-alueista ei ollut kivutonta. Lisäksi taidekasvatuksen useita vuosia ilman vakinaista professoria olleen oppiaineen linjausten ja toimintatapojen määrittely vaati työtä.⁵² **von Bonsdorff** kuitenkin kehuu laitoksen yhteisissä kokouksissa valinnutta ilmapiiriä, jossa yhteisiä päätöksiä pyrittiin tekemään avoimesti ja kaikkia kuunnellen.⁵³

Siinä missä edellisen johtajan ja varajohtajan työnjako oli vielä ollut melko määrittelemätön, uusien johtajien tuli laatia asiasta sopimuspaperi. Työnjakopaperissa

ja tiedekuntaan näköalapaikalta sekä luoda kontakteja. Lisäksi hän koki siirtymisen Helsingin yliopistosta pienempään ja toimintatavoiltaan erilaiseen Jyväskylän yliopistoon raikkaaksi vaihteluksi. von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁵¹ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁵² Waenerberg huomattaa, että vaikka hänen tilanteensa oli osin sama, ero oli siinä, että taidehistoria oli selvästi asemansa vakiinnuttanut oppiaine. Lisäksi Waenerberg pystyi tukeutumaan taidehistorian professori Heikki Hangan ja amanuenssi Tellervo Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008in oppiainetta koskevaan asiantuntemukseen ja muistitietoon. Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁵³ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

von Bonsdorffin vastuualueiksi kirjattiin yleinen hallinto, talous ja sen seuranta, henkilöstöasiat sekä kansainvälisten suhteiden ja tutkimusprojektien koordinointi. **Kirstinän** tehtävinä olivat opintoasiat ja opetuksen kehittäminen.⁵⁴ Kaiken kaikkiaan **von Bonsdorff** kokee jatkaneensa **Waenerbergin** aloittamaa työtä sillä lisäyksellä, että kirjallisuus oli nyt fuusiossa mukana.⁵⁵

Vuoden 2003 alussa johtajaksi nousi varajohtaja **Kirstinä**, kun **von Bonsdorff** jäi äitiyslomalle. Taidehistorian professori **Heikki Hangasta** tuli laitoksen varajohtaja.⁵⁶

Tähän ajanjaksoon liittyy keskeisesti Bolognan sopimuksen mukanaan tuoma kaksiportainen tutkinon uudistus, joka on ollut työläs prosessi. Opetussuunnitelmatyötä ja Bologna-prosessia varten oli olemassa oma työryhmänsä.⁵⁷ Yhdistelmälaitoksen piti myös edelleen kehittää oppiaineiden keskinäistä tuntemusta ja tutustua toistensa opetussuunnitelmiin. Laitosneuvostosta⁵⁸ ja laitoksen kehittämispäivistä

⁵⁴ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁵⁵ Von Bosdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁵⁶ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁵⁷ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁵⁸ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

sukeutui tärkeitä väyliä yhteispelin ja opetustyön kehittämiseksi.⁵⁹ Yhteisiä kursseja ryhdyttiin suunnittelemaan ja toteuttamaan heti, kun laitos oli perustettu.⁶⁰

3.3 Uusia tuulia jo toimivassa laitoksessa

Kun **Leena Kirstinä** puolestaan jäi Suomen akatemian varttuneeksi tutkijaksi syyslukukaudella 2004, hänen paikkansa laitosjohtajana otti taidehistorian yliassistentti **Hanna Pirinen**. Varajohtajana toimi ensimmäisen vuoden ajan digitaalisen kulttuurin professori **Raine Koskimaa**. **Pirinen** valittiin laitosvaaleissa jatkamaan johtajan tehtäväänsä edelleen seuraavaan kolmivuotiskauden ajan, ja taidekasvatuksen professori **Pauline von Bonsdorffista** tuli varajohtaja.⁶¹

Pirisen mukaan Taiku oli jo tuolloin hyvin yhteenhit-sautunut monen yksikön yhteisö. Juomatehtaalla toimivat taidehistoria, taidekasvatus, digitaalinen kulttuuri, museologia ja viimeisiä projektejaan lopetellut kuvakoulutus. Myös *Nordic Arts and Culture Studies*

⁵⁹ Laitosneuvoston kokoukset vakiintuivat von Bonsdorffin aikana keskiviikkoamuisin pidettäviksi. Ensimmäinen kehittämisspäivä pidettiin syksyllä 2002. Kirstinä, haastattelu 20.5.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008, von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁶⁰ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Kirstinä, haastattelu 20.5.2008.

⁶¹ Pirinen, haastattelu 20.5.2008.

(NACS) -maisteriohjelma ja KUVITEK-hanke⁶² toimivat Juomatehtaalta käsin. Kirjallisuus sijaitsi Athenaeumissa ja Nykykulttuurin tutkimuskeskus Parviaisen talossa. Joitakin vanhoja pelkoja oli toisinaan, vakiintumisesta huolimatta, aistittavissa muiden yliopistouudistusten vanavedessä, mutta suuria konflikteja ei ollut. **Pirinen** kuvaileekin päässeensä aloittamaan johtajakautensa ikään kuin puhtaalta pöydältä.⁶³

Ministeriön tuntuvat erillismäärärahat mahdollistivat tuolloin muuntokoulutushankkeen, joka toi opinto- ja työtaustoiltaan kirjavan opiskelijajoukon suorittamaan maisteriopinnot Taikuun. Tällä tavoin ikään kuin testattiin tulevaa Bolognan prosessin mukaista kaksiportaista tutkintojärjestelmää. Erillismäärärahojen turvin laitos pystyi myös muun muassa kehittämään infrastruktuuriaan erilaisin hankkein sekä perustamaan määräaikaista suunnittelijan virkoja.⁶⁴ Kirjallisuudella puolestaan oli pitkäaikainen opetusministeriön erillismääräraha suomen kielen kanssa äi-

⁶² KUVITEK (Kulttuuri, viestintä, uudet teknologiat) oli aikuisopiston ja ammattikorkeakoulun kanssa koulutusyhteistyönä toteutettu laaja hanke. Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁶³ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁶⁴ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

dinkielen ja kirjallisuuden opettajien koulutusta varten.⁶⁵

Vuosina 2005–2006 Taikussa toimi yhtä aikaa kaksi rehtorin sisäisellä erillismäärärahapäätöksellä rahoitettua kansainvälistä maisteriohjelmaa: NACS sekä *Master's Degree Programme in Digital Culture*. NACS:in erillismäärärahan loputtua on keskitytty ainoastaan jälkimmäiseen, jolla on rehtorin osoittamaa erillismäärärahaa vielä vuoden 2009 ajaksi. Sen jälkeen laitoksen haasteena on sulauttaa digitaalisen kulttuurin maisteriohjelma osaksi laitoksen perustoimintaa.⁶⁶

Yhteislaitoksen toiminta oli siis ruvennut löytämään uomiaan, mutta muita, laajemmin yliopistomaailmaa koskevia muutoksia oli ilmassa. Laitoksen johtajana **Pirinen** aloitti pian uuteen palkkausjärjestelmään (UPJ) liittyneen esimieskoulutuksen. Keväällä 2005 käytiin ensimmäiset uuden palkkausjärjestelmän mukaiset keskustelut, jotka sittemmin ovat jatkuneet vuosittaisina.⁶⁷

Uuden yliopistolain mukanaan tuomiin muutoksiin kuuluvat keskitetyt palvelukeskukset. Tämä näkyy Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella siten,

⁶⁵ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁶⁶ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁶⁷ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

että laitoksen kaksi amanuenssia työskentelevät tiedekunnan palvelukeskuksessa. Myös opintoasiainsihteerit ja taloushenkilöstö toimivat tiedekunnan palvelukeskuksen tiimeissä.⁶⁸ Vuonna 2010 Jyväskylän yliopisto ja sen laitokset siirtyvät käyttämään Yliopiston palvelukeskus CERTIA:n Vaasan toimipisteen palveluksia.⁶⁹

Mielipiteet uudesta palkkausjärjestelmästä (nykyisin valtion palkkausjärjestelmä VPJ) ja palvelukeskuksista ovat toistaiseksi melko varovaisia. Toisaalta koetaan, että VPJ voi olla hyvä foorumi keskustelulle ja laitoksen toiminnan kokonaiskuvan hahmottamiselle. Toisaalta taas systeemiä arvostellaan läpinäkymättömyydestä ja sen alituisen raportoinnin koetaan vievän aikaa tutkimukselta ja opetukselta. Palvelukeskus nähdään ideana toimivaksi siksi, ettei toiminta ole yksittäisten ihmisten varassa, mutta muistutetaan senkin olevan lopulta riippuvainen käytännön toteutuksesta.⁷⁰

⁶⁸ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁶⁹ Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008.

⁷⁰ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

3.4 Taiku nyt

Hanna Pirinen päätti kolmivuotiskautensa laitosjohtajana keväällä 2008 ja syyslukukaudella pestin aloitti taidehistorian professori **Heikki Hanka**. Varajohtajaksi valittiin taidekasvatuksen yliassistentti **Tarja Pääjoki**. Uusien johtajien kausi on määritelty yliopistolaitoksen muutosten vuoksi poikkeuksellisesti siten, että se on voimassa siihen saakka, kunnes yliopiston toiminta valtion tiedevirastona lakkaa. Käytännössä kausi kestää näin ollen ainoastaan 1.5 vuotta.⁷¹

Johtajan vastuualueiksi on määritelty laitoksen talous, yleishallinto ja henkilöstöhallinto. Varajohtaja vastaa kansainvälisistä asioista ja koulutuksesta sekä toimii pedagogisena johtajana. Lisäksi Taikussa toimii opetuksen kehittämissyhmä. Kun Taiku useana vuonna sai melko kielteistä palautetta opetussuunnitelmatyön tuloksista ja humanistisen tiedekunta toivoi enemmän kandidiatason yhteisiä opintoja, rakennettiin Taiku-kandiopinnot ja TAI-koodilliset opintokokonaisuudet. Kokonaisuuden opetustarjonta on nykyisin suhteellisen laajaa.⁷² Lisäksi yhteistyötä on tehty erilaisten projektien (esimerkiksi *Ilmaisun murros* -projekti) ja yh-

⁷¹ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁷² Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bosdorff, haastattelu 4.6.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

teiskurssien muodossa. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen tiistaiseminaari on niin ikään koonnut eri oppiaineiden edustajia saman pöydän ääreen.⁷³

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen kolme strategista painopistealuetta ovat tällä hetkellä taiteen tulkinta, ilmaisu ja kokeminen; kulttuuriperintö, nykykulttuuri ja teknologia sekä lasten- ja nuortenkulttuuri. Taikun tavoitteena on profiloitua näihin osa-alueisiin ja tarjota niiden tiimoilta asiantuntemusta sekä opetus- että tutkimustyössä.⁷⁴

Tutkijakoulutettavia Taikulla on tällä hetkellä kolmessa rahoitetussa tutkijakoulussa: kirjallisuuden valtakunnallisessa tutkijakoulussa, taidehistorian valtakunnallisessa tutkijakoulussa sekä Sibelius-Akatemian populaarikulttuuriin liittyvässä tutkijakoulussa. Jatko-opintoja suorittaa kaikkiaan noin 110 opiskelijaa. Taikun tulos on yleisesti ottaen erinomainen.⁷⁵

Pirinen ja Kirstinä katsovat, että laitosfuusio oli aikansa lapsi. Se on ollut toimiva, hyvä ja välttämätön

⁷³ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

⁷⁴ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁷⁵ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

ratkaisu. Ehdotettu taiteiden tiedekunta⁷⁶ sen sijaan olisi haastateltujen mielestä ollut liian pieni ja helposti esimerkiksi tulosneuvotteluissa isompien jalkoihin jäänyt yksikkö.⁷⁷ Myös **Hangan** mukaan hetki oli oikea muuttaa laitosrakenteita siten, että ne vastasivat paremmin niitä tehtäviä, joita taide- ja kulttuuriaineilla katsottiin olevan. Lisäksi **Hanka** muistuttaa, että tiedekunta, jossa jokainen oppiaine muodosti oman laitoksensa ja hallintokuvionsa, oli hyvin raskas ja tehoton organisaatio.⁷⁸

Nykyisin Taiku on monipuolinen yhteisö, jossa yhteistyö on luontevaa. Oppiaineitten kesken on enemmän keskustelua, mikä näkyy positiivisesti muun muassa opetuskäytäntöjen muuttumisessa. Yhteiset TAI-koodilliset kurssit ovat muuttuneet koko ajan yhä enemmän järjestelmällisten, teemallisten kokonaisuuksien suuntaan.⁷⁹ Oppiaineiden yhteistyö on nähtävissä erityisen hyvin digitaalisen kulttuurin maisteriohjelmassa, jota laitos pyrkii hyödyntämään

⁷⁶ Siihen olisi nykyisten Taikun oppiaineiden lisäksi tullut musiikki, etnologia ja kulttuuripolitiikka. Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008.

⁷⁷ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁷⁸ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

⁷⁹ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

ja integroimaan mahdollisimman paljon muihin oppiaineisiin.⁸⁰

Yhteistyötä tehdään myös yli laitos- ja tiedekuntarajojen. Rehtorin nimeämä *Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt* -osaamiskeskittymä on ollut merkittävässä roolissa tiedekuntien välisessä lapsuudentutkimuksen kehittämisessä.⁸¹ Sekä kulttuuripolitiikan maisteriohjelmassa että *COREAA - taiteilijuus tekeillä* -tutkimusprojektissa on yhdistetty humanistinen ja yhteiskuntatieteellinen tutkimus. **Waenerberg** toteaa, että Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen myötä tapahtunut avautuminen on kannustanut oppiaineita ja henkilökuntaa ilahduttavasti etsimään yhteistyökumppaneita kauempaakin, täysin toisenlaisista tutkimusympäristöistä.⁸²

Taiku on viime vuosina ollut mukana useissa Suomen Akatemian tutkimusprojekteissa. Näistä voidaan mainita *Kultti, yhteisö ja identiteetti* (vastaavana tutkijana **Tuomo Lahdelma**), *AATE - Aspects of Art Experience. Cognitive Dimensions into Art History* (vastaava-

⁸⁰ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁸¹ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁸² Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

na tutkijana **Annika Waenerberg**) ja *Tilaa lapselle* (vastaavana tutkijana **Pauline von Bonsdorff**).⁸³

Taikun henkilökuntaan kuuluu tällä hetkellä yhteensä 33 vakinaista ja määräaikaista henkilöä: yhdeksän professoria, yksi assistentti ja viisi yliassistenttia, kolme lehtoria, kaksi amanuenssia, jotka työskentelevät tiedekunnan palveluksessa, samoin kuin kolme osastosihteeriä, kymmenen palkattua tutkijaa ja tohtorikoulutettavaa. Lisäksi Taikun oppiaineilla on yhteensä 28 dosenttia.⁸⁴

Yliopistouudistukset tuovat muutoksia talous- ja toimintasuunnittelun perusrakenteisiin. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos sai rehtorin vierailulla 14.5.2008 tehtäväkseen pohtia profiloitumistaan yhä selkeämmin ja tarkemmin. Laitoksen on kyettävä osoittamaan ne painopisteet, jotka ovat sen toiminnalle kaikista tärkeimmät – ja jostain on samalla kyettävä myös luopumaan. Laitos on siis suurten pohdintojen edessä.⁸⁵

⁸³ Pirinen, kirjallinen tiedonanto 29.5.2008; Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen verkkosivut.

⁸⁴ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen verkkosivut.

⁸⁵ Pirinen, haastattelu 29.5.2008; rehtori Aino Sallisen vierailu Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella 14.5.2008.

4 Oppiaineiden vaiheet

4.1 Kirjallisuus

Kirjallisuuden oppiaineella on Jyväskylän yliopiston historiassa pitkälle vievät juuret. Jo vuonna 1912 Jyväskylässä aloittanut kesäyliopisto tarjosi luentoja suomalaisesta kirjallisuudesta. Myös vuonna 1934 perustetun Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun (JKK) kansakoulun opettajien jatkotutkiminto antoi mahdollisuuden erikoistua kotimaiseen kirjallisuuteen, joskaan opetusministeriö ei vielä tuolloin hyväksynyt opintoja yliopistollisiksi arvosanoiksi. Myöhemmin kotimainen kirjallisuus oli yksi vaihtoehtoista⁸⁶, joista keskikoulun opettajaksi opiskeleva saattoi suorittaa vaaditun opetettavien aineiden cum laude approbatur -arvosanan. Tentaattorina toimi JKK:n vuosien 1948–62 rehtori, suomen kielen professori **Aarni Penttilä** (1899–1971).⁸⁷

Kirjallisuus sai oitis tiedekunnan perustamisvuonna 1958 professuurin⁸⁸, ja viran hoitoon ryhtyi ensimmäi-

⁸⁶ Muut vaihtoehdot olivat suomen kieli, historia ja musiikki. Päärnilä 2008, 13.

⁸⁷ Päärnilä 2008, 12–14.

⁸⁸ Professuuri tarkoitti 1960-luvulla ja sen jälkeenkin laudatur-tasoista oppiainetta, joka muodosti oman hallinnollisen yksikkönsä eli laitok-

senä Helsingin yliopiston dosentti **Vilho Suomi** (1906–1979), joka edusti positivistista kirjallisuudentutkimusta. **Suomi** oli myös sanomalehti Uuden Suomen kirjallisuuskriitikko. Hän toimi virassa vuoteen 1960, jolloin vakinaiseksi kirjallisuuden professoriksi nimitettiin **Aatos Ojala**.⁸⁹

Ojala oli tutkijana edistyksellinen ja seurasi aktiivisesti tapahtumia niin kirjallisuudentutkimuksen, politiikan, tieteen kuin tekniikan saralla sekä Suomessa että ulkomailla.⁹⁰ Hän toi kirjallisuuden laitokselle teoreettisia näkökulmia⁹¹, mikä nosti Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden laitoksen tutkimuksen tason vertailukelpoiseksi Helsingin yliopiston kanssa ja antoi virikkeitä myöhemmälle tutkimustoiminnalle.⁹²

Kansainvälistä kirjallisuudentutkimusta seurannut **Ojala** kutsui laitokselle ulkomaisia vieraita esitel-

sen. Professorilla, joita oli vain yksi oppiainetta kohti, oli vastuullaan sekä kepeä hallinto että tieteellinen laatu. Päärnilä 2008, 31.

⁸⁹ Kunnas, haastattelu 21.5.2008; Päärnilä 2008, 18.

⁹⁰ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

⁹¹ Ojalan myötä kirjallisuuden laitokselle rantautuivat muun muassa semiotiikka, uuskritiikki ja strukturalismi. Kunnas, haastattelu 21.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

⁹² Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008; Kunnas, haastattelu 21.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

möimään. Osin varsin nimekkäidenkin⁹³ vierailijoiden joukossa oli sekä tutkijoita että kirjailijoita.⁹⁴ Kotimaisista kulttuurihenkilöistä muun muassa kirjailijat **Pentti Saarikoski**, **Toivo Laakso** ja **Keijo Siekkinen** vierailivat laitoksella. Lisäksi Keski-Suomen kirjailijoiden kanssa pidettiin yhteisiä seminaareja.⁹⁵

Ojala oli kirjallisuuden laitoksen ainoa professori eläkkeelle jäämiseensä, vuoteen 1982 asti. Hänen rinnallaan työskenteli kaksi apulaisprofessoria, joista pitkäaikaisin (vuodet 1966–1981) oli FT **Pekka Lappalainen** (1925–1981). **Lappalaisen** tutkijaprofiilia kuvaavat paikallisesti painottuneen historian tutkimuksen ja kirjallisuudentutkimuksen yhdistäminen, sekä aatehistoria ja biografisuus. **Pekka Lappalaisen** ohella kotimaisen kirjallisuuden apulaisprofessorina oli **Jen-**

ny Lilja (1925–1998). Hänen tutkimusintressinsä olivat runouden ja draaman ekspressionismissa.⁹⁶

Kirjallisuuden aloitti vuoden 1961 syksyllä 16 uutta opiskelijaa, mutta määrä nousi nopeasti ja muutaman vuoden päästä oppiaineen sisäänotto oli jo 80 opiskelijaa.⁹⁷

Ensimmäinen kirjallisuuden laitoksella tehty väitös oli vuonna 1970 **Sirkka Heiskanen-Mäkelän** *In quest of truth – observations on the developement of Emily Dickinson's poetic dialect*.⁹⁸

⁹³ Jyväskylässä kävi muun muassa Günter Grass. Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

⁹⁴ Nykyperspektiivistä huvittavana yksityiskohtana voidaan mainita, että kerran ulkomaisia vieraita odotettaessa laitoksen edustajat pyysivät silloista amanuenssia Keijo Virtasta siirtämään pois näkyviltä hänen aidolla DDR:n kansallisuuskyltillä varustetun Wartburginsa. Virtanen ei noudattanut kehotusta, eikä asiaa enää sen kummemmin otettu puheeksi. Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

⁹⁵ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

⁹⁶ Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot; Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008; Kunnas, haastattelu 21.5.2008.

⁹⁷ Päärnilä 2008, 26.

⁹⁸ Kirjallisuuden professorin Aatos Ojalan tarkka työskentely johti siihen, että väitöstilaisuus venyi neljään tuntiin - kahden tunnin kuluttua väitöskirjassa oli päästy vasta sivulle 17. Kustoksen yritykset pitää lepotauko tilaisuuden puolivälissä Ojala tyrehtyi toteamalla, ettei enää menisi kauan. Tiedonjyvä 3/2008, 34.

(2) Kirjallisuuden laitoksen henkilökuntaa Jyväskylän yliopiston tiedotuksia -lehden kannessa 1974. Vasemmalta Veli Ketvel, Seijaliisa Wikström, apulaisprofessori Jenny Lilja, professori Aatos Ojala, apulaisprofessori Sirkka Heiskanen-Mäkelä, professori Pekka Lilja ja assistentti Matti Palm.

Kirjallisuuden professori oli ollut sekä kotimaisen että yleisen kirjallisuuden osalta **Ojalan** harteilla. Kun **Tarmo Kunnas**⁹⁹ valittiin kirjallisuuden professoriksi vuonna 1985, hän sai niin ikään hoitaakseen kumpaisenkin. Työ helpottui, kun rinnalle saatiin kotimaisen kirjallisuuden professori vuonna 1992. **Kunnaksen** tutkimukselliset intressit ovat ensisijaisesti olleet aatehistoriassa, filosofiassa ja hermeneutiikassa.¹⁰⁰

Ensimmäinen kotimaisen kirjallisuuden professorin haltija oli **Pekka Lilja**. Hänen jälkeensä virassa oli **Raili Elovaara**, teorettispainottunut lyriikan tutkija. Hänen lyhyen kautensa jälkeen vuonna 1999 virkaan kutsuttiin Helsingin yliopistosta **Leena Kirstinä**. **Kirstinä** on erikoistunut suomalaiseen nykyproosaan.¹⁰¹

Kotimaisen kirjallisuuden professorin lisäksi **Lilja** toimi 33 vuotta kestäneen uransa (1971–2004) aikana laitoksella assistenttina, yliassistenttina ja apulaispro-

⁹⁹ Kunnas oli Jyväskylän yliopistossa vuosina 1985–89, jonka jälkeen hän lähti Pariisiin kuudeksi vuodeksi Suomen Ranskan instituutin johtajaksi. Kaksi seuraavaa vuotta hän vietti Jyväskylässä, ja sitä seuraavat kaksi Pariisissa. Vuodesta 1999 Kunnas on jälleen ollut Jyväskylässä. Kunnas, haastattelu 21.5.2008.

¹⁰⁰ Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot; Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008; Kunnas, haastattelu 21.5.2008.

¹⁰¹ Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008.

fessorina. Hänen erikoisalojensa olivat Viron (neuvosto-aikainen) kirjallisuus sekä kotimaisen kirjallisuuden realismi. **Lilja** myös toimi pitkään kirjallisuuden laitoksen johtajana, minkä jälkeen johtajuus siirtyi **Leena Kirstinälle**.¹⁰²

Vuonna 1971 nimitetty yleisen kirjallisuuden apulaisprofessori **Sirkka Heiskanen-Mäkelä** luotsasi montaa hanketta oman anglosaksisen tutkimuksensa lisäksi. Tuonnempana tarkemmin esiteltävien kääntäjäseminaarien lisäksi hän veti kuunnelmaprojektia, jossa opiskelijat valmistivat ja esittivät novellien pohjalta kuunnelmia. Hän oli myös näytelmiä toteuttaneen draamaopetuksen kantava voima, joskin myös draamaa tutkineella dosentti **Jukka Ammondilla** (nyk. kirjallisuuden lehtori) oli laitokselle tultuaan siinä merkittävä rooli.¹⁰³ Kun **Heiskanen-Mäkelä** vuonna 1991 jäi eläkkeelle, kirjallisuuden linjalla toteutettu draamalinja näivettyi pois.¹⁰⁴

Laitokselle perustettiin 1980–90-lukujen taitteessa amanuenssin virka, jota hoitamaan ryhtyi FL **Keijo**

¹⁰² Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008.

¹⁰³ Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

¹⁰⁴ Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot; Päärnilä 2008, 30.

Virtanen. Tuoreen amanuenssin työnkuva oli monipuolinen, sillä opintoasioiden lisäksi hänelle säilytettiin tuolloin uuden teknisen välineistön opastus- ja huoltotehtäviä. Tutkintovaatimusten lukuisten muutosten vuoksi eri tutkintovaatimuksilla aloittaneiden opiskelijoiden tutkintojen rakentelu vaati taitoa.¹⁰⁵

(3) Kirjallisuuden dosentti Jukka Ammond (vas.) ja yleisen kirjallisuuden professori Teivas Oksala kirjallisuuden laitoksen kirjastossa Athenaeumissa vuonna 1998. Vuosina 1992–98 yleisen kirjallisuuden professuuria hoitanut Teivas Oksala oli erikoitunut antiikin kirjallisuuteen ja aatehistoriaan. Kuvaaja tuntematon.

¹⁰⁵ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

1990-luvun loppupuolella oppiaineen sisällä virisi keskustelu kotimaisen ja yleisen kirjallisuuden jaon lopettamisesta. Nykyisin linjajakoa kotimaisen ja yleisen kirjallisuuden välillä ei enää noudateta. Vaikka yleinen ja kotimainen kirjallisuus näkyvät yhä esimerkiksi opintorekisterissä, joissa opintokokonaisuuksien yhteyteen merkitään jompikumpi, eritasoiset opintokokonaisuudet voivat olla eri linjoilta. Myös jatko-opinnot voidaan tehdä eri linjalta kuin maisterintutkinto.¹⁰⁶

Tekstin olomuoto on kokenut erinäisiä muutoksia, jotka on huomioitu kirjallisuudentutkimuksessa; enää tutkimuksen kohteena olevaa tekstiä ei tarvitse rajoittaa ainoastaan perinteiseen painettuun kirjaan. Myös tekstin syntyhistoria ja -vaikutukset sekä tekstin tuottamisen prosessit ovat saaneet tuhdisti jalansijaa tutkimuksessa. Digitaalisuus on tuonut mukanaan omat tuoreet näkökulmansa, jotka näkyvät myös uusina opetusmuotoina. Kirjallisuuden laitoksella onkin 2000-luvulla hyödynnetty tietotekniikan kehitystä ja verkostoitumista kirjallisuuden virtuaaliverkoston muodossa.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Teppo, kirjallinen tiedonanto 2.10. 2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

¹⁰⁷ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Kirjallisuuden laitos on ollut aktiivisesti yhteistyössä muun muassa Jyväskylän Kesän ja Oriveden opiston kanssa. Viimeksi mainittu liittyy kiinteästi vuonna 1992 alkaneeseen kirjoittajalinjaan (nykyisin kirjoittamisen maisteriopinnot).¹⁰⁸

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa (silloisessa yksikössä) 1990-luvulla käynnistyneet kirjallisuuden vastaanoton tutkimus ja lukemistutkimus toivat tuoreita tutkimusintressejä myös kirjallisuuden laitokselle. Ne näkyivät ennen kaikkea pro gradu -töissä, joissa äidinkielen opettajiksi opiskelleet tutkivat koulun kirjallisuuden opetusta ja vastaanottoa. Lisäksi monilla keskuksen tutkijoista on tausta kirjallisuuden oppiaineessa.¹⁰⁹

Kirjallisuuden tutkimus on Jyväskylän yliopistossa edelleen sekä teoslähtöistä että erilaisiin konteksteihin linkittyntä. Täkäläisen kirjallisuuden oppiaineen on täytynyt hakea profiiliaan nykytutkimuksen ja -teorioiden parista erottuakseen historiallisesti painotuneen Helsingin ja yhteiskunnallisesti orientoituneen Tampereen yliopistojen kirjallisuuden oppiaineista. Nykyisessä tutkimustoiminnassa panostetaan moni-

¹⁰⁸ Kunnas, haastattelu 21.5.2008.

¹⁰⁹ Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008.

tieteisiin tutkimusprojekteihin¹¹⁰, joita tehdään yhdessä esimerkiksi digitaalisen kulttuurin ja nykykulttuurin tutkimuksen oppiaineiden kanssa. Kirjoittamisen maisteriopinnot ovat tuoneet painopistealuetta kohti kirjailijaa ja hänen luovaa työtään.¹¹¹

Kirjallisuuden oppiaineessa ja kirjoittamisen maisteriohjelmassa työskentelee tällä hetkellä (lokakuu 2008) yhteensä kaksi professoria, yksi lehtori ja kaksi yliasistenttia. Dosentteja oppiaineella on yhdeksän.¹¹²

4.1.1 1980-luvun kääntäjäseminaarit

Eräs kirjallisuuden laitokselle merkittävä vaihe oli noin vuosina 1980–90 toteutettu kääntämiseen erikoistunut kesäseminaaritoiminta ja sen alaisuudessa käynnistynyt suomennoskirjallisuuden historiaa kartoittanut projekti. Se alkoi venäjän kielen ja kirjallisuuden professori **Erkki Peurasen** (1939–2006)¹¹³ ehdotuksesta yhteistyönä **Sirkka Heiskanen-Mäkelän** kanssa. Tavoitteena oli sekä käännöksiä ja kääntämis-

tä tutkiva että kääntäjien toimintaa tukeva kesäseminaaritoiminta. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja Suomen Akatemia tukivat jossain määrin projektia rahallisesti.¹¹⁴

Seminaarit käsittelivät käännöskirjallisuutta hyvin monipuolisesti. Skaala ulottui sarjakuvista aina maailmankirjallisuuden klassikoihin, draamaan ja Raamatun käännöksiin saakka. Seminaareissa ei unohdettu myöskään käännettävän tekstin suhdetta kuvaan ja musiikkiin, muun muassa oopperateksteihin ja chansoneihin. Seminaareista tuotettiin materiaalin riittäessä vuosikirjoja¹¹⁵. Kääntäjät olivat heti alussa innokkaasti mukana seminaareissa, sillä kääntäjäkoulutus oli tuolloin vielä kehittymisasteella.¹¹⁶

¹¹⁰ Näissä hankkeissa tutkitaan muun muassa lukemiskulttuurin muutoksia, digitaalisuuden kulttuurisia vaikutuksia sekä faniutta ja kultteja kirjallisuudessa ja kulttuurissa. Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008.

¹¹¹ Kirstinä, kirjallinen tiedonanto 4.7.2008.

¹¹² Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

¹¹³ <http://www3.jkl.fi/kirjasto/kirjailijat/hakemisto/peuranen.htm>

¹¹⁴ Käytettävät rahavarat eivät silti olleet kovin runsaat ja Jyväskylän lyseon käyneen Peurasen suhteet Jyväskylän yritysmaailmaan olivat tärkeitä kontakteja projektin talouden kannalta. Peurasen tutut avittivat projektia konkreettisesti myös lahjoittamalla ruokaa seminaarien yhteydessä pidettyihin juhliin. Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹¹⁵ Vuosikirjoja Heiskanen-Mäkelä muistelee koko seminaarin uran aikana syntyneen kahdeksasta kymmeneen kappaletta. Lisäksi maailmankirjallisuuden klassikoita ruotinnut seminaari tuotti kolmiosaisen julkaisun. Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹¹⁶ Myös teemaan sopivien väitöskirjojen tekijät ottivat osaa toimintaan. Esimerkkinä voidaan mainita aktiivisesti mukana ollut Riitta Kuivasmäki, joka valmisteli lasten- ja nuortenkirjallisuuden kääntäjä-

Koska aineistoa oli kerääntynyt paljon ja ideoitakin riitti, tuntui suomennoskirjallisuuden historiaa luotaava projekti luontevalta seuraavalta askeleelta. Puuttuva historia oli varsin toivottu, mistä kertoo myös muiden yliopistojen¹¹⁷ into lähteä projektiin mukaan.¹¹⁸

Urpo Kovala sai Suomen Akatemialta vuosina 1988–89 rahoituksen, joka antoi mahdollisuuden perustavanlaatuiselle anglosaksisen kirjallisuuden kääntämisen tutkimukselle ja kartoittamiselle.¹¹⁹

1990-luvun alun lama iski kyntensä myös näihin projekteihin. Laman lisäksi yliopistollisten kääntäjäkoulutuslaitosten aloittaminen vaikutti seminaarien lopettamiseen, sillä samanlaista tarvetta kääntäjien ammattikunnan tukemiseen seminaarien avulla ei enää ollut. **Heiskanen-Mäkelä** jäi varhaiseläkkeelle vuonna 1991, eikä laitokselta tuolloin löytynyt projektille innokasta jatkajaa.¹²⁰

seminaarin aikaan nuorisokirjallisuuden historiaa käsitellyttä väitös-kirjaansa. Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹¹⁷ Neuvottelukuntaan kuului Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden ja kielten laitosten väen lisäksi Helsingin ja Joensuun yliopiston edustajia. Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹¹⁸ Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹¹⁹ Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹²⁰ Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

Vaikka seminaaritoiminta sellaisenaan loppui, eikä historiaprojekti vielä tuolloin saanut kunnolla tulta alleen, eivät niiden saavutukset olleet menneet hukkaan. Kumpainenkin projekti oli kartoittanut ansiokkaasti kaunokirjallisuuden, lyriikan ja draaman kääntämistä ja siihen liittyvää problematiikkaa. Lisäksi hankkeiden piirissä nähtiin, että akateemista kiinnostusta aiheeseen löytyi laajalti.¹²¹

Reilu vuosikymmen pioneerihankkeen kariutumisen jälkeen **Urpo Kovala** teki aloitteen uudesta suomennoskirjallisuuden historiatutkimuksen hankkeesta. Hanke laitettiin lopulta alulle vuonna 2002 ja se sai vetäjäkseen Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen professorin, dosentti **Hannu K. Riikosen**. Työ huipentui keväällä 2007 Suomennoskirjallisuuden historia -nimeä kantavaan teokseen, jossa näkyvät hyvin kesäseminareissakin käsitellyt aihealueet.¹²²

4.2 Taidehistoria

Taidehistoria sai ensimmäisen professuurinsa vuonna 1967, ja virkaan valittiin **Sakari Saarikivi** Suomen taideakatemian silloiselta valistusosastolta.¹²³ Hän oli

¹²¹ Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹²² Heiskanen-Mäkelän emeritaluento 13.11.2007.

¹²³ Päärnilä 2008, 26; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

opettanut taidehistoriaa jo JKK:n kesälukukausina ja luonut toiminnallaan pohjaa professuurin perustamiselle. Taidehistorian professuurin saaminen Jyväskylään liittyi kaavailuihin musiikin aineenopettajien koulutuksen aloittamisesta, sillä **Saarikivi** laati vastaavan suunnitelman kuvaamataidon opettajien kouluttamisesta. Yliopiston suunnitteluneuvoston asettama työryhmä ei kuitenkaan lopulta nähnyt kuvaamataidon opettajien linjaa tarpeelliseksi, sillä Taideteollisen oppilaitoksen (nykyisin Taideteollinen korkeakoulu) katsottiin täyttävän tämän tehtävän riittävässä määrin.¹²⁴ Taidehistorian laitos -nimitys vahvistettiin humanistisessa tiedekunnassa 1.9.1969.¹²⁵

1960-luvun loppupuolella opiskelija **Johannes Rantanen** suoritti silloin Cygnaeuksenkadulla sijainneella taidehistorian laitoksella approbatur-opintoja. **Saarikivi** kysyi häneltä, oliko hänellä aikeita jatkaa opintoja pidemmälle – ja haluaisiko hän kenties ryhtyä taidehistorian assistentiksi. Hämmästynyt **Rantanen** suostui.¹²⁶

¹²⁴ Päärnilä 2008, 28.

¹²⁵ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹²⁶ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

Ensimmäiset kaksi kuukautta syksyllä 1967, jolloin assistenttuuri perustettiin, assistentteina työskentelivät **Tarkko Oksala** ja **Rainer Palas**. **Johannes Rantanen** aloitti assistenttina vuoden 1968 tammikuussa, jakaen sekä työtehtävät että pienen työhuoneen sittemmin musiikkitieteen assistentiksi siirtyneen **Palaksen** kanssa. Heillä oli kova työ koota opetusmateriaalia, jota ei tuorelle oppiaineelle vielä ollut juuri kertynyt.¹²⁷

Saarikivi toi taideakatemian valistusosastolta pienehkön kuva-aineiston, joka ei yksinään ollut riittävä. Sen lisäksi ryhdyttiin rivakasti kartuttamaan kuvallista opetusaineistoa, etenkin diakokoelmaa¹²⁸, sillä taideosten tuntemuksen kehittäminen oli olennainen osa opetusta.¹²⁹ Vuonna 1968 taidehistorian laitos osti helsinkiläisen kustannuslallalla toimineen **Yrjö Talvi-**

¹²⁷ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian arkistot; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹²⁸ Jo pelkkien diojen valmistaminen oli varsin aikaa vievää puuhaa: kuvat piti valokuvata kirjoista, osuttaa kahden puhdistetun lasilevyn väliin ja lopuksi sulkea reunat liimapaperilla. Yhdessä diassa kului helposti tunti. Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹²⁹ Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

tien kokoelman¹³⁰, johon kuului runsaasti kirjallisuutta ja kuva-aineistoa.¹³¹

Professori **Saarikivi** oli ollut pääasiallisesti vastuussa luennoitsemisesta, mutta syyslukukaudella 1968 hän ilmoitti assistentti **Rantaselle**, että aikoo vähentää peruskurssin luentojaan ja että **Rantanen** voisi pitää peruskurssin seuraavasta viikosta alkaen. Peruskurssit pidettiin Keski-Suomen museon Aalto-salissa. Opiskelijoita oli peruskursseilla joitakin kymmeniä.¹³²

Saarikivi oli jo siirtymässä Jyväskylään Helsinkiin Ateneumin taidemuseon johtajaksi, kun taidehistorian laitos muutti Villa Ranaan 1960–70-lukujen taitteessa. **Saarikiven** lähtiessä etnologian professori **Asko Vilkuna** pyysi häneltä ”korvaukseksi” Ateneumista joitain teoksia Villa Ranan Paulaharjun salin seinille. Kun teokset¹³³ oli valittu, **Vilkuna** haki ne omalla

autollaan Helsingistä Jyväskylään – kyydissä oli melko arvokas lasti.¹³⁴

Saarikiven jälkeen vuonna 1969 vt. professoriksi tuli **Salme Sarajas-Korte**, joka työskenteli laitoksella vuoteen 1971 saakka. **Sarajas-Kortteen** erikoistumisalue oli symbolismi kuvataiteessa.¹³⁵

Professorin virkaan valittiin vuonna 1971 **Jouko Tolvanen**, joka siirtyi Jyväskylään Lahden taidemuseon johtajan tehtävästä ja toimi taidehistorian laitoksella eläkkeelle siirtymiseensä (1974) asti. **Tolvasen** painopistealueet olivat taiteessa ja yhteiskunnassa sekä taiteen sosiaalishistoriassa, ja hän halusikin profiloida oppiainetta uuteen suuntaan. Hänet tunnettiin myös ns. Tolvasen taidesanakirjan tekijänä.¹³⁶

¹³⁰ Kokoelmasta käytiin keskustelua Jyväskylän yliopiston kirjaston kanssa, sillä se olisi myös ollut kiinnostunut saamaan sen haltuunsa. Saarikivi sai kuitenkin onnistuneesti pidettyä taidehistorian laitoskirjaston puolta. Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹³¹ Kokoelman ostamisen eri vaiheet käyvät ilmi Sakari Saarikiven ja Yrjö Talvitien kirjeenvaihdosta. Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹³² Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹³³ Teokset olivat Albert Edelfeltin *Berta Edelfeltin muotokuva* (1884), Magnus Enckellin *Lukeva tyttö* (1922), G.W. Finnbergin *Tilanomist.*

tuomari Albert Johan Lignellin muotokuva (maalattu ennen v. 1827), Mikko Oinosen *Karjalasta* (1935) ja M. von Wrightin *Kolme pyytä ja närhi* (1866). Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹³⁴ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹³⁵ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹³⁶ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

(4) Salme Sarajas-Korte. Kuva: Sara Hildénin säätö.

Apulaisprofessorin virka perustettiin vuonna 1971 ja virkaan valittiin FL (1973 FT) **Olli Valkonen**. **Valkonen** työskenteli laitoksella vuoteen 1974 saakka, minkä jälkeen hän siirtyi Ateneumin taidemuseoon. Assistenttina toimi vuosina 1972–81 FL **Juhani Mylläri**, joka myöhemmin väitteli suomalaisesta poliittisesta

pilapiirroksista.¹³⁷ Toisena assistenttina toimi pitkään FK (1989 FL) **Unto Käyhkö**, joka vaikuttaa nykyisin Kemin kulttuuritoimessa.¹³⁸

Vuonna 1969 perustettiin taidehistorian amanuenssin virka. Virkaa hoiti ensimmäisenä FM **Marja Supinen**, toisena FM **Helmi-Riitta Sariola** ja kolmantena FK **Tellervo Helin**.¹³⁹

Taidehistorian laitos oli aktiivisesti kehittämässä Jyväskylän kulttuuritoimintaa muun muassa Alvar Aalto -museon, Keski-Suomen museon ja Jyväskylän Kesän kanssa.¹⁴⁰

Laitoksen henkilökunta oli innostunut kehittämään taidehistoriasta rohkeasti omaleimaisen oppiaineen, joka erottuisi linjanvedoiltaan Helsingin yliopiston ja Turun Åbo Akademiin oppiaineista. Vuonna 1969 taidehistoria muutti nimensä *taiteentutkimukseksi*¹⁴¹, sillä termin katsottiin sisältävän raikkaita näkökulmia

¹³⁷ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

¹³⁸ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹³⁹ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

¹⁴⁰ Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹⁴¹ Vrt. saksan "Kunsthissenschaft" ja ruotsin "konstvetenskap". Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

perinteisen, kapea-alaiseksi koetun taidehistorian sijaan.¹⁴²

Uusi oppiaineen nimi oli monille silloisille (museoalan) tärkeille työelämäyhteyksille ja niiden kelpoisuusedellytyksille tuntematon. Tiedekunnan kansliassa jouduttiinkin laatimaan kirjallisia todistuksia siitä, että taiteentutkimus ja taidehistoria olivat sisällöllisesti sama oppiaine. Nimi palautettiin tulkintavaikkeuksien ja perinteisempiä näkemyksiä kannattaneiden laitoksen edustajien vuoksi takaisin taidehistoriaksi vuonna 1978.¹⁴³

Jyväskylän yliopiston taidehistorian (taiteentutkimuksen) laitoksen ainutlaatuisen profiilin kaavailtiin syntyvän kuvataiteeseen erikoistumalla, sekä huomioiden sellaisia tutkimuksen osa-alueita kuin taidekasvatus, taidesosiologia sekä taidepsykologia. Kenties merkittävin uudistus oli ennen muuta **Johannes Rantasen** ideoima kuvataiteen käytännöntutkimuksen opetus, joka sai vauhtia **Rantasen** omasta taidemaalarien työstä. Taiteenteon perusteiden opettamisen

¹⁴² Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹⁴³ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Päärnilä 2008, 59; Rantanen, haastattelu 11.4.2008; Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

lisäksi laitoksella vieraili taiteilijoita esittelemässä työtään ja työskentelytapojaan. Pyrkimys ei ollut hylätä perinteistä tutkimusta tai kouluttaa opiskelijoita taiteentekijöiksi, vaan antaa heille juureva, henkilökohtaisesta kokemuksesta nouseva kosketus taiteentekoprosesseihin. Opiskelijoille ajateltiin oman tekemisen kautta syntyvän vankempi pohja taiteesta kirjoittamiseen ja esimerkiksi kriitikon työhön sekä taidemuseo- ja taidenäyttelytehtäviin.¹⁴⁴ On hyvä muistaa, ettei Jyväskylässä ollut ennen Alvar Aalto -museon¹⁴⁵ perustamista (1966) taidemuseota. Tosin Keski-Suomen museolla oli ollut taidenäyttelytoimintaa.¹⁴⁶

Aluksi kaikki olivat innokkaita ja asiat sujuivat mallikkaasti. Opiskelijat antoivat hyvin myönteistä palautetta, tiedekunnaltakin tuli vastakaikua ja vieraileviksi opettajiksi saatiin korkeatasoisia taiteilijoita.¹⁴⁷ Taide-

¹⁴⁴ Vertailun vuoksi voidaan todeta, että yleisesti taidehistorian ensisijaiseksi pesäpaikaksi katsottu Helsingin yliopisto oli kiinnittynyt vahvasti arkkitehtuuritutkimukseen. Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹⁴⁵ Museo jakaantui vuonna 1998 Alvar Aalto -museoksi ja Jyväskylän taidemuseoksi. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

¹⁴⁶ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

¹⁴⁷ Demonstraatiokursseja pitivät vuosina 1971–1993 muun muassa Martti Aiha, Anne Alho, Markku Hakuri, Outi Heiskanen, Veikko Hirvimäki, Raimo Kanerva, Erkki Kannosto, Martti Kapanen, Mikko

kasvatuksen oppiaineen syntyminen osui sopivasti samaan vaiheeseen. Uusissa tiloissa vuonna 1976 valmistuneessa Athenaeum-rakennuksessa oli työhuoneiden lisäksi varta vasten demonstraatio-opetukselle suunnitellut puitteet tehdä grafiikkaa, maalata ja harjoittaa kuvanveistoa. Athenaeum-rakennuksen kanssa yhtä aikaa valmistuneen Musican näyttelytila, joka nimettiin myöhemmin Pinacothecaksi, antoi opiskelijoille mahdollisuuden tutustua taidenäyttelyn järjestämisen eri vaiheisiin taiteilijoiden valikoimisesta aina avajaisiin saakka konkreettisesti jo opiskeluvaiheessa.¹⁴⁸ Ensimmäinen Pinacothecan näyttely oli syksyllä 1976 pidetty *Keski-Suomen maalaustaiteessa 1800-luvulta 1930-luvulle*.¹⁴⁹

(5) Taidehistorian väkeä vuonna 1976 Villa Ranan yhdistetyssä kirjasto- ja seminaarihuoneessa. Ylhäällä vasemmalta Juhani Mylläri, Kalevi Pöykö ja Johannes Rantanen. Alhaalla vasemmalta Christina Bestbacka, Anna-Maija Lehtonen ja Tellervo Helin. Kuva: Matti Salmi.

Laitoksen väki kuitenkin vaihtui, eivätkä näkemykset enää olleet yhtäläiset. Idea uudentyypin opetuksen kuljettamisesta perinteisen rinnalla ei saanut kannatusta professori **Tolvasen** seuraajalta, professori **Kalevi Pöyköltä**, joka siirtyi Helsingin yliopiston taidehistorian laitokselta Jyväskylään vuonna 1974. Hän painotti menetelmäopetuksen sijaan vahvaa historiallista tutkimusta. Laitoksen demonstraatiokäytännöt alkoivat hiipua pois, vaikka jatkuivatkin vielä 1990-

Niskanen, Matti Nurminen, Juhani Petäjäniemi, Anneli Sipiläinen-Suomela, Olavi Suomela, Riitta Uusitalo ja Ulla Virta. Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹⁴⁸ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Päärnilä 2008, 54; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹⁴⁹ Ensimmäisessä näyttelyssä oli esillä muun muassa Uuno Alangon, Pekka Halosen, Jonas Heiskan ja Akseli Gallen-Kallelan teoksia. Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

luvulla grafiikanpajalla, työväenopistossa ja kaupungin kuvataidekoulun tiloissa. **Rantanen** lähti laitoksesta vuonna 1979. **Pöykkö** oli laitoksella professorina aina vuoteen 1996 saakka.¹⁵⁰

Tutkimus oli päässyt taidehistorian laitoksella alkamaan kunnolla vasta Villa Ranaan muuttamisen jälkeen. Sitä ennen käytäntöjen setviminen ja perusasioiden järjestäminen kuntoon oli vienyt niin paljon aikaa, ettei henkilöresurssija muuhun juuri ollut jäänyt. Myös laitoksen opiskelijamäärä alkoi paisua ja peruskurssi täyttyä siihen malliin, että pääsykokeet tulivat ajankohtaisiksi. Kokeissa mitattiin hakijan osaamista niin kuvantuntemuksen kuin kirjallisen ilmaisun saralla.¹⁵¹

Apulaisprofessuuria hoitanut FL **Olli Valkonen** väitelti ensimmäisenä Jyväskylän yliopiston taidehistorian laitokselta vuonna 1973 aiheenaan *Maalaustaiteen murros Suomessa 1908–1914. Uudet suuntaukset maalaustaiteessa, taidearvostelussa ja taidekirjoittelussa*.¹⁵²

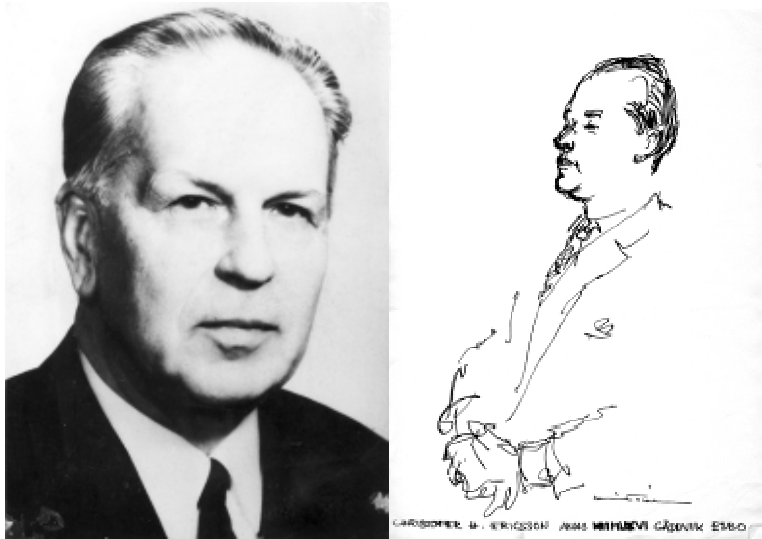
¹⁵⁰ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

¹⁵¹ Rantanen, haastattelu 11.4.2008; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

¹⁵² Jyväskylän yliopiston kirjaston Jykdok-tietokanta.

Valkosen siirryttyä Ateneumin taidemuseoon virkaa hoiti FL **Johannes Rantanen**. Hänen jälkeensä virkaan valittiin FL (1980 FT) **Christoffer Ericsson**. Hän hoiti toisen professorin virkaa vuosina 1979–84. Hänellä oli värikäs, kansainvälinen tausta ja hän erottui persoonana tuon ajan keskisuomalaisessa pikkukaupungissa. Hänellä oli vankka tietämys Välimeren kulttuurista ja taiteesta, minkä lisäksi hän piti suosittuja luentosarjoja muun muassa japonismista. **Ericssonin** jäätyä eläkkeelle apulaisprofessoriksi valittiin FT **Jukka Ervamaa**.¹⁵³

¹⁵³ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

(6) Taidehistorian professoreiden muotokuvia. Vasemmalla valokuvassa Jouko Tolvanen ja oikealla Christoffer Ericsson Henrik Tikkasen piirtämänä vuodelta 1966. Tolvasen muotokuvan kuvaaja tuntematon.

Heikki Hanka toteaa, että taidehistorian assistenttina ja toisena professorina vuosina 1981–86 toimineen FL (väit.) **Jukka Ervamaan** toiminta määrittä ja elävöitti 1980-luvun taidehistorian laitosta. **Ervamaan** aikana Musican galleria nimettiin Pinacothecaksi ja siellä oli aktiivista näyttelytoimintaa, joka profiloitui lupaaviin nuoriin taiteilijoihin. Hänen aloitteestaan laitoksella ryhdyttiin 1980-luvun alussa tekemään perusteellista Suomen kirkkojen alttaritaulujen kartoitustyötä. Silloinen taidehistorian ja taidekasvatuksen opiskelija,

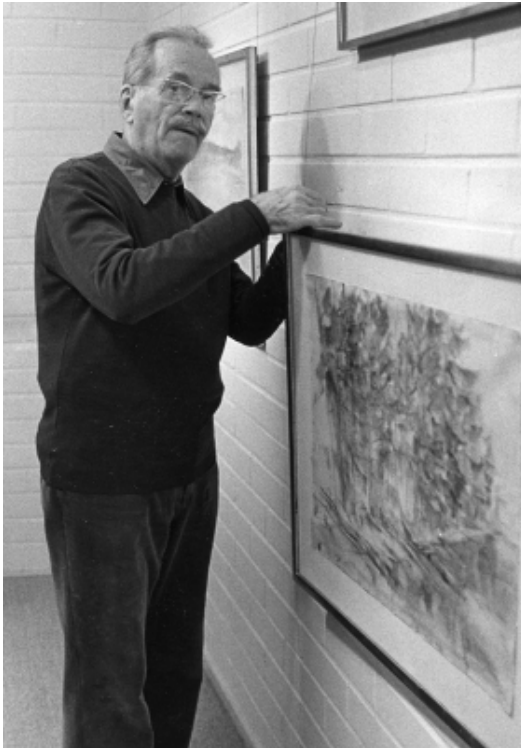
sittemmin vuonna 2001 professuurin saanut **Hanka**¹⁵⁴ oli tutkimushankkeessa alusta asti aktiivisesti mukana kartuttaen laajaa Suomen kirkkotaiteen aineistoa.¹⁵⁵

Kirkkotaiteen tutkimuksesta tuli yksi Jyväskylän taidehistorian laitosta sekä kansallisesti että kansainvälisesti merkittävästi profiloineista tutkimusaloista. Kirkkotaiteen tutkimus on ollut kestävä ja tuloksellista, ja se kuvastaa myös sitä tutkimuksellista asennemuutosta, jonka myötä tutkimusaiheiden ei tarvinnut rajoittua vain niin sanottuun korkeataiteeseen. **Heikki Hanka** painottaa, että Jyväskylän yliopiston taidehistorian oppiaineessa on pyritty noudattamaan avarakatseista linjaa, jossa perinteinen tutkimus pystyy kulkemaan käsi kädessä uudempien tutkimussuuntausten kanssa.¹⁵⁶

¹⁵⁴ Hanka on toiminut lisäksi assistenttina, yliassistenttina ja apulaisprofessorina. Hanka, haastattelu 9.6.2008.

¹⁵⁵ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹⁵⁶ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

(7) Jyväskylän yliopisto sai vuonna 1984 varatuomari Jorma Tissarilta ja hänen vaimoltaan Anna-Liisa Tissarilta lahjoituksena taidekokoelman, joka sijoitettiin taidehistorian laitokselle, Athenaeum-rakennuksen toiseen kerrokseen. Noin sadan teoksen suomalaisen taiteen kokoelma sisälsi töitä muun muassa Ina Collianderilta, Aimo Kanervalta, Pentti Kaskipurolta, Otto Mäkilältä, Veikko Vionojalta ja Sam Vannilta.¹⁵⁷ Kuvassa Jorma Tissari ripustaa Aimo Kanervan akvaarellia saliin A215. Kuva: Tellervo Helin.

¹⁵⁷ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

Jyväskylän yliopiston taidehistorian oppiaineen alkuvaiheen intressit liittyivät museomaailman laajenemiseen. Oppiaineessa näkyi etenkin Ateneumin taidemuseon vaikutus, sillä monilla Jyväskylässä taidehistorian laitoksella työskennelleistä ihmisistä oli kytköksiä sinne. Muutenkin Helsingin vaikutus piirtyi oppiaineeseen henkilökunnan välityksellä, sillä suuri osa oli saanut koulutuksensa ja työkokemuksensa Helsingin yliopistossa.¹⁵⁸

Taidehistorian laitoksen toiminta rupesi professori **Kalevi Pöykön** nimityksen myötä pikkuhiljaa vakiintumaan ja tohtorintutkintojen valmistuminen lähti käyntiin. Hänen vahvuutenaan oli rakennustaiteen tutkimus. **Erik Cainbergista** väitellyt FT **Kaarina Pöykkö** toimi vuodesta 1984 lähtien laitoksella eri tehtävissä.¹⁵⁹

Aiemmin taidekasvatuksen assistenttina työskennellyt ja taidehistorian professorina vuosina 1988–98 ollut **Eeva Maija Viljo** puolestaan toi laitokselle metodisesti ajan tasalla olevaa ja kansainväliset suuntaukset tiedostavaa arkkitehtuurintutkimusta. Ylipäänsä

¹⁵⁸ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

¹⁵⁹ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

teoreettisuus ja metodit nostivat eri tavalla päätään 1980- ja 90-lukujen edetessä.¹⁶⁰

1990-luvun alkupuolella saatiin tietää, että hallitus oli suojelemaan ajatukselle toisesta kuvaamataidon aineenopettajien koulutuspaikasta Taideteollisen korkeakoulun lisäksi. Koska Jyväskylän yliopistossa saattoi opiskella sekä taidehistoriaa että taidekasvatusta pääaineina, ja koska opettajankoulutuslaitos (OKL) antoi lisäksi kuvailmaisun opetusta, tuntui Jyväskylä sopivalta paikalta. Yhdenmukaista ja pätevää suunnitelmaa ei kuitenkaan saatu tehtyä, ja Lapin yliopisto sai koulutuspaikan itselleen.¹⁶¹

Professori **Pöykön** jäätyä eläkkeelle taidehistorian laitoksen johtajana oli ylimenovuosina 1998–99 professori **Heikki Hanka**. Toista professuuria hoiti FT **Pekka Vähäkangas Viljon** siirryttyä hoitamaan Turun yliopiston taidehistorian professuuria. **Hanka** on Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen johtaja syksystä 2008 alkaen.¹⁶²

1990-luvun loppupuolella alettiin käydä keskusteluja laitosten välisestä yhteistyöstä ja pienten laitosten yh-

¹⁶⁰ Hanka, haastattelu 9.6.2008.; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

¹⁶¹ Päärnä 2008, 72.

¹⁶² Hanka, haastattelu 9.5.2008.

distämisestä. Esillä oli myös taidehistorian ja taidekasvatuksen yhdistäminen.¹⁶³

Annika Waenerberg nimettiin taidehistorian professuuriin ja taidehistorian laitoksen esimieheksi syksyllä 1999, ja hän ryhtyi hoitamaan virkaa seuraavan vuoden alusta. **Waenerbergin** tausta oli museotyössä¹⁶⁴ sekä Åbo Akademiassa. Syksyllä 2000 **Waenerberg** aloitti tuoreen yhdistelmälaitoksen, silloisen Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen johtajana.¹⁶⁵

Taidehistorian yliassistentti FT **Hanna Pirinen** palasi Jyväskylän yliopistoon tammikuussa 2003 oltuaan sitä ennen vuodesta 1999 muissa tutkimustehtävissä Suomessa ja ulkomailla. Hänestä tuli vuonna 2002 nimensä vaihtaneen Taiteiden ja kulttuurin tutkimuk-

¹⁶³ Vuosina 2002–2004 toteutettiin kokeilu, jossa taidekasvatuksen ja taidehistorian perusopinnot yhdistettiin 20 opintoviikon laajuiseksi taiteentutkimuksen perusopinnot kokonaisuudeksi. Taiteentutkimukseen suoravalinnalla hyväksytyt opiskelijat valitsivat aineopinnoihin siirryttäessä joko taidehistorian tai taidekasvatuksen pääaineekseen. Hanka 9.6.2008; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2002–2004.

¹⁶⁴ Waenerberg oli työskennellyt pitkään Joensuun taidemuseossa, ja sitä ennen hän oli ollut Turun historiallisessa museossa. Waenerberg, haastattelu 4.6.2008

¹⁶⁵ Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

sen laitoksen johtaja syksyllä 2004. **Pirisen** erikoistumisalue on Suomen kirkkotaiteessa.¹⁶⁶

Taidehistoria on **Waenerbergin** mukaan kehittynyt Taiku-vuosina poikkitieteelliseksi taiteen, visuaalisen kulttuurin ja visuaalisen ympäristön tutkimukseksi. Tähän ovat osaltaan vaikuttaneet oppiaineiden yhdistyminen, maisterikoulujen (muuntokoulutus ja NACS) antamat kokemukset sekä tieteelliset projektit kulttuuripolitiikan ja kognitiotieteen kanssa. Toisaalta oppiaineessa on pyritty luomaan yhteyksiä yritysmaailmaan ja rohkaisemaan käytännönläheisiin tutkimuksiin esimerkiksi teosdokumentoinnin parissa.¹⁶⁷

Kirkkotaiteen ja -arkkitehtuurin tutkimus on laajentunut perinteisen luterilaisen kentän lisäksi myös ortodoksiseen perinteeseen. Taidehistorian metodologiaa selkeytetään muun muassa käsiteanalyysin avulla. Jyväskylän taidehistorialle on ominaista kosketus konkreettiseen aineistoon, historian merkitys ilmiöiden tarkastelussa ja rohkea ongelmanasettelu. Tällä tavoin on **Heikki Hangan** mukaan mahdollista kantaa yhteiskunnallinen vastuu siitä, mikä taiteen osalta koetaan kulttuuriperinnöksi. Olennainen osa Jyväsky-

¹⁶⁶ Jyväskylän yliopiston kirjaston Jykdok-tietokanta; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

¹⁶⁷ Waenerberg, kirjallinen tiedonanto 15.9.2008.

län taidehistoriaa on virkeä jatko-opiskelijoiden ja tutkijoiden joukko.¹⁶⁸

Taidehistorian oppiaineessa työskentelee tällä hetkellä (lokakuu 2008) kaksi professoria, yksi yliassistentti ja yksi assistentti. Dosentteja oppiaineella on kuusi.¹⁶⁹

4.3 *Taidekasvatus*

Taidekasvattajille ja taidekasvatuskoulutukselle oli 1960-luvun Suomessa yhteiskunnallinen tilaus. Peruskoulu-uudistus oli tuomassa taideopetuksen tuntimäärään supistuksia, jolloin haluttiin taata vastavasti vähentyneen opetuksen laatu. Työviikon viisipäiväiseksi muuttaneen työaikalakiuudistuksen myötä ihmisten harrastuksiin käyttämä aika lisääntyi. Myös taide-elämän Helsinki-keskeisyyttä haluttiin purkaa perustamalla lääneihin taidetoimikunnat.¹⁷⁰

Vuoden 1966 kesällä Jyväskylässä järjestettiin taidekasvatusseminaari, jossa keskusteltiin taiteen ja taidekasvatuksen asemasta Suomessa eri aikakausina. Samoihin aikoihin alkoi varsinainen työ taidekasvatuksen opetustyön aloittamisen puolesta. Työtä johti kak-

¹⁶⁸ Hanka, haastattelu 9.5.2008; Waenerberg, kirjallinen tiedonanto 15.9.2008.

¹⁶⁹ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

¹⁷⁰ Happo & Hujanen 1998, 12–13.

si toimikuntaa: akateemikko **Joonas Kokkosen** ohjaama, musiikkipedagogisen opintosuunnan edestä työskennellyt toimikunta sekä professori **Päivö Oksalan** luotsaama visuaalisten aineiden opetusta ajanut toimikunta. Viimeksi mainittu painotti sitä, kuinka laaja-alaisia visuaalisen kulttuurin tuntijoita tarvittiin niin mediassa, liike-elämässä kuin kustannusalallakin, ja kuinka Jyväskylän yliopisto olisi mainio paikka visuaalisten ilmiöiden kokonaisvaltaisen tutkimuksen ja alan asiantuntijoiden koulutustyön aloittamisella. Toimikuntien mietintöjen pohjalta **Oksalan** työryhmään kuulunut kansanedustaja **Pentti Sillantaus** 1923–1998 jätti eduskunnalle huhtikuussa 1966 esityksen musiikin ja visuaalisten taiteiden opetuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa.¹⁷¹

Vuoden 1971 joulukuussa humanistinen tiedekunta antoi lausunnon taidekasvatuksen aloittamisesta, joskaan varsinaista opintosuuntaa ei katsottu vielä välttämättömäksi. Lausuntoa olivat edeltäneet useiden eri toimikuntien ja työryhmien mietinnöt, joissa oli pohdittu niin taidekasvatuksellisen oppiaineen nimeä kuin sisältöäkin, sekä tarvittavia virkoja ja asemaa suhteessa muihin taide- ja kulttuuriaineisiin. Lopulta, jälleen uuden suunnittelutiimin työskentelyn jälkeen,

¹⁷¹ Happo & Hujanen 1998, 12–16.

taidekasvatuksen laitos pääsi aloittamaan toimintansa syksyllä 1973 vs. professori **Matti Vainion** ja assistentti FL **Eeva Maija Viljon**¹⁷² johdolla. Syyslukukausi kului oppiaineen hahmottelun parissa, mutta jo saman lukuvuoden keväällä ensimmäiset sivuaineopiskelijat otettiin suorittamaan approbatur-opintoja.¹⁷³

1970-luvun alun FYTT-mietintö¹⁷⁴ aiheutti voimakkaita mielipiteenilmauksia ja kipakkaa keskustelua muun muassa siitä, kuinka työelämäorientoituneeksi yliopistolaitoksen tulisi muuntua. Taidekasvatuksella nähtiin olevan tilausta, sillä siinä katsottiin yhdistyvän sekä teoreettinen osaaminen että käytännön koulutus kulttuuritoimen opetus-, organisointi- ja hallintotehtäviin. Oppiaine oli tuolloin vielä pitkälti kehitysvaiheessa, joten sen profiloituminen ja toimintatavat olivat avoimia muovautumaan sen mukaan, mitä oppiaineen parissa työskennelleet katsoivat tarpeelliseksi. Vuonna 1976 **Eeva Maija Viljo** laati ensimmäi-

¹⁷² Vainion tausta oli musiikkitieteessä ja musiikin opettamisessa, Viljo puolestaan oli taidehistorioitsija, joka toimi tuolloin Taideteollisen oppilaitoksen yliopettajana. Viljon ansioihin kuuluu muun muassa laitostyön perustaminen ja systemaattinen järjestely. Viljo oli taidekasvatuksen assistenttina vuodet 1973–76. Happo & Hujanen 1998, 25–26, 101.

¹⁷³ Happo & Hujanen 1998, 16–23, 26.

¹⁷⁴ FYTT = Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunta. Happo & Hujanen 1998, 28, 38.

sen taidekasvatusta määrittelevän teoksen *Esteettisen kasvatuksen perusteita*.¹⁷⁵

Opiskelijaksi pyrkijöitä ilmaantui heti ensimmäisenä kevätlukukautena 63, joista 15 otettiin sisään haastattelujen, todistusten ja harrastuneisuuden perusteella. Opiskelijoiden rooli oppiaineen muokkaajina oli tärkeä alusta saakka¹⁷⁶ ja sitä tähdennettiin jo pääsykokeissa. Approbaturin suoritti ensimmäisenä keväänä 14 opiskelijaa.¹⁷⁷

Matti Vainio lähti ulkomaille täydentämään opintojaan ja taidekasvatuksen professoriksi tuli **Paula Tuomikoski** tammikuussa 1978. Hänen erikoisalaansa olivat taiteen, politiikan ja yhteiskunnan suhteet ja hän oli toiminut silloisen opetusministeriön taideosaston virkamiehenä. **Tuomikosken** ansioihin kuuluu taidekasvatuksen oppiaineen peruslähtökohtien määrittelemisen, minkä tuloksena vuonna 1979 syntyi tutkimus *Taidekasvatus Suomessa I. Taidekasvatuksen*

¹⁷⁵ Happo & Hujanen 1998, 28–31; Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston kirjaston Jykdok-tietokanta.

¹⁷⁶ Vuosien 1976–1990 assistentti Anna Louhivuori muistelee, että taidekasvatuksen opiskelijat olivat todella poikkeuksellisen aktiivisia ja tiedostavia, eivätkä epäröineet kritisoida myöskään laitoksen sisäisiä toimintatapoja. Happo & Hujanen 1998, 106.

¹⁷⁷ Happo & Hujanen 1998, 30, 114.

teoria ja käytäntö koulupedagogiikassa 1860-luvulta 1920-luvulle.¹⁷⁸

(8) Taidekasvatuksen professori Matti Vainio ja assistentti Anna Louhivuori Athenaeum-rakennuksessa professorin työhuoneessa A210. Kuvaaja tuntematon.

Uuden laitoksen synty ei suinkaan ollut helppo. Professorin viran vakinaistamisessa oli ongelmia ja oppiaine haki sisällöllisestikin pitkään muotoaan. Jo oppiaineen nimi itsessään aiheutti päänvaivaa. Taidekasvatus ei ollut käsitteenä yksioikoinen, eikä sen sijoittaminen suomalaiseen kontekstiin käynyt helposti.

¹⁷⁸ Happo & Hujanen 1998, 39–43.

Oppiaineen varhaiset vetäjät pohdiskelivat sitä, pitäisikö taidekasvatuksessa painottua nimenomaan kasvatuksellinen puoli, vai tulisiko oppiainetta viedä enemmän esimerkiksi estetiikan suuntaan. Vuoden 1974 tutkinon uudistuksen myötä taidekasvatus joutui, muiden humanististen alojen tavoin, arvioimaan suhdettaan työelämäsuuntautuneeseen koulutukseen.¹⁷⁹

1970-luvun lopulla taidekasvatuksen laitoksella kävi opettamassa lukuisten eri taidealojen tunnettuja edustajia.¹⁸⁰ Opetusmetodeihin kuului myös demonstraatiokurssien järjestäminen, jotka tutustuttivat opiskelijoita luovan prosessin käytäntöön.¹⁸¹ Vuosina 1979–82 taidekasvatuksessa järjestettiin yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan kanssa kaikille avoin Studia Aesthetica -luentosarja¹⁸², jossa kansainväliset tutkijat luennoivat estetiikasta ja taiteen tutkimuksen

¹⁷⁹ Happon & Hujanen 1998, 33–35, 41, 43–48, 62–63, 102, 111.

¹⁸⁰ Yleisöluentoja pitivät muun muassa näyttelijä Eeva Kaarina Volanen, ohjaajat Matti Kassila ja Rauni Mollberg, muotoilija Antti Nurmesniemi ja arkkitehti Aarno Ruusuvuori. Happon & Hujanen 1998, 54.

¹⁸¹ Happon & Hujanen 1998, 54.

¹⁸² Luentosarjojen teemalliset nimet olivat aikajärjestyksessä seuraavat: Ulkoeurooppalainen kulttuuri, Taide ja kulttuuri, Avant garde -taide ja Taiteen metamorfoosit. Happon & Hujanen 1998, 82.

ongelmakohtista. Myös symposiumeja ja kongresseja järjestettiin.¹⁸³

Vuonna 1979 taidekasvatuksen professorin virkaa valittiin hoitamaan **Eero Tarasti**, jonka taustat olivat pääosin musiikkitieteessä ja joka oli viettänyt pitkiä aikoja opiskellen ulkomailla. **Tarastin** kaudella laitoksella toimi aktiivinen keskustelu- ja lukupiiri; myös elokuvailtoja pidettiin. Assistenttina toimi laitoksella jo vuodesta 1976 lähtien ollut **Anna Louhivuori**. **Louhivuoren** *Myytit kuvina. Marc Chagallin I Pariisin-kauden (1910–1914) tuotannon strukturalistis-semioottista tulkintaa* vuodelta 1987 oli taidekasvatuksen laitoksen ensimmäinen väitöskirja. Assistenttina **Louhivuori** työskenteli eläkkeelle jäämiseensä, vuoteen 1990 saakka.¹⁸⁴

Eero Tarasti oli erityisen kiinnostunut klassikoista, taiteiden välisistä suhteista sekä erilaisista taideteorioista, eritoten semiotiikasta¹⁸⁵. Hän perusti Jyväskylään Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran vuonna 1981 sekä sen julkaisukanavan, taiteidenväli-

¹⁸³ Happon & Hujanen 1998, 82.

¹⁸⁴ Happon & Hujanen 1998, 66, 81–82, 94, 98, 102, 134; Sederholm, sähköpostiviesti 3.6.2008.

¹⁸⁵ Semiotiikan vahvaa läsnäoloa laitoksella muistelee myös 1980-luvulla laitoksella opiskellut ja myöhemmin siellä työskennellyt Helena Sederholm. Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008.

sen tutkimuksen aikakauslehti *Synteesin*, jota sittemmin alkoi julkaista Suomen Semiotiikan Seura.¹⁸⁶

Vuoden 1981 uuden laitosjohtosäännön tuloksena syntyi Musiikkitieteen ja taidekasvatuksen laitos. Yhdistelmälaitoksen johdossa aloitti silloinen musiikkitieteen professori **Timo Mäkinen** ja varajohtajana taidekasvatuksen professori **Tarasti**, joka vuoden päästä nousi johtajaksi¹⁸⁷. Yhteislaitoksen taival loppui lyhyeen monien muiden humanistisen tiedekunnan uusin yhdistelmälaitosten tavoin.¹⁸⁸

Tarasti siirtyi palkattoman virkavapaan jälkeen Helsingin yliopiston musiikkitieteen professoriksi vuonna 1983, ja sijaisuutta taidekasvatuksen laitoksella hoiti lyhyen aikaa, ainoastaan hieman yli puoli vuotta, **Tarastille** Helsingistä tuttu dosentti **Päivi Huuhtanen**. **Huuhtasen** ominta aluetta olivat suomalaisen estetiikan historia sekä taiteen olemus ja vaikutus. Taidekasvatuksen alkuvaiheita kuvaavaan tapaan myös **Huuhtanen** katsoi tarpeelliseksi määritellä taidekas-

¹⁸⁶ Happonen & Hujanen 1998, 79, 81, 88–90.

¹⁸⁷ Musiikissa ryhdyttiin toteuttamaan musiikin aineenopettajien koulutusta vuodesta 1982, toisena oppilaitoksena Suomessa Sibelius-Akatemian jälkeen. Muutaman vuoden kuluttua käynnistyi Tarastin johtaman suunnittelutoimikunnan työstämä musiikkiterapian ammatillinen täydennyskoulutus. Päärnilä 2008, 52–53.

¹⁸⁸ Happonen & Hujanen 1998, 91–93.

vatuksen käsitettä. Hän piti taidekasvatuksen tieteellisiä lähtökohtia pohtineen luentosarjan, jonka pohjalta syntyi teos *Mitä on taidekasvatus? Taidekasvatuksen esteettis-käsitteelliset perusteet*.¹⁸⁹

Lauri Olavi Routila, joka oli Turun yliopistossa ollut sekä teoreettisen filosofian että oikeusfilosofian dosenttina, sai hoitaakseen taidekasvatuksen professorin viran vuoden 1984 alusta sen vakinaista täyttöä odoteltaessa. Hänen tutkimuksellinen taustakehyksensä oli filosofiassa; taiteenfilosofia oli hänen sanojensa mukaan lähinnä harrastuspohjalla. **Routila** nimitettiin virkaan lopulta maaliskuussa 1985. Virkaanastujaisesityksessään **Routila** niin ikään käsittelee taidekasvatuksen sisältöä ja asemaa.¹⁹⁰

Yliopistossa pyrittiin 1980-luvun puolivälissä keventämään tutkintoja. **Routila** uudisti taidekasvatuksen tutkintovaatimuksia siten, että niin sanotun tietopohjaisen taidekasvatuksen, demonstraatioiden ja vaihtoehtoisten erikoistumisalueiden osuus lisääntyi ja klassikoiden lukemiseen perustuneiden kurssien määrä

¹⁸⁹ Happonen & Hujanen 1998, 93–94, 109–111; Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008.

¹⁹⁰ Happonen & Hujanen 1998, 119–126.

vastaavasti vähentyi. Myöhemmin korostui kiinnostus Bauhaus-kouluun ja sen ideologiaan.¹⁹¹

YTK (1998 YTT) **Sirkkaliisa Usvamaa-Routila** valittiin taidekasvatuksen lehtorin virkaan syyslukukaudesta 1989 alkaen, ja hän toimii virassa edelleen. Assistentin työt aloitti syyslukukaudella 1990 FK¹⁹² (1998 FT) **Helena Sederholm** (silloinen **Seppälä**).¹⁹³

Tietotekniikan huimat harppaukset ja niiden myötä lisääntyneet kuvankäsittelyn mahdollisuudet saivat professori **Routilan** ehdottamaan graafisen suunnittelun linjaa taidekasvatuksen yhteyteen. Graafisen suunnittelun approbatur-opetus alkoi keväällä 1990 ja kaksi vuotta myöhemmin linja virallistui. Yhteistyötä tehtiin Keski-Suomen Ammattioppilaitoksen kanssa. Graafisen suunnittelun koulutus kuihtui kuitenkin lopulta kokoon, sillä laajentumisen edellyttämä laitosyhteistyö ei onnistunut, eikä tuolloin vielä kömpelön ja hinnakkaan tekniikan käyttö sujunut toivotulla tavalla. Tietoisuuden ja teknisten varusteiden halpenemisen myötä linjan asema uranuurtajana heikkeni, eikä linjalle enää ollut samanlaista tarvetta kuin aluk-

¹⁹¹ Happo & Hujanen 1998, 127–128, 131–134.

¹⁹² Vastaa nykyistä FM-tutkintoa.

¹⁹³ Happo & Hujanen 1998, 137, 139; Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008.

si.¹⁹⁴ Linja kuitenkin osoittautui erinomaiseksi työllistymisen kannalta, sillä monet sieltä valmistuneet ovat sijoittuneet alansa vastuullisiin tehtäviin.¹⁹⁵

Vuodesta 1992 taidekasvatuksen tutkintovaatimukset muutettiin käsittämään kolme linjaa: taidekasvatuksen peruslinja, graafisen suunnittelun linja ja nykytaiteen tutkimuksen linja. Kaikilla linjoilla pystyi tekemään opintoja laudatur-tasolle saakka. Nykytaiteen tutkimuksen linja oli aluksi **Sederholmin** vastuulla. Siinä saattoi erikoistua mm. sarjakuvantutkimukseen, jonka **Sederholm** toi taidekasvatuksen opinto-ohjelmaan ensimmäisenä yliopistona Suomessa 1990-luvun alussa. Linjajako lakkautettiin 1990-luvun lopussa.¹⁹⁶

Vuodesta 1992 alkaen silloinen päätoiminen tuntiopettaja (2007 FT) **Tarja Pääjoki** alkoi opettaa taidekasvatuksen approbatur-opintokokonaisuutta Jyväskylän avoimessa yliopistossa (entinen avoin korkeakoulu). Graafisen suunnittelun opetusta antoi FM **Kari Pilkkakangas**.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Happo & Hujanen 146–148; Päärnilä 2008, 71–72.

¹⁹⁵ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

¹⁹⁶ Happo & Hujanen 1998, 142, 165; Sederholm, sähköpostiviesti 3.6.2008.

¹⁹⁷ Happo & Hujanen 1998, 152–153.

Taidekasvatus laajensi vuonna 1993 kulttuurityön sivuainekokonaisuutta lisäämällä yhteiskuntapolitiikan panosta. Sen koordinointi siirtyi yhteiskuntapolitiikan laitokselle, ja suunnittelussa oli mukana myös taloustieteen laitos. Kokonaisuuden nimeksi tuli *Cultural Management*, sillä sen haluttiin rinnastuvan luontevasti ulkomaisten yliopistojen ”arts managementin” käsitteeseen. Taidekasvatuksen puolelta opintokokonaisuuden johtohahmona oli **Sederholm**.¹⁹⁸

Ensimmäinen lasten taidekasvatusta käsitellyt, suurin piirtein vuoden kestänyt projekti näki päivänvalon keväällä 1995. Opintoprojektit olivat osa tutkintovaatimusten vähennysvaatimusten mukanaan tuomaa uudistusta. Lasten taidekasvatuksen projekti koostui luentosarjasta, yhteistyöpäiväkodissa tehdystä harjoittelusta ja kirjallisuuteen pohjautuneista luentopiireistä. Lasten taidekasvatukseen liittyneet projektit jatkuivat ja vuonna 1997 KT **Marjatta Saarnivaara** sai lasten taidekasvatuksen dosentuurin. Sitten lasten ja nuorten taidekasvatuksesta on muotoutunut yksi Taikun kärkihankkeista.¹⁹⁹

1990-luvun jälkipuoliskolla taidekasvatuksen laitoksen toiminta kohtasi vaikeuksia muun muassa sairas-

tapausten johdosta, mikä osoitti henkilöresursseiltaan pienen laitoksen haavoittuvaisuuden.²⁰⁰ Laitoksen yleisessä ilmapiirissä oli myös jo jonkin aikaa ollut havaittavissa tulehtuneisuutta, ja sekä opiskelijat että henkilökunnan jäsenet ilmaisivat tyytymättömyyttään laitoksen tilaan.²⁰¹ Varsinainen laitos lakkautettiin ja siirrettiin suoraan tiedekunnan alaisuuteen tammi-kuussa 1998, eikä sinä syksynä otettu uusia opiskelijoita. **Routila** jäi eläkkeelle vuonna 1998.²⁰² Ainejärjestö Mesenaatti ry ilmaisi tiedekunnan dekaani **Kari Sajavaaralle** osoittamassaan kirjelmässä huolensa taidekasvatuksen oppiaineen tulevaisuudesta ja eritoten virkojen täytöstä lukuvuonna 1998–1999.²⁰³

Helena Sederholm oli laitoksella vuodesta 1998 seuraavan vuoden alkuun yliassistentin nimikkeellä, jos-

²⁰⁰ Happon & Hujanen 1998, 165.

²⁰¹ Useita laitoksen ongelmia käsitteleviä asiakirjoja löytyy taidekasvatuksen ainejärjestö Mesenaatti ry:n arkistoista, mm. selvityspyynnö tentistä 24.2.1989 ja vastaus siihen 11.3.1989, kokouspöytäkirja 9.10.1997 ja vuosikertomus syksy 1996 – kevät 1998. Lisäksi arkistoissa on henkilökunnan ja opiskelijoiden sekä humanistiseen tiedekuntaan että laitosjohdolle lähettämiä työ- ja opiskeluolosuhteita koskevia selvityspyynnöitä ja niiden vastineita. Lisätietoja asiasta myös Happon & Hujanen 1998, 165; Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008.

²⁰² Happon & Hujanen 1998, 165–166.

²⁰³ Taidekasvatuksen opiskelijoiden aineyhdistys Mesenaatti ry:n kirje dekaanille ja taidekasvatuksen laitoksen johtajalle Kari Sajavaaralle 25.3.1998. Mesenaatti ry:n arkistot.

¹⁹⁸ Happon & Hujanen 1998, 157–158; Päärnilä 2008, 72.

¹⁹⁹ Happon & Hujanen 1998, 160–162; Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

kin käytännössä hänen työnkuvaansa sisältyi myös eläkkeelle jääneen professorin töitä, muun muassa runsaasti pro gradu -töiden ohjausta. Helsingissä tuolloin asunut **Sederholm** lopetti Jyväskylässä työs-kentelyn välimatkan vuoksi ja vt. professorin nimik-keellä jatkoi taidekasvatuksen yliassistentti FT **Jarmo Valkola**.²⁰⁴

Elokuvataiteeseen erikoistunut **Valkola** hoiti taide-kasvatuksen professorin tehtäviä vuosina 2000–2002. **Valkola** oli toiminut elokuvatutkimuksen ja estetiikan opettajana taidekasvatuksen laitoksella jo 1980-luvulla, sekä vuosina 1993–98 ja 1998.²⁰⁵ **Valkola** siirtyi Jyväskylän ammattikorkeakouluun yliopettajaksi²⁰⁶ ja estetiikan oppiaineesta Helsingin yliopistosta väitellyt FT **Pauline von Bonsdorff** aloitti taidekasvatuksen vt. professorina tammikuussa 2002. Helmikuussa **von Bonsdorff** nimettiin virkaan.²⁰⁷

²⁰⁴ Vuonna 1999 taidekasvatuksen dosentuurin saanut Sederholm on nykyisin kuvataidekasvatuksen professori ja taidekasvatuksen osas-ton varadekaani Taideteollisessa korkeakoulussa. Hän on myös nyky-taiteen tutkimuksen dosentti Helsingin yliopistossa. Sederholm, sähköpostiviesti 3.6.2008.

²⁰⁵ Valkola, sähköpostiviesti 28.7.2008.

²⁰⁶ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

²⁰⁷ Äidinkielenään ruotsia puhuva von Bonsdorff muistelee huvittu-neena, kuinka hänen piti suorittaa uudestaan suuri kielikoe osoituk-sena täydellisestä suomen kielen hallinnasta – Helsingin yliopiston

Taidekasvatus ei ollut **von Bonsdorffille** tutuin ala. Helsingin yliopiston estetiikka ja Jyväskylän yliopis-ton taidekasvatus eivät kuitenkaan sinänsä olleet kaukana toisistaan. Myös aiemmat viranhaltijat **Ta-rasti** ja **Routila** olivat olleet teoreettisesti suuntautu-neita.²⁰⁸

Kun **von Bonsdorff** aloitti työskentelyn taidekasva-tuksen professorina, oppiaineen tilanne oli epävakaa. Oppiaine oli ollut useita vuosia ilman vakinaista profes-soria, normaalia sisäänottoa ei ollut ollut vuosiin ja keskusteluissa tiedekunnan kanssa oli nostettu esiin oppiaineen tulevaisuus. Ilman vakinaista viranhaltijaa taidekasvatuksen oppiaineen linjaukset ja monet teh-tävät olivat jääneet puolitiehen, ja opiskelijoita oli hy-väksytty nk. erityishaun kautta hyvin avoimella ot-teella. Näinä vuosina sekä maisterivaiheen opiskelijoita että jatko-opiskelijoita oli siirtynyt Helsingin yli-opistoon opiskelemaan estetiikkaa.²⁰⁹

Pauline von Bonsdorffilta odotettiin ratkaisuja siitä, millaisena ja kuinka oppiaineen tulisi jatkua²¹⁰. Hän ei

kielitodistus ei näet yllättäen kelvannutkaan Jyväskylän yliopistolle. von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

²⁰⁸ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

²⁰⁹ Happonen & Hujanen 1998, 165; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

²¹⁰ Esimerkiksi asianmukaisen opetusohjelman saaminen oli jo vuosia aiemmin ollut sekä taidekasvatuksen opiskelijoitten että henkilökun-

kuitenkaan tahtonut toimia hätäisesti, vaan hahmottaa rauhassa taidekasvatuksen suunnan²¹¹. Sisällöllisesti hän halusi ennen muuta katsoa eteenpäin, eikä nojautua vanhaan, vaikka hän näki taidekasvatuksella olevan kunniakas ja mielenkiintoinen historia dynaamisena laitoksena. Taidehistorian ja taidekasvatuksen liitto ei saanut **von Bonsdorffilta** kannatusta, sillä hän piti taidekasvatusta monitaiteisena oppiaineena.²¹² Vuosina 2002–2004 toteutettiin kuitenkin kokeilu, jossa taidekasvatuksen ja taidehistorian perusopinnot yhdistettiin 20 opintoviikon laajuiseksi taiteentutkimuksen perusopintokokonaisuudeksi. Taiteentutkimukseen suoravalmilla hyväksytyt opiske-

nan jäsenten huolenaiheena. Taidekasvatuksen opiskelijoiden aineyhdistys Mesenaatti ry:n kirje dekaanille ja taidekasvatuksen laitoksen johtajalle Kari Sajavaaralle 25.3.1998; Helena Sederholmin kirje taidekasvatuksen tutkintovaatimusten uudistamisesta humanistisen tiedekunnan tiedekuntaneuvoston jäsenille ja taidekasvatuksen laitoksen opetushenkilökunnalle 15.4.1999. Mesenaatti ry:n arkistot.

²¹¹ von Bonsdorffin katsoo edukseen sen, että hän tuli Jyväskylän yliopiston ulkopuolelta ja pystyi täten kenties helpommin irtautumaan vanhasta. Sederholm puolestaan toteaa von Bonsdorffin tulon laitoksen professoriksi olleen hyvin merkittävä käänne laitoksen kehityksessä. Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

²¹² von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

lijat valitsivat aineopintoihin siirryttäessä joko taidehistorian tai taidekasvatuksen pääaineekseen.²¹³

von Bonsdorffin äitiysloman aikana, vuodesta 2003 aina heinäkuulle 2004, hänen virkaansa hoiti KT **Marijatta Saarnivaara**.²¹⁴

Taidekasvatus on tällä hetkellä vakiintunut oppiaine, joka on jyvaskyläläisessä muodossaan ainutlaatuinen Suomessa²¹⁵. Keskeiseksi painopisteeksi on noussut lastenkulttuurin tutkimus. Henkilökunnasta erityisesti **von Bonsdorff** ja yliassistentti **Tarja Pääjoki** ovat panostaneet siihen ja tätä kirjoittaessa pääosa oppiaineen väitöskirjatutkijoista työskentelee **von Bonsdorffin** johtamassa *Tilaa lapselle* -tutkimusryhmässä (osarahoitus Suomen Akatemialta 2007–2010). Kesäkuussa 2008 von Bonsdorff valittiin vastaperustetun valtakunnallisen Lapsuustutkimuksen seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi.²¹⁶ Lasten- ja nuorten-kulttuurin lisäksi oppiaineessa tutkitaan muun muas-

²¹³ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2002–2004.

²¹⁴ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

²¹⁵ Muualla, eli tulevassa Aalto-korkeakoulussa ja Lapin yliopistossa, taidekasvatus tarkoittaa kuvataideopettajien koulutusta.

²¹⁶ Hän on myös yliopiston Lapset, nuoret ja kasvamisen ympäristöt -osaamiskeskittymän johtoryhmän jäsen.

sa elokuvaa, ja taiteen arvoon ja esteettiseen havaitsemiseen liittyvät kysymykset ovat jatkuvasti esillä opetuksessa ja tutkimuksessa.²¹⁷

Taidekasvatuksen oppiaineessa työskentelee tällä hetkellä (lokakuussa 2008) yksi professori, yksi lehtori ja yksi yliassistentti. Dosentteja oppiaineella on neljä.²¹⁸

4.4 *Museologia*

Kiinnostus museoiden tehtävien tutkimiseen ja aseman määrittelyyn kasvoi 1960-luvulla tapahtuneen voimakkaan museoalan ammatillistumisen myötä. Vuosikymmenen lopulla myös tietoisuus museologian kansainvälisistä kehitysvaiheista lisääntyi, kun Suomen museoliitto (SML) ja kansainvälinen museoneuvosto (ICOM) tiivistivät yhteydenpitoaan. Vuonna 1980 SML:n keskushallitus kokosi työryhmän, jonka tavoitteena oli laatia korkeakouluneuvoston tilaama ehdotus korkeakoulujen museologisesta opetuksesta. Työryhmän ehdotus approbaturopinotojen sisällöstä valmistui kaksi vuotta myöhemmin.²¹⁹

²¹⁷ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

²¹⁸ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

²¹⁹ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008. Museologian alkuvaiheista Suomessa katso tarkemmin Vilkuna 1998, 143–144 ja

Vaikka opetusta oli ollut irrallisten kurssien muodossa jo aiemmin²²⁰, varsinainen museologian opetus alkoi Jyväskylän yliopistossa syyslukukaudella 1983.²²¹ Museologian approbatur oli osa museoaineiden opintokokonaisuutta. Approbaturin 15 opintoviikon runko rakentui SML:n ehdotuksen varaan, ja siihen lisättiin 4 opintoviikon laajuinen harjoittelujakso. Amanuenssi **Tellervo Helin** oli kehittämässä museologian opintoja, toimintaa koordinoi FM **Ritva Palviainen** ja opetusta antoivat tuntiopettajat. Ensimmäinen museologian approbatur valmistui vuonna 1984.²²²

174–178 tai Vilkuna 2007, 58–63. Museologian kehityksestä yliopistolliseksi oppiaineeksi katso tarkemmin Vilkuna 2007, 44–57.

²²⁰ Jyväskylän yliopistossa toteutettiin ensimmäinen museokurssi vuonna 1974. Viiden vuoden kuluttua, vuonna 1979 kevätlukukaudella, järjestettiin 18 tunnin mittainen museotyön kurssi. Vuosina 1981 ja 1983 kesäyliopiston kesälukukautena pidettiin viikon kestänyt, 30 opetustunnista koostunut museologian intensiivikurssi, jonka kohde-ryhmää olivat ensisijaisesti jo museoissa työskentelevät henkilöt.

²²¹ Vertailun vuoksi: Turun yliopistossa perustettiin museologian oppiaine helmikuussa 1984 ja Helsingin yliopistossa museologian perusopintoja pääsi suorittamaan vuodesta 1992 lähtien. Oulun yliopistossa museologia sai oppiaineen statuksen ja tutkintovaatimukset vuonna 1996 ja Tampereen yliopistossa vuonna 2002. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²²² Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

Museologiaan perustettiin vuonna 1989 yliassistentin virka, johon nimitettiin FM (1990 FL, 1992 FT) **Janne Vilkuna**. Vuonna 1992 **Vilkunasta** tuli varsinaisen virkansa ohelle ensin Jyväskylän yliopiston museon varajohtaja ja vuotta myöhemmin johtaja. Yliopiston museosta muodostuikin eräänlainen museologian ”laboratorio” ja museon kulttuurihistoriallisen osaston siirrettyä työtilansa vuonna 2005 S-rakennuksesta G-rakennukseen muutti myös museologia sinne Juomatehtaalta.²²³

Vuonna 1993 museologiassa ryhdyttiin tarjoamaan aineopintoja. Samalla museologian perusopinnoista tuli kaikille yliopiston opiskelijoille avoimia pääaineesta riippumatta. Oppimateriaalin tuottamiseksi perustettiin vuonna 1993 pohjoismaisena yhteistyönä kahdesti vuodessa ilmestyvä Nordisk Museologi -aikakauskirja. Jyväskylän museologian oppiaine oli julkaisussa vahvasti mukana alusta alkaen: **Vilkunasta** tuli aikakauskirjan Suomen toimittaja sen toisesta numerosta lähtien ja Jyväskylän yliopiston museologiasta sen julkaisija vuoden 1994 ensimmäisestä numerosta alkaen.²²⁴

²²³ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²²⁴ Nordisk Museologiin myötä syntyi kiinteä yhteistyöverkosto Pohjoismaisten yliopistollisten museologian oppiaineiden välille. Profes-

Vuonna 1994 perustettiin museologian (siivouksineen) ainejärjestö Diaario ry, joka organisoiki kaksi vuotta perustamisensa jälkeen ensimmäiset kaksipäiväiset valtakunnalliset museologiapäivät otsikolla Museolöytöjä ja mustia aukkoja. Diaario ry:n toimintaan on alusta lähtien kuulunut ekskursiontoiminta, joista ensimmäinen kotimainen suuntautui joulukuussa 1995 Lappiin. Diaario ry myös markkinoi opiskelijoille ulkomaan ekskursiontoiminta, joita taidehistoria ja museologia organisoivat. Niistä ensimmäinen oli toukokuussa 1997, jolloin kohteena oli Pietari.²²⁵

Vuonna 1995 Jyväskylässä järjestettiin kansainvälinen kesäkoulu, International Summer School for Heritage Studies (ISSHS), joka toistettiin seuraavana vuonna. Museologia on mukana myös toistaiseksi vapaahoitteisessa tutkijakoulu Memornetissa, jota koordinoi Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitos. Oppiaineen resurssit eivät ole olleet huimat, mutta niitä on kompensoitu muun muassa edellä ku-

suurit ovat vuonna 2008 Jyväskylän ja Uumajan ja lehtoraatit tms. Helsingin, Turun, Århusin, Upsalan, Lundin ja Osloon yliopistoissa. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²²⁵ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

vatulla kansallisella ja pohjoismaisella yhteistyöllä, sekä ainejärjestön aktiivisuudella.²²⁶

(9) Museologian ja taidehistorian oppiaine järjestivät vuosina 1997–2001 viisi ulkomaanekskursiota Pietariin, Ruotsiin ja Baltiaan. Opiskelijoille omakustanteiset matkat päättyivät hintatason nousuun. Kuvassa Pietariin vuonna 2000 suuntautuneen ekskursion väki lokakuun vallankumouksen ensilaukauksen ampuneen panssarilaiva Auroran aidon kopion edessä. Valokuva: Janne Vilkuna.

Vilkunasta tuli Jyväskylän yliopiston museologian dosentti vuonna 1996. Vuotta myöhemmin lakkautettiin museologian yliassistentin virka, jonka tilalle perustettua yksivuotista määräaikaista apulaisprofessuuria **Vilkuna** nimitettiin elokuusta 1997 lähtien hoi-

²²⁶ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

tamaan. Vuoden 1998 elokuussa määräaikainen apulaisprofessori muutettiin määräaikaiseksi professuuriksi ja edelleen vuonna 1999 professuuriksi²²⁷. Paikka julistettiin haettavaksi ja virkaan nimitettiin saman vuoden helmikuusta lähtien edelleen **Vilkuna**.²²⁸

Museologian virka sijoitettiin silloiselle taidehistorian laitokselle. Taidehistorian laitoksen valintaa puolsivat niin henkilökohtaiset syyt (viranhaltijan molemmat vanhemmat työskentelivät tuolloin etnologian laitoksella, joka olisi muutoin ollut luontevin sijoitus) kuin taidehistorian professori **Kalevi Pöykön** työskentely korkeakouluneuvoston edustajana Suomen museoliiton museologiatyöryhmässä.

Museologia ryhtyi tekemään oppiaineen perusopinnoissa yhteistyötä avoimen yliopiston kanssa vuonna 2001. Opintojen koordinaattorina ja yhteisenä tuntiopettajana aloitti KM **Anne-Maija Malmisalo-Lensu**. Opintojen rakennetta ja käytäntöjä muutettiin tuolloin siten, että ne sopivat myös avoimelle yliopistolle.

²²⁷ Vertailun vuoksi voidaan mainita, että Turun tutkijan virka vakinaistui vuonna 1998 ja Helsinkiin perustettiin vuonna 2003 yliopiston lehtorin virka. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²²⁸ Vilkunan toistaiseksi ainoa kollega oppituolin haltijana on Ruotsin Uumajan yliopiston museologian professori. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

Muutoksen myötä luentoja ruvettiin pitämään iltaisin ja suomenkielisen kirjallisuuden osuus lisääntyi.²²⁹

Kesällä 2001 opetusministeriö myönsi Jyväskylän yliopistolle museologian pääainestatuksen, eli museologia sai oikeudet sekä syventäviin opintoihin että jatko-opintoihin. Tiedekunta käsitteli asian ja oikeudet astuivat voimaan kevätlukukaudella 2002.²³⁰

Pääainestatuksen myötä tuli ajankohtaiseksi määritellä tieteenala tarkemmin uudelleen. Koska museot ja niihin rinnastuvat muistiorganisaatiot²³¹ eivät ole yhteiskunnallisen toiminnan päämäärä vaan kulttuuriperintöprosessin väline, ne eivät myöskään ole (oppiaineen nimestä huolimatta) museologian keskeisin tutkimuskohde. Siksi museologia määritteli tieteellisen perspektiivinsä olevan museoita laajemmassa kulttuuri- ja (kulttuurisesti määritetyn) luonnonpe-

rinnön tutkimuksessa ja opetuksessa. Näin Jyväskylän yliopiston museologia käsittää sekä vanhan eli soveltavan käytännön työtä tarkastelevan museologian että uuden teoreettisen museologian. Oppiaine on pyrkinyt aktiivisesti vaikuttamaan museoalan kehitykseen.²³²

Ensimmäinen maisteri, jolla oli museologia pääaineenaan, valmistui vuonna 2004. Konservattori **Helena Lonkilan** pro gradu kuului otsikoltaan *Peilikäs peilinä – kainuulaisen peiliraanun kulttuurisen arvon määräytyminen*. Tutkinto syntyi Kulttuuri, tiede, teknologia -nimeä kantaneen muuntokoulutuksen maisteriohjelman tuloksena. Koska konservointi ei vielä ole yliopistollinen oppiaine, Jyväskylän yliopiston museologiasta on tullut sattumien myötä konservattorien maisteroitumis- ja tohtoroitumisväylä.²³³

²²⁹ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³⁰ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³¹ Muistiorganisaatioiden eli kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhteisenä oppiaineena voidaan katsoa olevan informaatiotiede, minkä lisäksi niiden, niihin liittyvien oppiaineiden (esim. museologian) ja informaatiotieteen keskiössä on yhteinen (vielä vähän tutkittu) kulttuuriperintöprosessien ja -teorioiden sikermä, jota voidaan erikseen tai edellä mainittuihin organisaatioihin ja oppiaineisiin laajentuneena nimittää heritologiaksi. Vielä toteutumaton konservoinnin yliopistollinen tutkimus ja opetus kuuluvat myös tähän yhteyteen. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³² Vilkuna on mm. ollut museolakia täydentäneen Lex Museorum toimikunnan (1993–1994) ja museopoliittisen Museo 2000 toimikunnan (1998–1999) jäsen sekä Suomen edustajana Euroopan neuvoston kulttuuriperintöä koskevaa puitesopimusluonnosta valmisteleavassa asiantuntijatyöryhmässä (2003–2004). Vilkuna maahantoi vuonna 1993 ympäristökasvatuksellisen museologi Kenneth Hudsonin määrittelemän Suuren museon käsitteen ja hän on sekä puhunut ja kirjoittanut objektien museoarvon puolesta että varoittanut kokoelmien hallitsemattomasta kartunnasta, objektibulimiasta. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³³ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

Anne Aurasmaa ja **Solveig Sjöberg-Pietarinen** nimettiin museologian dosenteiksi vuonna 2004.²³⁴

Museologian viran perustaminen vuonna 1989 tapahtui kolmessa mielessä oppiaineen kehittämisen kannalta liian myöhään. Ensiksi perusopintojen laajentaminen aineopintoihin ja etenkin professuurin ja pääaineistatuksen saaminen kesti yli kymmenen vuotta. Tällöin yliopistojen resursointikäytännöt olivat muuttuneet olennaisesti eikä lisävirkoja enää saatu rahoitettuna ministeriöstä²³⁵. Niinpä museologiassa on edelleen vain yksi virka. Kolmanneksi 1990-luvulla perustettuihin rahoitettuihin tohtorikouluihin ei enää 2000-luvulla päästy mukaan. Sitä on yritetty kolmasti

²³⁴ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³⁵ Käytännöt, joilla yliopistot voivat perustaa virkoja, ovat muuttuneet. Ennen oppiainelaitokset tekivät vuosittain ehdotuksia perustettavista viroista. Tiedekunta kokosi virkabudjettiesityksen, jonka yliopiston hallitus karsi ja lähetti opetusministeriöön. Opetusministeriö valmisteli esityksen valtion vuosibudjettiin, mikäli sen raamit antoivat periksi. Mikäli esimerkiksi professuuri tuli näin perustetuksi, presidentti nimitti professorin virkaan yliopiston ja opetusministeriön esityksestä. 1990-luvulta alkaen järjestelmä muuttui siten, että yliopiston rehtori perustaa viran tiedekunnan esityksestä ja yliopiston hallitus nimittää virkaan. Virkojen perustaminen ei siis ole enää sidottu valtion budjettiin.

(ja 2008 yritetään taas) Memornetin²³⁶ yhteistyöverkoston kanssa.²³⁷

Bologna-prosessin tutkintorakenteen muutoksen myötä muun muassa museologian proseminaari muutettiin vuonna 2005 opetussuunnitelmassa sivuaineopintojen metodiseminaariksi.²³⁸

Vuoden maaliskuussa 2006 museologia sai ensimmäisen väitöksensä. Emeritus museonjohtaja **Hannu Valtosen** *Tavallisesta kuriositeetiksi - Kahden Keski-Suomen Ilmailumuseon Messerschmitt Bf 109 -lentokoneen museoarvo* oli artikkeliväitös, joka koostui varsinaisen väitöskirjan lisäksi kolmesta aiheesta syventävästä Keski-Suomen Ilmailumuseon julkaisusarjan teoksesta. Toinen museologian väitöskirja oli konservattori **István Kecskemétin** vuonna 2008 valmistunut *Papyruksesta megabitteihin: Arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta*, joka oli niin ikään artikkeliväitös.

²³⁶ Memornet on muistiorganisaatioiden eli kirjastojen, arkistojen ja museoiden (= KAMUjen) ja niihin kytkeytyvien yliopistollisten oppiaineiden yhteinen, toistaiseksi vapaarahoitteinen, tutkijakouluverkosto, jota hallinnoi Tampereen yliopiston informaation tutkimuksen laitos. Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³⁷ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²³⁸ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

Se oli samalla Suomen ensimmäinen konservoinnin substanssia käsitellyt väitöskirja.²³⁹

(10) Suomen ensimmäisen museologian väitöksen "tähdet" Keski-Suomen Ilmailumuseossa väitöksen jälkeisessä kuohuviinitilaisuudessa 24. maaliskuuta 2006. Taustalla väitöksen aihe eli aito restauroitu museolentokone Messerschmitt Bf 109 (MT-507) ja sen edessä iloitsevat frakkipukuiset: (vasemmalta) kustos, professori Janne Vilkkuna, vastaväittäjä, professori Pasi Kesseli ja dosentti Juhani Kostet ja väittelijä emeritus museonjohtaja, esiupseeri Hannu Valtonen. Väitöstilaisuus järjestettiin poikkeuksellisesti Luonetjärven varuskunnassa Ilmasotakoulun suuressa auditoriossa. Valokuva: Leo Skogström.

Opetusministeriön vuonna 1998 asettama maamme museoalan päämääriä päivittävä museopoliittinen

²³⁹ Vilkkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

Museo 2000 -toimikunta jätti samannimisen mietintönsä vuonna 1999. Toimikunta, jonka jäsen **Vilkkuna** oli, esitti muun muassa, että "museoalan erityiskoulutus edellytetään virkojen ja toimien pätevyysvaatimuksissa. Museoasetuksessa tulee todeta, että museoalalla työskenteleviltä tullaan jatkossa siirtymäsäännösten puitteissa edellyttämään opintoja sekä museologiassa että muilla museon tutkimus- ja tallennusvastuun mukaisilla tieteenaloilla. Perusvirkoihin valittavilta (museonjohtajat, intendentit, tutkijat, amanuenssit, lehtorit jne.) tulisi edellyttää museologian perusopinnot ja muilla soveltuva määrä."²⁴⁰

Päämäärä saavutettiin, kun valtioneuvosto säati päivitetyn museolain museoasetuksessa (1192/2005) joulukuussa 2005, että museologian perusopinnot pätevöittävät museotyöhön. Asetus oli maailmassa ensimmäinen laatuaan. Se vakiinnutti nuoren oppiaineen asemaa, ja oli samalla valtiollinen tunnustus museologian tutkimukselle ja opetukselle.²⁴¹

Vuonna 2008 museologian perusopinnot voi Jyväskylän ohella suorittaa myös Turun, Helsingin, Oulun ja Tampereen yliopistoissa. Aineopintomahdollisuus on kolmessa ensiksi mainitussa ja syventävät ja jatko-

²⁴⁰ Museo 2000 -toimikunta Km 1999:31.

²⁴¹ Vilkkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

opinnot ainoastaan Jyväskylässä. Työllistymissyistä johtuen Jyväskylässä ei ole toteutettu maisteriohjelmia. Samasta syystä opiskelijoita ei ole myöskään otettu pääaineopiskelijoiksi; poikkeuksena ovat olleet ne opiskelijat, jotka ovat kulttuuriperintöalalla toimituaan tulleet täydentämään alemman korkeakoulututkinnon maisterintutkinnoksi.²⁴²

Museologian oppiaineella on tällä hetkellä (lokakuu 2008) yksi professori. Dosentteja oppiaineella on kaksi.²⁴³

4.5 Nykykulttuurin tutkimus

Vuonna 1983 perustettiin Jyväskylän yliopistoon Kulttuuritutkimuksen projekti, joka koostui Kulttuuritutkimuksen yksiköstä sekä vuonna 1984 aloittaneesta valtakunnallisesta Jyväskylän yliopiston kirjastossa toimineesta kulttuurin tietopalvelusta²⁴⁴. Tutkimusyksikön johtajaksi – aluksi erikoissuunnittelijaksi ja sitten erikoistutkijaksi – kutsuttiin dosentti, VTT

²⁴² Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

²⁴³ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

²⁴⁴ Tietopalvelun suunnittelivat FK Kai Ekholm ja FK Anneli Luoma, ja sitä hoitivat ensiksi Markus Viljanen ja sitten pitempään Vesa Niinikangas. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

Katarina Eskola.²⁴⁵ Vuoden kuluttua yksikkö sai apulaiskanslistin.²⁴⁶ Projektin toiminnalla pyrittiin parantamaan monitieteisen kulttuurin tutkimuksen edellytyksiä.²⁴⁷

Tutkimusyksikkö toimi aluksi rehtorin alaisuudessa, ja sen toimintaa tukemaan luotiin neuvottelukunta, joka hieman eri koostumuksissa²⁴⁸ toimi vuoteen 1995

²⁴⁵ Happo & Hujanen 1998, 130–131; Keskinen & Peltonen, 5, 19; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁴⁶ Keskinen & Peltonen, 5.

²⁴⁷ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁴⁸ Ensimmäisen neuvottelukunnan puheenjohtaja oli Jyväskylän yliopiston silloinen etnologian apulaisprofessori Veikko Anttila, muina jäseninä professorit Erik Allardt (sosiologia) Helsingin yliopistosta, Antti Eskola (sosiaalipsykologia) Tampereen yliopistosta, Irmeli Niemi (kirjallisuus) Turun yliopistosta, Leo Paukkunen (yhteiskuntapolitiikka) ja Eero Tarasti (taidekasvatus) Jyväskylän yliopistosta sekä Jyväskylän yliopiston ylikirjastonhoitaja Oili Kokkonen ja hallintoviraston silloinen suunnittelija Erkki Tuunanen. Toisen neuvottelukunnan puheenjohtaja oli taidekasvatuksen professori Lauri Routila. Kolmannessa neuvottelukunnassa Antti Eskolan tilalle tuli professori Veikko Pietilä (tiedotusoppi) ja Leo Paukkusen tilalle vs. professori Risto Eräsaari (yhteiskuntapolitiikka). Neljänteen neuvottelukuntaan tulivat uusiksi jäseniksi vt. professori Sirkka Heiskanen-Mäkelä (kirjallisuus), professori Kalle Lyytinen (tietojenkäsittelyoppi), professori Antti Tanskanen (taloustiede) sekä apulaisprofessori Eeva-Maija Viljo (taidekasvatus), kaikki Jyväskylän yliopistosta. Viidennessä neuvottelukunnassa toimivat muutaman entisen ohella professori Marjatta Marjin (sosiologia), vs. professori Teivas Oksala (kirjallisuus) ja apulais-

saakka. Neuvottelukunnan edustajien värikäs koostumus osoittaa omalta osaltaan sekä tuolloin vielä suhteellisen epätavallista pyrkimystä monitieteisyyteen että tutkimusyksikön ja tietopalvelun valtakunnalliseksi tarkoitettua luonnetta.²⁴⁹

Projektin yhteiskunnallista merkitystä kuvastaa se, että Jyväskylän kaupunki maksoi viiden vuoden ajan projektin johtajan palkan. Yliopiston omaan budjetti-rahoitukseen johtajan palkkaus siirtyi vuoden 1988 alusta.²⁵⁰

Tutkimusorientaatioita pohdittaessa perehdyttiin siihen, mitä ulkomailla tehtiin kulttuurintutkimuksen parissa. Erityisen tärkeitä virikkeitä saatiin Birminghamin yliopistoon vuonna 1964 perustetusta Centre for Contemporary Cultural Studies -keskuksesta (CCCS).²⁵¹ **Katarina Eskola** aloitti Birminghamin mallia mukailleen luku- ja keskustelupiiritoiminnan, josta myöhemmin kehkeytyi viikoittainen, tiistaiseminaarin nimellä kulkeva tutkijaseminaari. Yhä toimiva seminaari kerää eri tieteenalojen edustajat yhteen

professori Ilmari Vesterinen (etnologia) Jyväskylän yliopistosta. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁴⁹ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁵⁰ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁵¹ Keskinen & Peltonen, 7-8.

keskustelemaan, ja se antaa sekä aloitteleville että varttuneille tutkijoille tilaisuuden saada tieteellisistä teksteistä vertaispalautetta.²⁵²

(11) Nykykulttuurin tutkimuskeskus aloitti sananmukaisesti yhden ihmisen pöydänkulmaprojektina. Projektinvetäjä Katarina Eskola jäi eläkkeelle hieman yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen professuurista. Kuvassa Eskola joulukuussa 1986 työhuoneessaan Musicalla.

²⁵² Keskinen & Peltonen, 7-8; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

Projektin tutkimusyksikkö nimettiin vuonna 1985 Nykykulttuurin tutkimusyksiköksi²⁵³ ja liitettiin taidekasvatuksen laitokseen.²⁵⁴ Taidekasvatuksen laitosneuvosto oli suopea liitokselle, sillä uuden yksikön katsottiin kartuttavan laitoksen opetuksellista ja tutkimuksellista puolta. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö sai myös erikseen budjetoidut varat, mikä kannusti laitosneuvostoa puoltamaan ehdotusta. Jo vuonna 1987 tutkimusyksikkö siirtyi kuitenkin taidekasvatuksen muiden suunnitelmien vuoksi hallinnollisesti kirjallisuuden laitoksen yhteyteen, mutta sidos oli käytännössä löyhä ja muodollinen.²⁵⁵ Vuonna 1988 johtajan nimike muuttui erikoissuunnittelijasta erikoistutkija-nimikkeeseen. Seuraavana vuonna yksikkö sai ensimmäisen määräaikaisen tutkijan, ja vuonna 1991 toisen.²⁵⁶

Valtakunnallinen vaikuttaminen ja tieteenalojen rajat ylittävät tutkimuskontaktit nousivat alusta alkaen yksikön päämääräksi. Vuonna 1984 perustettiin valtakunnallinen tutkijaverkosto, jota Suomen Akatemia

tuki. Tästä kulttuurin tutkimuksen yhteistyöryhmästä muodostui sittemmin Kulttuurin tutkimuksen verkosto. Verkostoa rahoitti aluksi Suomen Akatemia ja sitten eri yliopistot sekä kesäkoulun osalta edelleen Suomen Akatemia ja Suomen kulttuurirahasto. Verkoston jäsenmäärä kasvoi nopeasti: syksyllä 1983 rahoitushakemuksen allekirjoitti 30 tutkijaa, mutta viisi vuotta myöhemmin toiminnassa oli mukana jo 230 tutkijaa ja kulttuurialan toimijaa. Tällä hetkellä jäseniä on 426.²⁵⁷ Verkoston puheenjohtajana toimi **Katarina Eskola** vuoteen 2001 ja FT **Erkki Vainikkala** vuonna 2002. Tällöin verkostolle valittiin valtakunnallinen johtoryhmä. Puheenjohtajana toimi sen jälkeen dosentti FT **Anu Koivunen** vuoteen 2008 saakka, jolloin verkostosta tuli Kulttuurintutkimuksen seura. Seuran puheenjohtajaksi valittiin **Vainikkala**. Seuran sihteerinä on toiminut elokuusta 2008 lähtien YTK **Minna Nerg**, joka on myös Kulttuurintutkimus-lehden toimittussihteeri.²⁵⁸

²⁵³ Nimestä käytiin kiivastakin keskustelua kulttuurin käsitteen monimuotoisuuden vuoksi. Päärnilä 2008, 69.

²⁵⁴ Keskinen & Peltonen, 19; Päärnilä 2008, 69

²⁵⁵ Happo & Hujanen 1998, 131; Keskinen & Peltonen, 19; Päärnilä 2008, 69.

²⁵⁶ Keskinen & Peltonen, 19.

²⁵⁷ Keskinen & Peltonen, 14; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁵⁸ Verkoston aiempina sihteerinä ovat toimineet Terhi Anttila, Annikka Suoninen, Kaisu Rättyä, Katariina Suomu, Katja Mäkinen ja pitkäaikaisimpana Leena Kaukio. Viime lukuvuoden tehtävässä oli Eeva Haverinen ja lyhyen aikaa Katja Mäkinen. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

Kulttuurin tutkimuksen verkosto ja nykyisin seura ovat organisoineet tähän mennessä kolmet Kulttuurintutkimuksen päivät, joista ensimmäiset järjestettiin vuonna 2003 Helsingissä. Tapahtuman teemallisena otsikkona oli *Metodi*²⁵⁹. Päivien lisäksi verkosto on järjestänyt ja tukenut myös lukuisia erityisaiheisia seminaareja. Myös tutkimuskeskus on järjestänyt verkoston kanssa seminaareja²⁶⁰. Nykykulttuurin tutkimuskeskus järjestää seuraavat Kulttuurintutkimuksen päivät vuoden 2009 lopulla Jyväskylässä, jolloin otsikkona on *Teorian käytäntö*.²⁶¹

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen toiminnassa ovat keskeisiä olleet tutkimusprojektit, joihin rahoitusta on saatu muun muassa Yleisradiolta, eduskunnan sivistysvaliokunnalta, Suomen Akatemialta ja opetusministeriöltä.²⁶² Vuonna 1985 käynnistyi ensimmäinen näistä monitieteisistä yhteistutkimushankkeista, Suomen Akatemian rahoittama ja yhteistyössä Hel-

²⁵⁹ Vuonna 2005 Tampereella Kulttuurintutkimuksen päivät kulkivat otsikolla *Konteksti* ja vuonna 2007 Joensuussa otsikkona oli *Aineisto*. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁶⁰ Esimerkiksi *Literature as Communication* vuonna 1988 ja *The Cultural Study of Reception* vuonna 1993. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁶¹ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁶² Keskinen & Peltonen, 8-11; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

singin kauppakorkeakoulun kanssa tehty *Kulttuurin markkinat ja merkitykset* (1985–1987).²⁶³

Tutkimusyksikkö, tietopalvelu ja tutkijaverkosto perustivat yhteishankkeena *Kulttuuritutkimus*-lehden, jonka ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1984. Vuonna 1996 nimeensä yhden n-kirjaimen lisänsä *Kulttuurintutkimus*-lehden julkaisijana on 2000-luvun alusta ollut Kulttuurin tutkimuksen verkosto ja kustantajana Nykykulttuurin tutkimuskeskus. Kun uusi Kulttuurintutkimuksen seura pääsee vuoden 2008 lo-

²⁷⁹ Myöhempiä laajoja yhteistyöprojekteja olivat Katarina Eskolan johdolla toteutetut *Kulttuuriset tulkintasäännöt kuudessa Euroopan maassa* (1992–1994), *Rakkaudesta taiteeseen* (1995–1997), *Kertomusten aika. Henkilökohtainen kirjoittaminen yhteiskunnallisena voimavarana* (2001–2003) ja *Children, Young People and their Changing Media Environment* (1996–2000). Keskinen & Peltonen, 8-11. Tätä kirjoitettaessa (2008) on meillä Urpo Kovalan johdolla kansainvälinen yhteistyöprojekti *Young People Reading Fantasy*. Dosentti Sirkku Kotilainen on vuosina 2005 – 2008 ollut tutkijana nuorisotutkimusverkoston rahoittamassa hankkeessa *Mediakasvatusta nuorisotyössä: nuoret paikallisina vaikuttajina verkkojulkisuudessa*. Tutkija Annikka Suoninen on vuosina 2006–2007 tehnyt selvityksen kotimaisten tv-kanavien lastenohjelmista vuonna 2006. Lisäksi tutkimuskeskus on ollut aktiivisesti mukana hungarologian oppiaineen käynnistämässä *Kultti, yhteisö, identiteetti* -tutkimushankkeessa. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

pulla aloittamaan rekisteröitynä aktiivisen toiminnan, lehti muuttuu kokonaan seuran julkaisuksi.²⁶⁴

Osana valtakunnallista tehtäväänsä monitieteisen kulttuurin tutkimuksen edistäjänä tutkimusyksikkö alkoi vuonna 1986 tuottaa omaa *Nykykulttuuri*-nimistä julkaisusarjaa, josta on tähän mennessä ilmestynyt 94 nidettä. Sarjan käsikirjoitustarjonta ja levikki ovat valtakunnallisia ja sillä on eri oppiaineista koottu toimintuskunta. Sen vastaavina toimittajina ovat olleet **Katarina Eskola**, YTT **Tuija Saresma** ja nykyään **Erkki Vainikkala**. Toimitussihteerin tehtävässä ovat tätä kirjoitettaessa (lokakuussa 2008) FM **Irma Hirsjärvi** ja FM **Pekka Hassinen**.²⁶⁵

Vuonna 2000 Nykykulttuurin tutkimusyksikön asemassa tapahtui merkittäviä muutoksia. Yksikkö muuttui Nykykulttuurin tutkimuskeskukseksi ja se sijoitettiin osaksi uutta Taiteiden ja kulttuurin tutki-

²⁶⁴ Ensimmäisenä vuonna monisteena ilmestyneen lehden toimitti Markus Viljanen. Vuodet 1985–2001 lehden päätoimittaja oli Vesa Niinikangas. Vuoden 2005 toiseen numeroon asti lehteä päätoimittivat Urpo Kovala ja Eeva Peltonen, ja sen jälkeen vuoden 2007 loppuun Olli Löytty ja Tuija Saresma. Vuonna 2008 päätoimittajina ovat aloittaneet Jussi Ojajärvi ja Sanna Rojola. Verkoston ja nykyään seuran sihteerit ovat huolehtineet myös toimitussihteerin tehtävistä. Keskinen & Peltonen, 19; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁶⁵ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

muksen laitosta heti yhteislaitoksen perustamisvuonna 2000. Nykykulttuurin tutkimuksesta tuli myös Suomen ainoa tällä tavoin nimetty oppiaine. Oppiaineena se keskittyy jatkokoulutukseen, mutta antaa opetuspanoksen myös laitoksen *Master's Programme in Digital Culture* -maisteriohjelman ja vastaa laitoksen yhteisten kandidaattitason opintojen kulttuurintutkimusta käsittelevän osion opetuksesta.²⁶⁶

Ensimmäiseksi professoriksi valittiin **Katarina Eskola**, joka aloitti tässä tehtävässä vuonna 2001. Oppiaineeseen perustettiin myös yliassistentin virka tammi-kuusta 2005 lähtien. Tehtävää siitä asti hoitanut FT **Urpo Kovala** nimitettiin virkaan viisivuotiskaudeksi 1.1.2007 alkaen. **Eskolan** jäätyä eläkkeelle professoriksi valittiin vuoden 2008 alusta **Erkki Vainikkala**. Osastosihteeriksi **Leila Aho**, joka on työskennellyt tutkimusyksikössä/-keskuksessa lähes sen perustamisesta asti, antaa työpanoksensa myös keskuksen julkaisutoimintaan. Ulkopuolisesti rahoitetuilla projekteilla on edelleen toiminnassa huomattava merkitys. Nuorisotutkimusverkosto rahoittaa FT **Sirkku Kotilaisen** työskentelyä keskuksessa ja naistutkimuksen yliopistoverkosto puolestaan **Tuija Saresmaa**.²⁶⁷

²⁶⁶ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁶⁷ Keskinen & Peltonen; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

(12) Nykykulttuurin väki vuonna 2004. Kuvassa vasemmalta Leila Aho, Irma Hirsjärvi, Annikka Suoninen, Katarina Eskola, Leena Kaukia, Urpo Kovala ja Erkki Vainikkala. Edessä Henna Mikkola, Tuija Saresma ja Sari Taimela. Kuvaaaja tuntematon.

Oppiaineesta väitteli tohtoriksi ensimmäisenä **Erkki Vainikkala** vuonna 2002 aiheesta Kertomuksen rajapinnat. Tutkimuksia kertomuksen rakenteesta, tekstuaalisuudesta ja ideologiasta.²⁶⁸

²⁶⁸ Ennen professuurin perustamista ensimmäisenä muista oppiaineista väitteli vuonna 1997 Kimmo Jokinen sosiologiasta. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

Nykykulttuurin tutkimuksen oppiaineessa toteutetaan jatkokoulutusta viikoittaisen tiistaiseminaarin ja ohjauksen lisäksi vuonna 2006 aloitetulla tohtorikoulutyypisellä jatkokoulutusohjelmalla. Ohjelma koostuu kolmesta vuosittaisesta kaksipäiväisestä teemaseminaarista, verkkokeskusteluista ja etäohjauksesta, ja näin se on mahdollistanut jatko-opintojen suorittamisen myös niille, jotka asuvat muualla tai tekevät jatko-opintojaan työn ohessa. Tiistaiseminaarin istunnoissa käy sen alkuperäisen idean mukaisesti myös muiden oppiaineiden jatko-opiskelijoita.²⁶⁹

Valtakunnallisen jatkokoulutuksen edistämiseksi Kulttuurintutkimuksen verkosto ja Nykykulttuurin tutkimusyksikkö alkoivat vuonna 1994 järjestää kulttuurintutkimuksen kesäkouluja (Summer School of Cultural Studies)²⁷⁰. Toiminta jatkuu yhä jokavuotisena tutkimuskeskuksen ja Kulttuurintutkimuksen seuran järjestämänä. Opettajina ovat toimineet kotimaiset

²⁶⁹ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁷⁰ Kesäkoulujen otsikoina ovat olleet *Qualitative Studies in Media Reception, Remembrance, Morality and Narratives - Individual, Collective, and Cross-Cultural Perspectives, Borderline* (Joensuussa), *Context, Cyberculture, Personal Writing, Text and Image, Personal Writing II - Bringing subjectivity and emotionality into the Human and Cultural Sciences, Activism, Material Culture, Childhood, Social Class, The Ethics of Reading, Nature and Culture*. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

ja ulkomaiset alan arvostetut tutkijat²⁷¹. Kesäkoulujen aineistoista työstetyistä artikkeleista on julkaistu kirjoituskokoelmia.²⁷²

Erityistä nykykulttuurin kohdalla on sen ns. studio-työskentely. Keskuksen kirjoittamattomana sääntönä on ollut, että kaikki työt seminaareista ja tutkimus-, julkaisu- ja opetushankkeista käytännön järjestelytoimiin ovat yhteisiä. Tutkimushenkilökunta ei keskity pelkästään omaan tutkimukseensa ja vastavuoroisesti myös osastosihteerit on poikkeuksellisesti teemisissä sisältöjen kanssa julkaisutoiminnan yhteydessä.²⁷³

Tällä hetkellä Nykykulttuurin tutkimuskeskus on Kulttuurintutkimuksen seuran ja Mediakasvatusseuran kotipaikka. Keskus on myös muodostanut **Sirkku Kotilaisen** kokoaman verkostomaisen tutkijaryhmän, joka kulkee nimellä *Yksilö, yhteisö, media*.²⁷⁴

²⁷¹ Ulkomaisista vieraista mainittakoon Celia Lury, Zygmunt ja Janina Bauman, Michael Shapiro, Arthur Bochner, Carolyn Ellis, Arturo Escobar, Margareta Rönnberg, Danielle Fuller ja Gísli Pálsson. Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁷² Keskinen & Peltonen, 12; Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁷³ Kovala, kirjallinen tiedonanto 9.7.2008.

²⁷⁴ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

Uudessa yliopistoallianssissa tutkimuskeskus on *Ihmistieteellisen tutkimuksen tohtori- ja tutkijakoulutuksen tiedekuntarajat ylittävä yhteistyö* -kärkihankkeen yhtenä toteuttavana osapuolena. Tämän kautta kehittyi osaltaan myös yhteistyö Jyväskylän kulttuuripolitiikan tutkimuksen ja opetuksen kanssa. Lisäksi tutkimuskeskus on luonnostellut yhteistyötä Tampereen yliopiston mediakulttuurin oppiaineen kanssa.²⁷⁵

Nykykulttuurin tutkimuksen oppiaineessa työskentelee tällä hetkellä (lokakuu 2008) yksi professori ja yksi yliassistentti. Dosentteja oppiaineella on neljä.

4.6 Digitaalinen kulttuuri

Silloinen kirjallisuuden opiskelija, nykyinen digitaalisen kulttuurin professori **Raine Koskimaa** pääsi valtionhallinnon harjoitteluun tutkimusavustajaksi silloiseen Nykykulttuurin tutkimusyksikköön vuonna 1993. Vuonna 1994 **Koskimaa** valmistui maisteriksi kirjallisuudesta (2000 FT), mutta oli jo siirtynyt tutkimustöihin Nykykulttuurin tutkimusyksikköön, missä hän olikin useamman vuoden erilaisilla nimikkeillä.²⁷⁶

²⁷⁵ Vainikkala, kirjallinen tiedonanto 23.6.2008.

²⁷⁶ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

Lisensiaatintyönsä tiimoilta **Koskimaa** lähti Berliiniin vuonna 1995. Berliinissä oli samalla viikolla sattumalta ensimmäinen verkkokirjallisuuden Soft Modern -festivaali²⁷⁷, jossa puhuttiin hypertekstikirjallisuudesta. Tapahtumassa vierailut **Koskimaa** innostui temasta ja päätti valita sen väitöskirjansa aiheeksi. Vähitellen hypertekstikirjallisuus muuttui väitöskirjassa laajemmaksi digitaalisesta kirjallisuudesta puhumiseksi. Pian **Koskimaa** huomasi, ettei pelkkä kirjallisuudessa pitäytyminen riittänyt: kulttuurin digitalisoituminen ja Internetin nousu muodostivat suuremman kokonaisuuden, jotka hän kontekstualisoi osaksi nykykulttuuria.²⁷⁸

Nykykulttuurin tutkimusyksikön **Katarina Eskola** suhtautui tutkimukseen hyvin myönteisesti ja kannustavasti, ja järjesti Koskimaalle tilaisuuden käydä tapaamassa rehtori **Aino Sallista**. Koskimaa pääsi esittelemään rehtorille ajatuksiaan, mutta mitään konkreettista tapaamisesta ei tuolloin vielä seurannut.²⁷⁹

Koskimaa vietti vuoden Amerikassa West Virginia Universityn Center for Literary Computings -

²⁷⁷ <http://www.internet-description.com/s/soft-modern-trend.html>.

²⁷⁸ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁷⁹ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

yksikössä vierailevana tutkijana, jatkaen digitaalisen kirjallisuuden tutkimusta. Kun hän palasi vuonna 1997, syksyllä järjestettiin suurimmaksi osaksi Nykykulttuurin tutkimusyksikön voimin ensimmäinen selkeästi digitaaliseen kulttuuriin liittynyt tapahtuma, elektronista kirjallisuutta käsitellyt seminaari. Seminaarin vierailevina luennoitsijoina olivat tutkija FM **Markku Eskelinen** ja kirjailija **Leena Krohn**, ja lisäksi seminaarissa käytettiin tuolloin varsin uudenaikaista chat-pohjaista systeemiä, joka mahdollisti suoran verkkokeskustelun amerikkalaisen digitaalista runoutta kirjoittaneen henkilön kanssa.²⁸⁰

Vuonna 1998 rehtori antoi huomattavan summan digitaalisen kulttuurin hankevalmisteluihin. Hankerahalla toteutettiin tammikuussa 1999 kansainvälinen digitaalisen kulttuurin seminaari *Seminar of Digital Culture*, joka sai kiitettävästi huomiota. Yksi puhujista, norjalainen digitaalisen kulttuurin keskeinen tutkija **Espen Aarseth** Bergenin yliopistosta lupautui ohjelman toteutuessa tarjoamaan sen alkutaipaleelle asiantuntemustaan. **Koskimaa** kävi itsekin lukuisissa kansainvälisissä tapahtumissa huomioimassa, mitä digitaalisen kulttuurin saralla tapahtui muualla.²⁸¹

²⁸⁰ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁸¹ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

Nykykulttuurin vuosittaisen kesäkoulun vuoden 1999 teemana oli kyberkulttuuri. Tapahtuma onnistui hyvin, vaikka ulkomaiset puhujavieraat peruivatkin. Vuotta myöhemmin käynnistyi **Koskimaan** ja **Markku Eskelisen** toimittama *Cybertext Yearbook* -kirjasarja osana Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisusarjaa.²⁸²

Vuoden 1999 hanke-esityksessä korostettiin sekä digitaalisen kulttuurin perustutkimuksen että opetuksen käynnistämisen tarvetta. Hanke-esitys ei kuitenkaan mennyt läpi, eikä rahoitusta näin ollen saatu. Perusteluna oli, että hanke painottui liiaksi tutkimukseen ja kuuluisi Suomen Akatemian piiriin, vaikka tarkoituksena oli ollut nimenomaan kehittää myös koulutusohjelma. Koska resursseja ei ohjelman eteenpäin viemiseksi ollut, **Koskimaa** lähti Kööpenhaminan yliopistoon työskentelemään digitaalisen viestinnän ja esteetiikan parissa. Hyvin alkanut digitaalisen kulttuurin kehitys Jyväskylän yliopistolla tyrehtyi toistaiseksi.²⁸³

Digitaalisen kulttuurin taustalla vaikutti myös Taikun yhdistymisen aikoihin alkanut muuntokoulutus ja Bologna-prosessin myötä tapahtunut kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään siirtyminen. Muuntokoulutus-

²⁸² Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁸³ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

ohjelma kulki nimellä *Kulttuuri, tiede, teknologia*, eli aihealueet liippasivat läheltä myös digitaalisen kulttuurin teemoja. Muuntokoulutuksen yhteydessä järjestettiin runsaasti koulutuksen toisen suunnittelijan amanuenssi **Juha Tepon** koordinoimia käytännön tietoteknisiä taitoja tukevia kursseja, joille myös muut Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen ja humanistisen tiedekunnan opiskelijat saattoivat osallistua.²⁸⁴

Huomattavan opetusministeriön hankerahoituksen saaneen muuntokoulutushankkeen yhteydessä nostettiin esille digitaalisen kulttuurin professuuriin perustaminen. Silloisella suunnittelijalla **Tellervo Helinillä** oli merkittävä rooli asian eteenpäin viemisessä. Professuuri perustettiin ja sitä hoitamaan pyydettiin Kööpenhaminasta Turun yliopistoon siirtynyt **Koskimaa**²⁸⁵. **Koskimaa** päätti harkinnan jälkeen, että hän halusi päästä Jyväskylän yliopistoon jatkamaan aiemmin kesken jäänyttä työtä ja tuli Taikuun hoitamaan digitaalisen kulttuurin professuuria vuoden

²⁸⁴ Demonstraatiokursseilla opetettiin muun muassa taitto-ohjelman käyttöä, digitaalista kuvankäsittelyä ja verkkosivujen suunnittelua. Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁸⁵ Turun yliopistoon oli perustettu vuonna 2001 digitaalisen kulttuurin professuuri, jota Koskimaa oli valittu hoitamaan. Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

2003 syksystä lähtien vajaan viiden vuoden nimityksellä.²⁸⁶

Muuntokoulutushanke oli päättymässä ja sen sijaan laitoksella ruvettiin tekemään töitä digitaaliseen kulttuurin edistämiseksi. Ensimmäinen asia, johon **Koskimaa** tuoreena digitaalisen kulttuurin professorina tarttui, oli digitaalisen kulttuurin perusopintojen luominen. Monet opiskelijat, joilla oli hajanaisia opintoja muuntokoulutuksen digitaalisista taitokursseista, pystyivät hyödyntämään ne digitaalisen kulttuurin perusopinnoissa. Lisäksi humanistisen tiedekunnan ja informaatioteknologian tiedekunnan yhteistyönä toteuttaman multimedian²⁸⁷ opintoja saattoi sijoittaa digitaalisen kulttuurin perusopintoihin.²⁸⁸

Perusopintovaiheen aikana digitaalinen kulttuuri sai 1.5 vuodeksi assistenttuurin, jota hoiti FM **Päivi Kaijula**.²⁸⁹

²⁸⁶ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁸⁷ Useita vuosia menestyksekkäästi toiminut multimediakoulutus oli IT-tiedekunnan hallinnoimaa, mutta opiskelijoita tuli runsaasti humanistisesta tiedekunnasta. Multimediaa oli mahdollisuus suorittaa aineopintoihin saakka. Koulutus loppui, kun IT-tiedekunta ei ollut kiinnostunut enää jatkamaan sitä, eikä humanistisella tiedekunnalla ollut varaa sen pyörittämiseen. Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁸⁸ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁸⁹ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

Koskimaa nimitettiin Artes Liberalesin aikaan syntyneen NACS-maisteriohjelman ohjausryhmän puheenjohtajaksi; digitaalinen kulttuuri oli yksi NACS:in pääainevaihtoehdoista. Kun NACS vuoden 2004 syksyllä käynnistyi, digitaalisessa kulttuurissa oli suunniteltu ja hyväksytty maisteriopinnot²⁹⁰. Muutama NACS:in opiskelija valitsi digitaalisen kulttuurin pääaineekseen ja maisteriopiskelu alkoi käytännössä. Syksyllä 2005 pystyttiin käynnistämään rehtorin erillirahoituksen turvin digitaalisen kulttuurin oma maisteriohjelma. **Koskimaa** siirtyi syrjään NACS:in johdosta ja hänen tilalleen tuli taidehistorian professori **Annika Waenerberg**.²⁹¹

Melko pian huomattiin, ettei kahden kansainvälisen maisteriohjelman pyörittäminen Taikun kokoisessa laitoksessa käytännössä onnistu. NACS:in kaksivuotisen hankerahoituksen päätyttyä laitoksella päätettiin keskittyä digitaalisen kulttuurin maisteriohjelmaan. Erona entiseen oli se, että kaikki Taikun oppiaineet olivat maisteriohjelmassa mahdollisia pääaineita, eli

²⁹⁰ NACS:in osalta Koskimaa mainitsee erityisesti lehtori Terhi Skaniakoksen, koordinaattori Teija Luukkanen-Hirvikosken sekä yhteiskuntatieteiden puolelta lehtori Katja Mäkisen. Koskimaan mukaan he loivat sellaisia kansainvälisen maisteriohjelman käytäntöjä, joita on hyödynnetty runsaasti digitaalisen kulttuurin maisteriohjelmassa.

²⁹¹ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

digitaalinen kulttuuri ei automaattisesti valikoitunut opiskelijan pääaineeksi. Maisteriohjelma koostui kaikille yhteisille opinnoista ja pääaineen mukaisista opinnoista.²⁹²

Digitaalisen kulttuurin maisteriohjelman käynnistyttyä vuonna 2005 hankerahoitus mahdollisti lehtorin ja yliassistentin palkkaamisen. Lehtorin viran sai kuvakoulutusta aiemmin luotsannut FL **Kimmo Lehtonen** ja yliassistenttina toimi FT **Susanna Paasonen**. Yliassistenttina ei pystytty hankerahoituksen määrän laskemisen vuoksi jatkamaan kahden vuoden jakson jälkeen. Lehtorin virkaa hoitaa edelleen **Lehtonen**, jolla on ollut digitaalisen kulttuurin kansainvälisissä EU-hankkeissa merkittävä rooli.²⁹³

NACS oli osoittanut, että pohjoismaisuus kiinnosti maailmalla, sillä hakijoita ohjelmaan riitti. Pohjoismaisuuden näkökulma pyrittiin sen vuoksi sisällyttämään myös digitaalisen kulttuurin maisteriohjelmaan. Nykyisen maisteriohjelman käytäntönä on edelleen tuoda opetuksessa selkeästi esille suomalaisuutta ja pohjoismaisuutta esimerkkitapausten avulla. Lisäksi yhteistyötä muiden Pohjoismaiden kanssa on

²⁹² Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁹³ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

kehitetty ja esiin on nostettu ajatus digitaalisen kulttuurin pohjoismaisesta yhteistyöohjelmasta.²⁹⁴

Digitaalisen kulttuurin maisteriohjelman tavoitteena on päästä 20 aloittavaan opiskelijaan vuodessa. Toistaiseksi tavoitteeseen ei ole täysin päästy: opiskelijoiden vuosittainen sisäänotto on ollut noin 15 opiskelijaa. Kansainvälisyys sen sijaan on toteutunut erinomaisesti, sillä opiskelijoista 80 % on ulkomaalaisia.²⁹⁵

Tällä hetkellä ajankohtaista on kansainvälisyys, jota pyritään kehittämään niin Pohjoismaissa ja muualla Euroopassa kuin Euroopan ulkopuolellakin²⁹⁶. Tavoitteena on syventää yhteistyötä ja saada sekä opiskelijaettä opettajavaihto toimimaan säännöllisesti kumpaankin suuntaan. Jyväskylän yliopiston sisällä tärkeä yhteistyökumppani on pelitutkimuksen yksikkö Agoran Game Lab, sillä pelitutkimus on yksi digitaalisen kulttuurin oppiaineen keskeisiä alueita. Myös muiden Suomen yliopistojen kanssa on vireillä yhteistyötä erilaisten hankkeiden muodossa. **Koskimaa** toteakin, että kansallinen verkostoituminen ja koti-

²⁹⁴ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁹⁵ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁹⁶ Pohjoismaisista yhteistyökumppaneista erityisen tärkeitä ovat Bergenin yliopisto Norjassa ja Århusin yliopisto Tanskassa. Muita yhteistyöyliopistoja on Santiago de Compostelassa Espanjassa, Bremenissä Saksassa sekä Singaporessa. Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

maisten yhteyksien luominen on kansainvälisyyden ohella tärkeää.²⁹⁷

Taikun digitaalisen kulttuurin tulevaisuus näyttää yleisesti ottaen hyvältä. Ohjelman sisällöt on saatu hiottua toimiviksi, ja mielenkiintoa ohjelmaan löytyy. Tampereen ja Jyväskylän yliopistoallianssin yhdeksi kärkihankkeeksi on tässä vaiheessa valittu pelitutkimuksen kehittäminen, jonka yhteydessä Jyväskylän yliopistosta on mainittu Agoran Game Lab sekä Taikun digitaalisen kulttuurin oppiaine.²⁹⁸

Hankerahoitus, jolla digitaalinen kulttuuri tällä hetkellä toimii, päättyy vuoden 2009 lopussa. Suurena haasteena on siihen mennessä varmistaa digitaalisen kulttuurin toiminnan jatkuminen Taikun budjetin puitteissa. Hankerahoituksella mahdollistettu lehtoraatti olisi toiminnan kannalta välttämätöntä saada pitää jatkossakin.²⁹⁹

Digitaalisen kulttuurin oppiaine ja maisteriohjelma koetaan Taikussa tärkeiksi, sillä ne luovat sillan kaikkien laitoksen oppiaineiden välille ja laitossuostion tuoma yhteistyö näkyy niissä erityisen hyvin. Digitalisoitumisen tematiikka ja teknologiaan liittyvät ky-

²⁹⁷ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁹⁸ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

²⁹⁹ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

symykset ovat kussakin oppiaineessa nykypäivänä väistämättä mukana. Myös maisteriohjelman tarjoama englanninkielinen opetus on merkittävää kaikille oppiaineille.³⁰⁰

Digitaalisen kulttuurin oppiaineessa ja maisteriohjelmassa työskentelee tällä hetkellä (lokakuu 2008) yksi professori ja yksi lehtori. Dosentteja oppiaineella on kaksi.³⁰¹

4.7 *Hungarologia*

Ennen varsinaisen hungarologian projektin perustamista unkarin kieltä ja kulttuuria oli opetettu suomen kielen laudatur-vaatimuksiin kytkettyinä; ensimmäinen unkarin kielen lehtori oli vuonna 1975 aloittanut FT **Antal Kiss**. Kirjallisuuden laitos, koordinaattoriinaan kirjallisuuden yliassistentti, FL (1986 FT) **Tuomo Lahdelma**, käynnisti vuonna 1989 hungarologian hankkeen, jonka tarkoitus oli tuottaa laitossuostion voimin unkarin kieleen ja kulttuuriin liittyvää opetusta ja tutkimusta.³⁰²

³⁰⁰ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

³⁰¹ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008

³⁰² Päärnilä 2008, 72–73.

Hungarologia aloitti perusopintotasoisena oppiaineena, mutta sittemmin siinä on voinut edetä kaikille tasoille. Vuoden 2008 opetussuunnitelma keskitettiin sisältämään ainoastaan kielitaito-opetuksen rikastuttamat maisteriopinnot. Ensiarvoisen tärkeä osa hungarologiaa on ollut sen tarjoama useita tohtoreita tuottanut jatkokoulutus.³⁰³

1990-luvun loppupuolella hungarologian yhteyteen ideoitiin elokuva- ja mediakasvatuksen perusopintoja. Turun yliopisto nähtiin kuitenkin sen verran kovana kilpailijana, että suunnitelmia ei katsottu järkeviksi toteuttaa.³⁰⁴

Vuodesta 2003 lähtien **Tuomo Lahdelma** on toiminut hungarologian määräaikaisena professorina.³⁰⁵

Hungarologiassa työskentelee tällä hetkellä (lokakuu 2008) yksi professori ja yksi lehtori. Dosentteja hungarologialla on yksi.³⁰⁶

³⁰³ Päärnä 2008, 73.

³⁰⁴ Päärnä 2008, 73.

³⁰⁵ Päärnä 2008, 73.

³⁰⁶ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

4.8 Kirjoittaminen

Kirjallisuuden laitos aloitti vuonna 1991 apulaisprofessori **Sirkka Heiskanen-Mäkelän** johtaman neuvottelukunnan kanssa pohdinnat uudesta opetus- ja opiskelumuodosta, joka keskittyisi opiskelijan henkilökohtaiseen kirjalliseen ilmaisuun esimerkiksi draaman, kaunokirjallisuuden, sähköisen viestinnän ja asiaviestinnän saralla. Neuvottelukunnassa olivat mukana myös Oriveden opisto, Suomen Nuorisopisto, Keski-Suomen läänin taidetoimikunta, Keski-Suomen kirjailijat sekä Jyväskylän yliopiston silloinen täydennyskoulutuskeskus. Tammikuussa 1992 neuvottelukunta esitti humanistiselle tiedekunnalle vahvistettavaksi kirjoittajaohjelman approbaturin opetussuunnitelman.³⁰⁷

Koska laitoksen ja tiedekunnan resurssit olivat rajalliset, eikä uusia opetusvirkoja pystytty perustamaan, opetuksen toteuttajaksi tuli ensin täydennyskoulutuskeskus ja sittemmin avoin yliopisto. Ohjelmaan pyrkijöitä ja siitä kiinnostuneita oli alusta alkaen runsain mitoin.³⁰⁸

³⁰⁷ Päärnä 2008, 73.

³⁰⁸ Päärnä 2008, 73; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Pian kirjoittamisen opetus laajeni avoimen yliopiston aineopintotasolle saakka, ja vuonna 2002 edelleen syventäviin opintoihin humanistisessa tiedekunnassa, jolloin se toimi vielä kirjallisuuden linjana. Vuonna 2007 kirjoittaminen sai tiedekunnan hyväksynnän erilliseksi maisteritason oppiaineeksi. Kirjoittajakoulutuksen, jonka nimi sittemmin on vakiintunut kirjoittamiseksi, tentaattorina on koko sen historian ajan ollut entinen kirjallisuuden yliassistentti, nykyinen hungarologian professori **Tuomo Lahdelma**.³⁰⁹

Ensimmäinen (ja toistaiseksi ainoa) kirjoittamisen linjalta valmistunut väitöskirja oli **Risto Niemi-Pynttärin** *Verkkoproosa: tutkimus dialogisesta kirjoittamisesta* vuonna 2007.³¹⁰

Kirjoittamisen maisteriopintojen opintokäytännöt koostuvat verkko-opiskelusta, esseistä ja ryhmänteistä. Kaksi kertaa kuussa kokoontuvat graduseminaari ja tekstipaja. Syventävät opinnot on jaettu siten, että niissä painottuvat sekä teoreettinen ja historiallinen näkökulma kirjoittamiseen että henkilökohtainen, kunkin omia tekstitaitoja hiova taso. Pro gradu -

työhön opiskelija voi sisällyttää teoreettisen tutkimusosuuden lisäksi myös taiteellisen osan.³¹¹

Kuten kirjallisuuden laitoksen ensimmäinen amanuenssi, kirjoittamisen oppiaineen parissa työskennellyt ja lukuisia kirjoja itsekin julkaissut **Keijo Virtanen** toteaa, kirjallisuuden luonteen käsittämisen kannalta on tärkeää ymmärtää itse kirjoittamisprosessia³¹². Hän katsookin kirjoittamisen ohjelman olevan juuri tästä syystä merkittävä askel laitoksen historiasa. Yksinkertainen alue se ei suinkaan ole, sillä henkilökohtaisten tekstien tieteellinen arviointi on toisinaan varsin problemaattista.³¹³

³⁰⁹ Päärnilä 2008, 73.

³¹⁰ Jyväskylän yliopiston kirjaston Jykdok-tietokanta.

³¹¹ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen verkkosivut.

³¹² Vertaa taidehistorian demonstraatiokurssit, joilla pyrittiin taiteen tekemisen prosessien ymmärtämiseen.

³¹³ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

5 Laitosten sijaintipaikat

5.1 Alkuvuodet vaihtelevissa paikoissa

Vuonna 1958 perustettiin viisi uutta yhden professorin laitosta, joiden joukossa kirjallisuudenkin laitos oli. Koska laitokset olivat alkuun pieniä yksiköitä, koostuivat laitoksen tilat tuolloin konkreettisesti professorin työhuoneesta. Kirjallisuuden kaksi varhaisinta professoria, **Vilho Suomi** ja **Aatos Ojala**, pitivät majaansa **Alvar Aallon** (1898–1976) suunnittelemassa, vuonna 1958 valmistuneessa päärakennuksessa. He jakoivat päärakennuksen kolmannessa kerroksessa, huoneessa 321 sijainneen professorien vastaanottotilan vieraiden kielten ja ruotsin laitoksen kanssa, kunnes kielet siirtyivät vuonna 1961 rakennus V:een eli nykyiseen Oppioon.³¹⁴

Päärakennuksen tilat olivat ahtaat opetuskäyttöön, ja kirjallisuuden professorit keskittyivätkin aluksi omaan tutkimukseensa. Vuonna 1965 kirjallisuus pääsi muuttamaan rakennukseen numero III, nykyiseen Historicaan, jonka kolmannessa kerroksessa tilaa oli laitoksen käytössä hivenen enemmän.³¹⁵

³¹⁴ Päärnilä 2008, 51.

³¹⁵ Päärnilä 2008, 51–52.; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Taidehistorian ensimmäisen professorin, vuonna 1967 aloittaneen **Sakari Saarikiven** työskentelytila oli ensimmäiset vuodet Cygnaeuksenkatu 3:ssa, jossa sittemmin ovat sijainneet yliopiston laskentakeskus ja nykyinen Yliopistopaino. Samassa kerroksessa toimi taidehistorioitsijoiden ohella etnologeja ja liikuntatieteilijöitä.³¹⁶

Taidehistorian laitoksen seuraava osoite oli rakennus numero VI, Villa Rana, jonka kunnostustyöt oli saatu valmiiksi keväällä 1969. Taidehistoria muutti sen läntiseen päätyyn ja jo Cygnaeuksenkadulta tuttu naapuri etnologian laitos itäiseen päähän. Villa Ranankin työtilat jäivät pieneksi ja taidehistorian henkilökunnan kasvaessa työtiloja saatiin Kauppakadulta apulaisprofessorille ja toiselle assistentille. Seminaarin lehtorin **Yrjö Blomstedtin** (1871–1912) piirtämä veisto- ja piirustussalirakennus, joka sai sammakkofriisinsä mukaan uuden nimen Villa Rana³¹⁷, oli ollut aiemmin purku-uhan alla, sillä sen tyylin ei katsottu ole-

³¹⁶ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Päärnilä 2008, 52; Rantanen, haastattelu 11.4.2008

³¹⁷ Villa Ranan eli ”Sammakkohuvilan” nimen keksi etnologian laitoksen assistentti Martti Linkola. Rantanen, haastattelu 11.4.2008. Niin etnologian kuin taidehistoriainkin laitokset painattivat itselleen rakennuksesta saadulla sammakkologolla varustettuja kirjekuoria ja -papereita. Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

van yhteensopiva arkkitehti **Constantin Kiseleffin** (1834–1888) suunnittelemien punatiilisten seminaarirakennusten eikä **Aallon** päärakennuksen kanssa. Etnologian professori **Asko Vilkunan** yliopiston rakentamisen neuvottelukunnassa esittämien puolustuspuheiden ansiosta talo kuitenkin säilyi.³¹⁸

Asko Vilkuna oli aktiivisin henkilö Villa Ranan kehittämistyössä. **Johannes Rantanen** oli puolestaan eräänlaisen Villa Ranan taiteellisen asiantuntijan roolissa mitä tuli esimerkiksi väreihin ja kalustehankintoihin.³¹⁹

Taidekasvatuksen laitos, joka koostui tuolloin professorista ja assistentista, aloitti vuonna 1973 toimintansa Seminaarinkatu 1:ssä (nykyisin Alvar Aallon katu 1) silloisen Alvar Aalto -museon rakennuksessa.³²⁰

(13) Taidehistorialla oli ollut Cygnaeuksenkadulla käytössään ainoastaan kaksi pientä huonetta, mutta Villa Ranassa laitos sai yhteisten luentosalien lisäksi rakennuksen yläkerrasta kolme työhuonetta ja yhdistetyn kirjasto- ja seminaarihuoneen (kuvaassa). Kuvaaja tuntematon.

5.2 *Athenaeum ja Musica*

Suuren kampuksen rakennusprojektin yhteydessä oli vuonna 1969 pidetty pohjoismainen suunnittelukilpailu, jonka tuloksena rakennusten ideoijaksi tuli arkkitehtitoimisto Arto Sipinen. Lähtökohtana oli luoda uusien ja jo olemassa olevien rakennusten välille tyyllinen yhteys, jossa otettiin huomioon niin rakennusten koko ja väri kuin yleisilmekin. Uudisrakennusten materiaalivalinnoissa toistui kampusalueen punatiili ja sininen pelti rinnastui vanhojen semi-

³¹⁸Oppiaineen alkuaikoina luentoja oli pidetty myös Keski-Suomen museon luentosalissa, mutta Villa Ranan aikaan siihen ei enää ollut tarvetta. Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Päärnilä 2006, 52–53; Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008; Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

³¹⁹ Rantanen, haastattelu 11.4.2008.

³²⁰ Päärnilä 2008, 53.

naarirakennusten koristeväriin. Sisätiloista huolehtivat sisustusarkkitehdit **Vuokko** ja **Torsten Laakso**.³²¹

Rakennusprojektin synnyttämät Athenaeum (niin sanottu Taiteiden talo³²²) ja samaan aikaan valmistunut Musica olivat humanistisen tiedekunnan ensimmäiset ja toistaiseksi ainoat alun alkaen yliopistokäyttöön suunnitellut rakennukset. Molemmat saatiin valmiiksi vuonna 1976 ja ne lisäsivät huomasti tiedekunnan toiminnallisia resursseja. Kun rakennukset niiden valmistumisvuonna vihittiin käyttöön, järjestettiin myös pienimuotoinen kunniatohtoripromootio.³²³

Rinne, jossa nyt ovat Hallintorakennus, yliopiston kirjasto, Athenaeum ja Musica, oli ennen vanhaa puistoaluetta.³²⁴ Musiikin laitoksen rakennus Musica rakennettiin Yliopistokadun päähän paikalle, jossa oli aiemmin ollut vanha vaja. Taidehistoria sai Musicalle oman näyttelytilan, galleria Pinacothecan säilytystiloihin.³²⁵

(14) Musican näyttelytila Pinacotheca. Pinacotheca toimi vuosina 1976–1997 taidehistorian opetustilana. Ensimmäinen näyttely koottiin Keski-Suomi-aiheisista kultakauden taideteoksista. Teokset saatiin lainaksi maan eri museoilta ja yksityishenkilöiden kokoelmista. Syyskuussa 1997 näyttelytoiminta siirtyi Jyväskylän yliopiston museon kulttuurihistoriallisen osaston hoitoon ja sen koordinaattorina toimi museon intendentti Pirjo Vuorinen. Pinacotheca lopetti toimintansa kahvila Musican laajentuessa, ja elokuussa 2005 purettu näyttely jäi gallerian viimeiseksi.³²⁶

H-rakennuksessa aiemmin sijainnut kirjallisuuden laitos sekä Villa Ranassa majaansa pitänyt taidehistoria

³²¹ Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Päärnilä 2008, 53–54.

³²² Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

³²³ Päärnilä 2008, 35, 53.

³²⁴ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³²⁵ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Päärnilä 2008, 54.

³²⁶ Jyväskylän yliopiston museon toimintakertomukset vuosilta 1997 ja 2005; Päärnilä 2008, 54.

siirtyivät Athenaeumiin, jossa oli kerrosalaa yhteensä 2440 neliometriä. Tilat uuteen laitosrakennukseen oli suunniteltu siten, että kirjallisuuden laitos tuli kolmanteen kerrokseen ja taidehistorian laitos toiseen kerrokseen. Suunnittelu- ja rakennusvaiheen aikana oli kuitenkin perustettu sekä taidekasvatuksen että venäjän kielen ja kirjallisuuden laitokset. Lopulta näistä ensiksi mainittu sijoitettiin toiseen kerrokseen ja venäjän kielen ja kirjallisuuden laitos kolmanteen.³²⁷

Keväällä 1990 taidekasvatuksen laitos sai toimitilat A-rakennuksen kolmannesta kerroksesta. Yhteensä 250 neliömetrin tilat koostuivat 16 opiskelijalle tarkoitettu demonstraatiohuoneesta, graafisen linjan CAD-studiosta, professorin, lehtorin ja assistentin työhuoneista sekä amanuenssin³²⁸ huoneesta.³²⁹ Museologialla oli A-rakennuksessa olonsa aikana käytössään kolme eri huonetta, joista ensimmäisen museologian profes-

sori **Janne Vilkuna** jakoi yhdessä taidehistorian yliasistentti **Kaarina Pöykön** kanssa.³³⁰

Taidehistorian (silloisen taiteentutkimuksen) laitoksella oli tilaa käytössään yhteensä noin 450 neliömetrin. Taidehistoria järjesti tuolloin grafiikan, maalauksen ja kuvanveiston demonstraatioita, joita varten A-rakennuksen toiseen kerrokseen oli tehty korkeat ateljeehuoneet. Taidekasvatuksen laitos piti omia demonstraatioitaan A104:ssa. Kellarikerroksessa puheopin tiloissa valmisteltiin muun muassa näytelmiä ja tehtiin puheltioiteja – soitettiinpa siellä joskus bluesiakin.³³¹ Uuden laitosrakennuksen uutisoinnissa kiinnitettiin huomiota opiskelijoiden kuvienkatselutilaan: A-rakennukseen tuli ”opetuksen kannalta uusi ja merkittävä” diakatseluhuone.³³²

³²⁷ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot; Päärnilä 2008, 54.

³²⁸ Amanuenssille oli varattu työskentelytila, vaikka laitos ei missään vaiheessa saanut vakituista amanuenssia vuosikausia kestäneestä yrityksestä huolimatta. Amanuenssi olisi ollut tarpeellinen muun muassa demonstraatioiden ja taiteen tekemisen opetuksen kehittämisen kannalta. Hoppo & Hujanen 1998, 139, 145.

³²⁹ Hoppo & Hujanen 1998, 38, 139; Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

³³⁰ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

³³¹ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Päärnilä 2008, 54; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³³² Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian laitoksen arkistot.

(15) Taidehistorian kuvanveistokurssilaisia vuonna 1988 Athenaeumin demonstraatiotiloissa. Kuvaaja Tellervo Helin.

A-rakennuksen kolmanteen kerrokseen tuli kirjallisuuden ja taidehistorian laitosten yhteinen kirjasto. Käsikirjastossa opiskelijat ja henkilökunta saattoivat päivittää ja tarkistaa tietojaan nopeasti, ja etenkin sanakirjat olivat tärkeitä. Kirjastoon ei kuitenkaan saatu suunnitelmiin sisältynyttä kirjastohenkilökuntaa ja taidehistorian kirjallisuus siirrettiin myöhemmin lai-

toksen yhteyteen toiseen kerrokseen.³³³ Taidekasvatuksen laitoksen kirjasto pääsi kirjallisuuden laitoksen kirjaston yhteyteen 1990-luvun alussa.³³⁴

Vaikka tilojen täyttämistä tuli toisinaan erimielisyyksiä, oli uusi taiteiden rakennus suuri, positiivinen muutos ja odotettu tulokas. Keskeinen sijainti kampusalueella oli tärkeää, kuten myös taideaineiden saattaminen saman katon alle, joskaan laitosityhteistyötä ei käytännössä ollut niin paljon, kuin mitä siitä puhuttiin.³³⁵ Taidehistorian ja etnologian yhteislaitoksen aikaan vuosina 1981–84 eri rakennuksissa sijaitseminen aiheutti joitakin hallinnollisia yhteistyöhankaluuksia.³³⁶

Rakennuksiin liittyy monia tarinoita. A-talon ulkopuolella olevat kirjastoon johdattavat kierreportaat olivat kirjallisuuden professori **Aatos Ojalan** ahkerassa käytössä. **Keijo Virtanen** muistelee, että Ilokiven ravintolasta iltaisin ja öisin kotiin palanneet opiskelijat näkivät työteliäänä tunnetun professorin usein laskeutumassa kierreportaita alas myöhään yöllä.³³⁷

³³³ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³³⁴ Happo & Hujanen 1998, 139.

³³⁵ Rantanen, haastattelu 11.4.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³³⁶ Päärnilä 2008, 61–62.

³³⁷ Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Taidekasvatuksen aktiiviset opiskelijat puolestaan järjestivät maaliskuussa 1981 laitoksensa tilaa kyseenalaistavan tempauksen, jossa he kulkivat kampuksen läpi keskiaikaisen katuteatteriryhmän tavoin. Marssi päättyi A-rakennukselle, jonka seinään opiskelijat kiinnittivät taidekasvatusta tiukkasanaisesti määritteleviä väitteitä. Keskustelua jatkettiin talon aulassa.³³⁸

5.3 Juomatehdas

Taidehistoria, taidekasvatus ja museologia pääsivät syyskuussa 2001 uusiin tiloihin, kun osoitteessa Vapaudenkatu 25 sijaitsevan Juomatehtaan modernisointi saatiin päätökseen. Nimensä rakennus on saanut sen alkuperäisestä funktiosta virvoitusjuomatehtaana. Alun perin kauppaneuvos **Julius Johnsonin** (1845–1923) omistamalle Jyväskylän Juomatehtaalle, Seminaarinmäen alapuolelle, valmistui vuonna 1909 arkkitehti **Wivi Lönnin** (1872–1966) suunnittelema uudisrakennus virvoitusjuomien valmistamista varten. Kaksi vuotta myöhemmin tehtaan viereen rakennettiin jugendtyyliä mukaillut asuin- ja konttorirakennus. Kokonaisuus siirtyi Osuusliike Mäki-Matin omistukseen vuonna 1921, ja sitä myös laajennettiin vuonna 1929 rakentamalla edellä mainitut rakennuk-

³³⁸ Happo & Hujanen 1998, 83–84.

set yhdistävä arkkitehti **Aarne Sarvelan** suunnittelema punatiilirakennus. Vuonna rakennettiin 1947 arkkitehti **Seppo Ruotsalaisen** suunnittelema kattilahuone ja 30-metrinen savupiippu. Mallasjuoma Osakeyhtiö osti kiinteistön vuonna 1957, jolloin perustettiin myös Jyväskylän Juomatehdas Osakeyhtiö.³³⁹

Tehdas kohosi Suomen kymmenen suurimman virvoitusjuomatehtaan joukkoon. Sen tuotantotoiminta loppui vuonna 1974, jonka jälkeen se toimi varastona vuoteen 1980 saakka, jolloin Jyväskylän kaupunki osti kiinteistön nuorison harrastustiloja varten. Vuonna 1990 tehdasrakennukset suojeltiin asemakaavassa niiden kulttuurihistoriallisen arvon vuoksi. Kauko Sorjosen säätiö osti Juomatehtaan kiinteistön vuonna 2000. Rakennukset peruskorjattiin arkkitehti **Tuija Ilveksen** suunnitelmien johdolla ja Jyväskylän yliopisto vuokrasi vuonna 2001 valmistuneet tilat säätiöltä pitkäaikaisella sopimuksella Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitosta ja draamakasvatusta varten.³⁴⁰

Juomatehdas on vanha ja yksilöllinen rakennus, minä vuoksi sen tilat ovat keskenään hyvin erilaisia.

³³⁹ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen, draamakasvatuksen ja Juomatehtaan esite.

³⁴⁰ Päärnä 2008, 54; Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen, draamakasvatuksen ja Juomatehtaan esite..

Juomatehtaan käyttöä suunniteltaessa oli tarkoitus luoda tila, jossa opetushenkilökunta ja opiskelijat kohtaavat spontaanisti. Opetustiloja ei haluttu eristää täysin henkilökunnan työtiloista.³⁴¹ Yleisesti ottaen Juomatehdas koetaan hienoksi ja inspiroivaksi työympäristöksi.³⁴²

Museologia siirtyi vuonna 2005 Juomatehtaalta G-rakennukseen S-rakennuksesta siirtyneen Jyväskylän yliopiston museon toimisto- ja arkistotilojen tavoin.³⁴³

Nykykulttuurin tutkimuskeskus on vaihtanut toimitilaansa moneen otteeseen. Se toimi aluksi Musican kolmannessa kerroksessa, josta se vaihtoi majapaikakkaansa ensiksi Kauppakadulle, Sokoksen yläkertaan. Sen jälkeen se muutti Torikeskuksen yläkertaan Väinönkadulle ja sitten Mattilanniemen MaE-taloon. Mattilanniemestä nykykulttuuri siirtyi Yliopistonkadulle, sieltä Fredalle ja lopulta vuonna 2000 Parviaisen taloon³⁴⁴ osoitteeseen Seminaarinkatu 30. Parviai-

³⁴¹ Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

³⁴² Hanka, haastattelu 9.6.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

³⁴³ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

³⁴⁴ Parviaisen talo oli alun perin kauppaneuvos Hanna Parviaisen vuonna 1908 rakennuttama kaupunkiasunto, joka toimi myös kirurgian tohtori Walter Parviaisen vastaanottotilana ja lukuisten vuokralaisten asuintalona. Erinäisten vaiheiden jälkeen vuonna 2000 Jyväskylän

sen talossa ilmaantui kuitenkin homeongelmia, jolloin yksikkö joutui siirtymään väliaikaisesti väistötiloihin Ylistönrinteelle. Syksyllä 2008 nykykulttuurin tutkimus sai toimitilat Juomatehtaalta.³⁴⁵

Taikun eri toimipisteiden sijaitseminen ympäri kampusaluetta on tuottanut toisinaan haasteita laitoksen hallinnolliselle toiminnalle ja oppiaineiden keskinäiselle yhteistyölle. Spontaanit kahvikuppien äärellä tapahtuvat ideariihet ovat olleet hajanaisen sijainnin vuoksi vähäisiä, mutta kokoukset, opetustilanteet ja kuukausittaiset vapaamuotoiset yhteiset tilaisuudet ovat keränneet kollegat yhteen. Ja toisaalta, kuten **Leena Kirstinä** ja **Pauline von Bonsdorff** muistuttavat, välimatkakin on vain suhteellinen käsite, eikä samassa talossa oleminen takaa automaattisesti yhteistyön sujuvuutta.³⁴⁶

yliopisto sai tilat käyttöönsä Jyväskylän kaupungilta. Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen, draamakasvatuksen ja Juomatehtaan esite.

³⁴⁵ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Päärnä 2008, 70.

³⁴⁶ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Pirinen, haastattelu 29.5.2008; Päärnä 2008, 54; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

6 Opiskelijaelämää

6.1 Ainejärjestötoiminta

1970-luvulla Jyväskylän yliopiston taide- ja kulttuuriaineiden ainejärjestöissä näkyi tiettyä politisoitumista ja nousua vanhakantaista yliopistohallintoa vastaan. Opiskelijat seisoivat rintamana puolustamassa etujaan ja edistämässä opiskeluun liittyviä käytäntöjä, jotka he katsoivatärkevämmiksi opiskelijan kannalta.³⁴⁷ **Keijo Virtanen** toteaa, että esimerkiksi kirjallisuuden ainejärjestön Opus ry:ssä oli hyvin poliittinen ilmapiiri ja aktiivisia opiskelijoita, joilla oli melko yksipuolisesti suuntautuneet poliittiset näkemykset.³⁴⁸ **Heikki Hangan** mukaan toiminta ei ole enää nykyisin särmikkään aktiivista, ja opiskelijan asema on liukunut entistä enemmän hallinnollisten systemien sisälle.³⁴⁹

Opiskelijoiden omaehtoinen toiminta, esimerkiksi kirja-arvostelut ja muut taiteelliset harrastukset ovat saaneet laitoksilta kannustusta. **Keijo Virtanen** muistelee, että kirjallisuuden laitos järjesti kerran pullollisen punaviiniä ja juhlatilaisuuden opiskelijan kirjajul-

³⁴⁷ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

³⁴⁸ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁴⁹ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

kaisun kunniaksi. Toisaalta kirjallisuuden opiskelijoiden keskinäinen arviointi on ollut menneinä vuosikymmeninä tiukkaa: opiskelutoverin tekstituo- tokset saatettiin monesti tyrmätä kirjallisuuden opintojen tuomalla tuoreella asiantuntemuksella.³⁵⁰

Opiskelijat perustivat Kortepohjan ylioppilaskylään maalauskerho Spektrin, jonka toimintaan kuului niin taiteilijavierailuja, ateljeekäyntejä kuin näyttelyitä Pinacothecassa ja kaupungin kahviloissa. Kerho veti hyvin eri alojen opiskelijoita muualtakin kuin taideaineiden piiristä, ja toimi kymmenisen vuotta. Toinen tiedekuntarajat ylittänyt kulttuuritoimintamuoto oli filosofinen kulttuurilehti Genesis, joka nautti valtion mielipidelehtitukea. Sen 1970-luvun loppupuolella alkanut elinkaari ulottui pitkälle seuraavan vuosikymmenen puolelle.³⁵¹

6.1.1 Opus ry

Opus ry on kirjallisuuden opiskelijoiden ainejärjestö, joka toimii Athenaeum-rakennuksesta käsin. Opus järjestää erilaisia juhlia, joista säännöllisesti vuosittain toistuvia ovat fuksiaiset, pikkujoulut ja Runebergin päivän ravintolaillallinen. Syksyisin ja keväisin Opus

³⁵⁰ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁵¹ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

toteuttaa muiden Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen ainejärjestöjen kanssa yhteiset juhlat. Yhdessä suomen kielen opiskelijoiden kanssa Opus on organisoinut usean vuoden ajan Puuhkarock-iltamaa ylioppilastalo Ilokivessä.³⁵²

(16) Opus ry:n logo.

Osallistujamääristä riippuen Opus on järjestänyt retkiä muiden paikkakuntien kirjallisuus- ja kulttuuripahtumiin. Helsingin kirjamessut ovat matkakohteista säännöllisin. Sen lisäksi Opus on koonnut opiskelijoita muun muassa elokuva-iltoihin.³⁵³

Opus julkaisee kerran vuodessa ilmestyvää ainejärjestölehti Naagaa, jonka ideoinnista ja toteutuksesta vastaavat vapaaehtoiset kirjallisuuden opiskelijat. Lehden sisältö vaihtelee tekijöistä riippuen, mutta runko muodostuu yleensä kirjailijoiden, lauluntekijöiden,

³⁵² Opus ry:n verkkosivut.

³⁵³ Opus ry:n verkkosivut.

sarjakuvakäsikirjoittajien ynnä muiden kirjoittamisen ammattilaisten esittelyistä ja haastatteluista, kirjallisuusaiheisista artikkeleista ja opetushenkilökunnan kirjoituksista. Lisäksi Naagassa julkaistaan opiskelijoiden omia runoja, novelleja ja sarjakuvia.³⁵⁴

6.1.2 Rana ry

Alun perin pelkästään taidehistorian ainejärjestö Rana ry perustettiin vuonna 1969, eli kaksi vuotta sen jälkeen, kun taidehistoria sai ensimmäisen professuurinsa. Ainejärjestön nimeksi valikoitui latinankielinen sammakkoa tarkoittava sana, sillä taidehistorian laitos toimi tuolloin Villa Ranassa. Ainejärjestön jäsenkortissa toistetaan sammakkokuviota, joka koristaa Villa Ranaa. Taidehistorian ja taidekasvatuksen opiskelijat ovat toimineet yhdessä Ranan nimissä vuodesta 2004, kun vuonna 1975 perustettu taidekasvatuksen ainejärjestö Mesenaatti ry liitettiin Ranaan. Ainejärjestötoiminta on keskitetty Juomatehtaan ainejärjestöhuone Kammioon (JT 108).³⁵⁵

³⁵⁴ Opus ry:n verkkosivut.

³⁵⁵ Hietala, Niekka & Tyvelä, kirjallinen tiedonanto 28.5.2008.

(17) Ranan jäsenkortissa toistetaan sammakkokuviota, joka koristaa Villa Ranaa.

Ainejärjestön perustamisesta asti sen jäsenet, jotka on voitu tunnistaa mustasta Rana-viitasta tai violetista opiskelijahaalarista, ovat järjestäneet erilaista vapaa-muotoista toimintaa: illanviettoja, retkiä, elokuvanäytöksiä, myyjäisiä ja saunailtoja. Joka vuosi toteutettaviksi perinteiksi ovat muodostuneet syksyllä pidettävät, eri teemoin kulkevat naamiaiset sekä vappupiknik Harjulla. Vuonna 2007 elvytettiin useamman vuoden hiljaiseloa viettänyt ainejärjestön lehti Eklektika, jota Rana alun perin julkaisi yhdessä Mesenaatin kanssa.³⁵⁶

Ranan toimintaan on alusta lähtien kuulunut ekskursioiden järjestäminen. Opintomatkat ovat suuntautu-

³⁵⁶ Hietala, Niekka & Tyvelä, kirjallinen tiedonanto 28.5.2008.

neet sekä kotimaahan että ulkomaille, joista viimeimpänä oli syksyllä 2007 Moskovaan ja Pietariin suuntautunut Venäjän ekskursio. Matkalla oli mukana noin 30 taidehistorian ja taidekasvatuksen opiskelijaa.³⁵⁷

Rana pyrkii pienen, mutta aktiivisen jäsenjoukkonsa kautta saattamaan yhteen uudet ja vanhat opiskelijat, sekä järjestämään opiskelijoille rentoutusta opintojen lomaan. Ekskursiot tarjoavat kiinnostavan väylän laajentaa kulttuuritietämystä tavalla, johon oppiaineelle budjetoidut varat eivät riitä. Yhteistyötä tapahtumien ja ekskursioiden järjestämisessä tehdään myös muiden Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen ainejärjestöjen kanssa.³⁵⁸

6.1.3 Diaario ry

Museologian (sivu)ainejärjestön perustava kokous pidettiin huhtikuussa 1994. Aktiivisesti ainejärjestö alkoi toimia kaksi vuotta myöhemmin, jolloin se sai nimekseen Diaarion³⁵⁹ ja sen toimintasuunnitelmia esi-

³⁵⁷ Hietala, Niekka & Tyvelä, kirjallinen tiedonanto 28.5.2008.

³⁵⁸ Hietala, Niekka & Tyvelä, kirjallinen tiedonanto 28.5.2008.

³⁵⁹ Toinen ehdotus ainejärjestön nimeksi oli MuseoMuumiot. Diaarionimiehdotus syntyi loppuvuodesta 1995 yliopiston kirjaston kahvilassa. Ehdotusmuistiossa nimeä on hahmoteltu seuraavanlaisesti: Diaario on aina alkanut tyhjästä, siinä on menneisyys, se on aina kuitenkin

teltiin *Museo*-lehdessä. Ainejärjestön tarkoituksena oli tukea museologian opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia, joita lama oli supistanut tuntuvasti. Ainejärjestön avulla haluttiin luoda verkostoja museoihin ja toimivaa yhteistyötä museoalan ammattilaisten ja opiskelijoiden välille. Diaariolla on nykyisin opiskelijaedustaja Museoalan ammattiliiton hallituksessa.³⁶⁰

Opiskelijat tahtoivat järjestää perustaessaan parantaa myös opiskelunsa edellytyksiä, sillä pienillä resursseilla toiminut museologia ei heidän mielestään tarjonnut riittävästi kontaktiopetusta etenkin aineopinnoissa. Diaario toimi alusta alkaen tiiviissä yhteistyössä museologian professorin **Janne Vilkun** kanssa ja hän on luonnehtinut Diaariota ”maailman aktiivisimmaksi ainejärjestöksi”.³⁶¹

ajan tasalla, olemme aina jossain diaarion kohdassa, se on koko ajan karttuva ja päättymätön, ja diaario on museoelämän alku. Vuodesta 1999 ainejärjestö on ollut rekisteröitynyt yhdistys Diaario ry. Hämäläinen, Juntunen, Malmisalo-Lensu & Mäkinen, kirjallinen tiedonanto 29.5.2008.

³⁶⁰ Hämäläinen, Juntunen, Malmisalo-Lensu & Mäkinen, kirjallinen tiedonanto 29.5.2008.

³⁶¹ Hämäläinen, Juntunen, Malmisalo-Lensu & Mäkinen, kirjallinen tiedonanto 29.5.2008.

DIAARIO RY.

(18) *Museologian (sivu)ainejärjestö Diaario ry:n logo on vuodelta 2001. Katsaan pysäyttävän käden suunnitteli Anu Eerikäinen. Käsi aihe liittyi kallio-maalauksiin ja kämmenen viivat muodostavat D-kirjaimen.*

Diaario järjestää perinteisen ainejärjestötoiminnan mukaisesti illanviettoja ja retkiä. Oleellinen osa Diaarion menettelytapoja on koko sen olemassaolon ajan ollut eri puolille maata suuntautunut opintomatkatointi. Ekskursioilla opiskelijat ovat päässeet tutustumaan museoihin edulliseen hintaan, kasvattaen samalla ammatillista tietämystään Suomen museokäytännöistä ja kartuttaen museologian opintoihin kuuluvia matkapäiviä. Yhteen ekskursioon on yleensä mahdutettu useita, sisällöllisesti toisistaan runsaastikin poikkeavia kohteita. Ensimmäinen ekskursio suuntautui Lappiin vuonna 1995. Vuosina 1997–2001 Diaario osallistui taidehistorian ja museologian oppiaineiden järjestämälle opintomatkoille myös Suomen rajojen ulkopuolelle. Ulkomaisina kohteina olivat Pietari, Baltian maat ja Ruotsi. Vuonna 2007 Diaario teki

ensimmäisen oman ulkomaille suuntautuneen ekskursionsa Ruotsiin.³⁶²

Vuodesta 1996 Diaario ry on organisoinut Jyväskylässä keväisin valtakunnallisia museologian seminaareja, jotka integroitiin osaksi aineopintoja. Ensimmäinen seminaari kulki nimellä *Museolöytöjä ja mustia aukkoja*. Seminaarien tavoitteena on ollut saattaa yhteen Suomen museologian opiskelijat ja alan ammattilaiset, sekä tuoda museolaitoksen tarkasteluun alan ulkopuolelta tulevien tutkijoiden perspektiiviä. Vuotuiset, poikkeuksellisesti täysin opiskelijavoimin järjestetyt seminaarit ovat pyrkineet tarttumaan museoalan ajankohtaisiin aiheisiin, tuulettamaan kliseitä ja avaamaan käytännön seikkoja aina rahoituksesta lainsäädäntöön. Seminaarien tavoitteena on ollut edesauttaa opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia ja pönkittää museologian oppiaineen asemaa museo- ja kulttuurialalla.³⁶³

³⁶² Hämäläinen, Juntunen, Malmisalo-Lensu & Mäkinen, kirjallinen tiedonanto 29.5.2008.

³⁶³ Hämäläinen, Juntunen, Malmisalo-Lensu & Mäkinen, kirjallinen tiedonanto 29.5.2008.

6.1.4 Mesenaatti ry (1975–2004)

Taidekasvatuksen ainejärjestö Mesenaatti ry perustettiin 12.3.1975. Alkuaikoina, jolloin taidekasvatus oppiaineena haki kiihkeästi paikkaansa, aktiiviset opiskelijat järjestivät Mesenaatti ry:n kautta vilkkaita keskustelu- ja väittelytilaisuuksia.³⁶⁴ Keväällä 1978 Mesenaatti teki taidekasvatuksen opiskelijoiden keskuudessa kyselyn siitä, millaiseksi oppiainetta tulisi kehittää ja tulisiko oppiaine ylipäänsä säilyttää erillisenä. Vastauksissa kävi ilmi, että taidekasvatuksen säilyminen itsenäisenä oli opiskelijoille erittäin tärkeää ja että kulttuurihallinnon ammatteihin, vapaan sivistystyön ohjaajiksi ja taidefilosofian tuntijoiksi kouluttaminen olivat tasaisen merkittäviä lähtökohtia.³⁶⁵

Mesenaatti julkaisi lehteä nimeltä Kaunokki, jonka nimi muutettiin 1980-luvun alussa Lehdeksi. Vuodesta 1990 ainejärjestölehdeksi vakiintui Eklektika, jota Mesenaatti julkaisi yhdessä taidehistorian ainejärjestö Ranan kanssa. Mesenaatti ja Rana järjestivät myös yhteisiä juhlia. Ainejärjestöjen ansiosta Jyväskylässä nähtiin muun muassa performanssiryhmä Jack Helen Brutin esitys, joka saavutti suuren suosion.³⁶⁶

³⁶⁴ Happo & Hujanen 1998, 61, 106–107.

³⁶⁵ Happo & Hujanen 1998, 56.

³⁶⁶ Sederholm, sähköpostiviesti 3.6.2008.

Mesenaatti liitettiin Ranaan vuonna 2004.³⁶⁷

6.2 Taide- ja kulttuuriaineiden alumnit

Taikun alumnitoimintaan ovat perinteisesti kuuluneet erilaiset alumnitapahtumat yliopistopäivien yhteydessä samoin kuin eri oppiaineiden järjestämät yhteiset työelämäpäivät. Laitos tiedottaa alumneilleen erilaisista koulutustilaisuuksista, konferensseista ja väitöstilaisuuksista sähköpostilistan kautta.³⁶⁸

6.2.1 Bologna-työryhmän raportti: kirjallisuuden, taidehistorian ja taidekasvatuksen opiskelijoiden työllistyminen

Juha Oravalan laatimassa Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportissa (syyskuu 2003) kartoitettiin valmistuneiden laitoksen pääaineopiskelijoiden (kirjallisuus, taidehistoria ja taidekasvatus) suhtautumista saamaansa koulutukseen ja siirtymiseensä työelämään. Tutkimukseen otettiin mukaan kolmessa edellä mainitussa oppiaineessa filosofian maisterin tutkinnon vuosina 1993–2003 suorittaneet sekä kaikki humanististen aineiden

³⁶⁷ Hietala, Niekka & Tyvelä, kirjallinen tiedonanto 28.5.2008.

³⁶⁸ Alumnien sähköpostilista on taiku-alumnit@lists.jyu.fi. Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

kandidaatin tutkinnon vuosina 1993–1999 suorittaneet. Kyselyn vastausprosentti oli 116/551 vastauksella 21,1 %, eli jäi melko alhaiseksi.³⁶⁹

Tutkimuksessa selvisi, että työllistymisessä ja työttömyyden kokemisessa oli pääainekohtaisia eroja. Kirjallisuudesta tutkinnon suorittaneista työttömyyttä oli jossain vaiheessa työuraansa kokenut 67,3 %. Taidehistoriaa opiskelleista työttömyyttä oli kokenut 58,1 %, kun taas taidekasvatuksessa määrä oli paljon pienempi, 20,8 %. Eniten työttömyyttä oli koettu määräraikaisten työtehtävien välissä ja työttömyysjaksot olivat yleensä parista kuukaudesta jopa useampaan vuoteen.³⁷⁰

Kyselyssä tutkittiin myös vastaajia nykyisin työllistäneitä ammattialoja. Taidehistoriaa opiskelleet vastaajat olivat työllistyneet eniten museoalalle (30,2 %) ja toiseksi eniten yliopiston tutkimus- ja opetustehtäviin (16,3 %). Taidekasvatuksen opiskelijoita oli työllistänyt eniten graafinen ala (25 %)³⁷¹; seuraavina tulivat samansuuruisina opetustyö ja kulttuurialan työt (16,7

³⁶⁹ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti.

³⁷⁰ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti.

³⁷¹ Taidekasvatuksessa oli 1990-luvulla suuntautumisvaihtoehtona graafisen suunnittelun linja.

%). Kirjallisuudessa opetusala vei voiton (35,3 %) ja toisena tuli informaatio- ja lehtiala (11,8 %).³⁷²

Tutkimuksessa tiedusteltiin tutkintojen suorittaneiden mielipidettä siitä, millainen merkitys HuK-tutkinnolla ja pro gradu -työllä oli ollut suhteessa heidän työllistymiseensä. Suurin osa vastaajista ei pitänyt niitä merkityksellisinä. Pienemmän joukon mielestä pro gradun tekemisprosessi oli ollut hyödyllinen, mutta ei auttanut suoranaisesti työllistymisessä. Taidekasvatusta opiskelleet vastaajat tekivät poikkeuksen, sillä heistä melkein puolet koki pro gradun olleen hyödyllinen työllistymisessä ja käytännön työelämässä. HuK-tutkinnon merkitys nousi sen antamasta muodollisesta pätevyydestä ja sitä myöten paremmasta palkasta. Enemmistön mukaan työmarkkinat ovat kuitenkin maistereiden, eli HuK-tutkinnon aseman katsottiin heikentyneen.³⁷³

Yleisesti ottaen vastaajat kokivat viihtyvänsä työpaikassa, jossa vastaushetkellä olivat. Viihtymistä ihmeteltiin osassa vastauksista, sillä palkan koettiin samalla olevan huono. Työnkuvien katsottiin vastaavan

³⁷² Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti.

³⁷³ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti.

pääpiirteittäin koulutusta; opiskelujen aikana vastaajat olivat sen sijaan tehneet erilaisia koulutustaan vastaamattomia töitä. Kiinnostuneisuus akateemisia jatko-opintoja kohtaan jakoi vastaajat kahtia. Mielenkiintoista oli nähdä, kuinka vaihtelevin tavoin eri aloja opiskelleet suhtautuivat yrittäjyyteen. Taidekasvatuksessa yrittäjyyden näki kannatettavan 83,3 %, kun taidehistoriassa ja kirjallisuudessa vastaavat luvut olivat huomattavasti alhaisemmat (27,9 % ja 28,6 %).³⁷⁴

Koulutuksen kehittämistä kysyttäessä vastaajat esittivät toiveita työelämäopetuksesta, esimerkiksi tietoa työelämän konkreettisista vaihtoehdoista. Myös käytännöllisyyden lisäämistä opetukseen kaivattiin niin tietoteknisten, pedagogisten ja viestinnällisten taitojen kuin taiteen tekotapojen havainnollisen opetuksen muodossa. Kaikissa kolmessa oppiaineessa koulutuksesta saaduksi merkittävimmäksi hyödyksi koettiin yleissivistys ja sitä myöten tapahtunut henkilökohtainen kehitys. Kussakin oppiaineessa koulutuksen seuraavaksi tärkeimmäksi ansioksi katsottiin työtehtävissä hyödynnettävät tiedot ja taidot. Taidekasvatukses-

³⁷⁴ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti.

sa kolmanneksi selkeäksi kategoriaksi erottui tieteellinen maailmankuva ja teoreettinen ajattelutapa.³⁷⁵

6.2.2 *Museologian työllistymisraportti*

Jyväskylän yliopiston museologian opiskelijat toteuttivat (sivu)ainejärjestönsä Diaario ry:n johdolla syksyllä 2003 kyselyn, jossa he selvittivät Jyväskylän yliopistosta vuosina 1983–2003 valmistuneiden museologian opiskelijoiden sijoittumista työelämään. Erityisesti tarkasteltiin museoalalla työskentelevien suhdetta koko vastaajajoukkoon. Kyselyssä kartoitettiin myös sitä, miten museologian opiskelijat katsoivat hyötyneensä opinnoistaan ja miten opintoja voisi heidän mielestään kehittää vastaamaan paremmin työelämän tarpeita. Vastausprosentti oli 102/266 vastauksella 38,3 %.³⁷⁶

Suurin osa kaikista vastaajista oli kyselyä tehtäessä vakituisessa (35,3 %) tai määräaikaisessa (26,5 %) työsuhteessa. Museoalalla työskenteli vajaa kolmannes (31,6 %) vastaajista, ja heistä vakituisessa työsuhteessa oli yli puolet vastaajista (53,3 %). Vastaajien yleisimmät pääaineet olivat taidehistoria (36,3 %), etnologia

³⁷⁵ Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti.

³⁷⁶ Museologit työelämässä -artikkeli.

(entinen kansatiede, 23,5 %) ja Suomen historia (18,6 %). Museologiasta vastaajat olivat tehneet pääasiassa approbatur-opintoja.³⁷⁷

Yleisimmät ammattinimikkeet sekä kaikkien vastaajien että museoalalla työskennelleiden vastaajien keskuudessa olivat tutkija ja amanuenssi. Museoalan suurimmiksi työnantajiksi paljastuivat maakunta- ja aluetaidemuseot; ne työllistivät 46,7 % museoalalla olleista vastaajista. Seuraavana 20,0 %:lla tuli kategoria muut museot, johon sisältyivät järjestön tai säätiön hallinnoimat museot, taidemuseot ja yliopiston museo. Muut museoalan työnantajat olivat valtakunnalliset erikoismuseot (13,3 %) ja kaupunginmuseot (10,0 %).³⁷⁸

Museoalalla työskennelleistä 73,3 % koki työnsä vastaavan täysin koulutustaan, kun taas vastaava prosenttiluku kaikkien vastaajien kohdalla oli 51,6 %. Museologiasta suoritettujen opintoviikkojen määrä oli kyselyn tuloksissa rinnasteinen sille, miten vastaajat näkivät saamansa koulutuksen vastaavan kyselyhetken työtään. Aineopinnot kokonaan tai osittain suorittaneet olivat tyytyväisempiä kuin ne, jotka olivat suorittaneet perusopinnot tai vähemmän. Työkokemuk-

³⁷⁷ Museologit työelämässä -artikkeli.

³⁷⁸ Museologit työelämässä -artikkeli.

sen katsottiin olleen työllistymisen kannalta arvostajia merkittävämpää.³⁷⁹

Vaikka vastaajista vain vajaa kolmasosa työskenteli museoalalla ja työnsaannin koettiin olevan museoalalta vaikeaa, enemmistö kaikista vastaajista (91,9 %) koki museologian opiskelun olleen itselleen hyödyllistä. Museologian opintojen katsottiin tarjonnan sekä ammatillista perusosaamista että yleissivistystä. Vastaajien mielestä etenkin museologian harjoittelu oli kehittänyt työelämässä tarvittavia käytännön taitoja ja auttanut luomaan tärkeitä suhdeverkostoja jo opiskeluaikana.³⁸⁰

6.2.3 *Kulttuuri, tiede, teknologia - muuntokoulutusohjelmaan osallistuneiden työllistymisen raportti*

Osana vuosina 2000–2005 toimineen Artes Liberales -taidetiedekeskuksen itsearviointia tehtiin Kulttuuri, tiede, teknologia -muuntokoulutukseen (2001–2004) osallistuneiden työllistymistä koskeva raportti. Raportin toteuttivat muuntokoulutuksen suunnittelijat **Tellervo Helin** ja **Juha Teppo**.³⁸¹

³⁷⁹ Museologit työelämässä -artikkeli.

³⁸⁰ Museologit työelämässä -artikkeli.

³⁸¹ Artes Liberales -taidetiedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

Muuntokoulutukseen otettiin vuosina 2001–2002 yhteensä 40 opiskelijaa, joilla oli yliopisto- tai ammattikorkeakoulutausta. Lisäksi muuntokoulutus tuki joidenkin perusopiskelijoita siten, että he pääsivät osallistumaan muuntokoulutuksen projekteihin ja ohjaukseen; muuntokoulutuksen opetus sen sijaan oli pääosin kaikille avointa. Tästä joukosta oli raportin laatimiseen mennessä (tammikuu 2005) joko valmistunut (17) tai lähiaikoina valmistumassa (9) yhteensä 26 henkilöä. Heistä enemmistö (24) oli raportin tekohetkellä työelämässä suurin osa (11) toimi freelancerina tai yrittäjänä, ja useat (6) olivat menneet takaisin vanhaan työpaikkaansa. Tässä tapauksessa nimike ja palkkaus oli arvioitu uudelleen.³⁸²

Osalla opiskelijoista (10) valmistuminen oli siirtymässä syksyyn 2005. Heistä olivat työelämässä melkein kaikki (9); kolmasosa (3) työskenteli freelancerina tai yrittäjänä. Niistä opiskelijoista (12), jotka tiesivät raportointihetkellä valmistumisensa siirtyvän yli vuoden 2005, jokainen työskenteli. Heistä muutama (2) työskenteli freelancerina tai yrittäjänä. Ylipäänsä freelancerina työskentely oli kaikkien vastaajien kesken suosituempaa kuin yrittäjäksi ryhtyminen, sillä yrittä-

³⁸² Artes Liberales -taidetiedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

jjyyden heikko työttömyysturva ja epävarmuus tuntuivat vastaajista uhkaavilta.³⁸³

Voidaan olettaa, että työskentely on ainakin osassa tapauksista hidastuttanut valmistumista ja saattanut olla syynä opiskelijan irtaantumiseen yliopistosta. Toisaalta merkittävä osa valmistuneista oli työskennellyt opiskelujen rinnalla.³⁸⁴

Muuntokoulutus toi perustutkintotasolle opiskelijoiden kaipaamaa monipuolista työelämävalmennusta, sillä koulutuksen aikana toteutettiin useita taide- ja kulttuuriaineille aiemmin vieraita kursseja. Niillä opiskelijat tutustuivat niin tietotekniikan käytännön taitoihin (digitaalinen kuvankäsittely, julkaisutaitto, 3D-mallinnus, tieteelliset posterit, flash-ohjelmointi jne.) kuin kulttuurituotannon eri puoliin (yrittäjäyys, markkinointi, johtajuus ja kulttuuripolitiikka).³⁸⁵

Edellä mainittujen lisäksi koulutuksessa panostettiin HOPS-ohjaukseen, tieteellisen kirjoittamisen kehittämiseen ja projektityöskentelyyn. Erilaiset koulutukseen, kansainvälisyyteen ja työelämään liittyvät päivät olivat suosittuja. Normaalista pienten resurssien säätelemästä laitoksen käytännöstä poiketen kaikille

muuntokoulutuksen opiskelijoille tarjottiin mahdollisuus työharjoitteluun. Opiskelijat hyödynsivät tilaisuutta tekemällä harjoittelunsa monilla yhteiskunnan eri sektoreilla.³⁸⁶

³⁸³ Artes Liberales -taidetedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

³⁸⁴ Artes Liberales -taidetedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

³⁸⁵ Artes Liberales -taidetedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

³⁸⁶ Artes Liberales -taidetedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

7 Tarinoita Taikusta

7.1 *Tietokone tuli Taiteiden taloon - muutoksia opetus- ja opiskelukäytännöissä*

Tietokoneet tulivat 1990-luvulla kiinteäksi osaksi yliopistomaailmaa. Kirjoituskoneet ja käsin kirjoittaminen vaihtuivat tietokoneen äärellä istumiseen, ja perinteisten luentojen, kirjatenttien, seminaarien ja hieman myöhemmin tulleiden praktikumien rinnalle nousi mahdollisuus verkko-opintoihin ja etäopiskeluun. Kirjallisuuden laitokselle hankittiin jo 1980-luvulla MikroMikko2, kun niitä kerran oli saatavilla. Lopulta kone seisoj käyttämättömänä lähes vuoden. Myös 1990-luvun alun laman aikaan laitokselle hankittiin muutama uusi tietokone, vaikka tekniikka oli kallista ja rahavarat vähissä. Laitosjohto ilmaisi, että näillä koneilla pitäisi pärjätä seuraavat 30 vuotta – tekniikan nykyisellä kehittymistahdilla kyseiset koneet saattaisivat olla kieltämättä jo hieman vanhanakaisia.³⁸⁷

Tietokoneet muuttivat opetuskäytäntöjen ja henkilöstön työskentelytapojen ohella radikaalisti oppiainei-

den viestintäkulttuuria. Aiempaa yhteydenpitoa kuvaillaan juhlallisemmaksi ja viestit kulkivat muun muassa ilmoitustaulun kautta. Sähköpostiviestit lisäsivät vuorovaikutusta ja veivät kommunikaatiota epävirallisempaan suuntaan. Muuttuneiden yhteydenpitoväylien myötä laitoksella paikan päällä olon merkitys väheni. **Leena Kirstinä** toteaa, etteivät opiskelijat nykyisin käy opetushenkilökunnan vastaanotoilla samassa määrin kuin ennen, minkä vuoksi he saattavat jäädä etäisemmiksi. Viestintäkulttuurin uudet tuulet ja teknistyminen on kuitenkin otettu pääosin vastaan luonnollisina ja hyödyllisinä muutoksina.³⁸⁸

Tietokoneet toivat uudistuksia myös suoritusten kirjaamisen käytäntöihin. Ennen opintosuoritusten koineellista rekisteröimistä opiskelijoilla oli opintokirjat, joihin haettiin henkilökohtaisesti yhdestä kurssista peräti kolme erillistä merkintää: alku-, loppu- ja suorituserkintä. Tenttien jälkeen piti hakea kokonaisuuserkintä. Tiedekunnan kanslian henkilökunta tarkisti suorituksen vielä laitoksen henkilökunnan jälkeen.³⁸⁹

³⁸⁷ Kunas, haastattelu 21.5.2008; Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁸⁸ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁸⁹ Pirinen, haastattelu 29.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Aluksi opetusta annettiin liitutaululla. Liitutaulun jälkeen elintärkeiksi etenkin visuaalisuuteen nojaavilla taideaineilla nousivat diat, diaprojektorit ja paperikuvaa heijastaneet episkoopit. Ne olivat käytössä pitkään: Juomatehtaalle vuonna 2001 muutettaessa arkkitehti **Tuija Ilves** hämmästyi, kun rakennussuunnitelmiin piti vielä sisällyttää paikka diaprojektorille. Piirtoheittimet (vanhalta nimeltään yliolanheittimet) toivat mukanaan kalvosulkeiset, joista siirryttiin nykyisin opetuskäytössä oleviin dataprojektoreihin ja PowerPoint-esityksiin.³⁹⁰

Opiskelu oli 1970-luvulla sidottu siihen, mitä ylhäältä annettiin, eikä opiskelijalla ollut juuri vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi tenttikirjallisuuteen. Opetuksen seuranta on lisääntynyt huomattavissa määrin, mikä on kehittänyt vuorovaikutusta opetushenkilökunnan ja opiskelijoiden välillä. Laitosneuvoston virallisten opiskelijajäsenten puheenvuorojen lisäksi opiskelijoilta säännöllisesti kerätty palaute opetuksesta, kurssimateriaalista, tenttikirjoista jne. on olennainen osa opetuksen suunnittelua ja kehittämistä. Aiemmin opiskelijoilta pyydetty vastakaiku riippui

³⁹⁰ Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008.

kunkin henkilökunnan edustajan omasta kiinnostuksesta.³⁹¹

Kyllä opiskelijat palautetta toki ennenkin saivat. Taikun oppiaineiden pariin on vuosien varrella mahtunut monia temperamenttisiä henkilöitä, jotka eivät aina ole säästelleet sanojaan esimerkiksi silloin, kun opiskelijat ovat itse hakeneet vanhan käytännön mukaan tenttituloksia tentaattorilta. **Keijo Virtanen** kertoo huvittuneena, että hän joutui ”viidakkomiehen käsialastaan” johtuen muutamaan otteeseen lukemaan tenttivastauksiaan ääneen. Eräs tentaattori kommentoi, ettei ”luetun tekstin vastaavuutta kirjoitettuun koskaan saada tietää”, mutta hyväksyi tentin aikaisempiin arvosanoihin vedoten. Toinen tentaattori vuorostaan vihjaisi, ettei opintoja ehkä kannattaisi enää laisinkaan jatkaa.³⁹²

Taidehistorian laitos järjesti menneinä vuosikymmeninä lähes vuosittain ekskursion sekä Suomeen että ulkomaille. Ensimmäisen vuoden taidehistorian opiskelijoiden approbatur-opintoihin kuului keväällä kaksipäiväinen, ilmainen kotimaan excursio, joilla opiskelijat tutustuivat museoihin ja arkkitehtonisesti kiinnostaviin kohteisiin. Pedagogisen tehokkuuden lisäksi ekskursion tarjosivat iloista opiskelijaelämää.

³⁹¹ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁹² Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Opintoihin kuuluvat ekskursiont ovat vuosien varrella lakanneet ja opintomatkat toiminta on siirtynyt ainejärjestöjen harteille, sillä taloudelliset mahdollisuudet niiden toteuttamiseen ovat niukentuneet. Toisaalta myös opiskelun luonne on muuttunut siten, että vuosikurssit eivät enää välttämättä muodosta tiettyä tiivistä ryhmää.³⁹³

(19) Taidehistorian laitoksen ekskursiont Roomaan 1994, johtajana taidehistorian apulaisprofessori Jukka Ervamaa. Forum Romanumilla vasemmalta Jukka Ervamaa (seisomassa), Virpi Huhtala, Sirkka-Liisa Särkkä, Johanna Vakari, Anna Vilkuna, Laura Ruottinen, Leena Valkeapää, Päivi Karsikas, Sami Lotila, Sanna Reinikainen, Eini Syväniemi ja Vesa Kotilainen. Kuva: Johanna Hottola.

³⁹³ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

Kansainvälistyminen opetus-, tutkimus- ja opiskelija-vaihtokäytännöissä alkoi lisääntyä vuosikymmen siten ja se on syventynyt ja monipuolistunut huomattavasti 2000-luvulla. Internet on luonut mahdollisuuksia täysin toisenlaiseen kansainväliseen avautumiseen ja EU:n myötä kansainvälisistä vaihto-ohjelmista on tullut arkipäivää niin opiskelijoille kuin henkilökunnallekin.³⁹⁴

Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen kanssa yhteistyönä tehdyssä kirkkotaideprojektissa 1990-luvun puolivälissä oli alusta lähtien selvää, että projektitoiminta olisi kansainvälisesti verkottunutta. **Heikki Hanka** toteaa nykyperspektiivistä katsottuna olevan hassua, että eri hankkeiden kansainvälisyys on joskus ollut kynnyskysymys.³⁹⁵

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella kansainvälisyys on näkynyt erityisesti kansainvälisissä maisteriohjelmissa, jotka ovat tuoneet paljon ulkomaalaisia opiskelijoita Jyväskylään. *Master's Degree Programme in Digital Culture* -maisteriohjelma pyrkii tarjoamaan ympäri maailmaa tuleville opiskelijoilleen rikkaita kokemuksia monen eksoottiseksi kokemasta

³⁹⁴ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Kunnas, haastattelu 21.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁹⁵ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

Suomesta. Syksyn 2005 ensimmäisen vuosikurssin opiskelijat kokivat elämyksiä pilkkiretkellä kevättöillä – ja jokaisen pilkkiin tarttui vähintään yksi sintti.³⁹⁶

7.2 *Univers(i)tas, humanismin linnake*

Sekä silloiset opiskelijat että henkilökunta muistelevat 1970–80-lukuja mukavana aikana, jolloin laitoksilla vallitsi leppoisa, toisinaan jopa boheemi ilmapiiri. Aika ennen kännyköitä ja tietokoneita ei ollut yhtä hektistä. Illanviettoja ja henkilökunnan yhteisiä lounaita oli paljon, ja esimerkiksi uuden kirjallisuuden professorin **Tarmo Kunnaksen** tultua 1980-luvun puolivälissä taloon pidettiin laitoksen kirjastolla laulun, soiton ja keskustelun siivittämät juhlat.³⁹⁷

Kunnas kuvailee kirjallisuuden laitoksen olleen 1960–70-luvuilla ja osittain 1980-luvullakin ”humanismin linnake”. Kirjallisuus ymmärrettiin laajemmin osaksi kulttuurielämää, ja vaikka yhteydet kulttuurielämään ovat säilyneet, keskeisemmäksi on noussut tiedeyhteisössä vaikuttaminen. Kirjallisuudentutkija on muuttunut profiililtaan tiedemieheksi.³⁹⁸ Toisaalta yli-

³⁹⁶ Koskimaa, haastattelu 11.6.2008.

³⁹⁷ Kunnas, haastattelu 21.5.2008.; Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

³⁹⁸ Kunnas, haastattelu 21.5.2008.

opisto on tietyllä tapaa avautunut, eikä toiminta ole enää niin jäykkää. Opiskelijat saattavat puhua nykyisin koulusta yliopiston sijaan; **Keijo Virtanen** kertoo, että he puhuivat aikoinaan univers(i)taasta, unien verstaasta.³⁹⁹

(20) Taidehistorian professori Kalevi Pöykön muotokuvan paljastamistilaisuus Athenaeumissa. Alun perin professorin käteen oli maalattu savuke, mutta se peitettiin. Vasemmalta Kalevi Pöykkö, taidehistorian opiskelija Heli Isolehto ja kuvan maalannut taiteilija Juhani Petäjaniemi. Vasemmalla selin

³⁹⁹ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Pöykön vaimo, niin ikään taidehistorian laitoksella työskennellyt Kaarina Pöykkö. Kuvaaja tuntematon.

Virtanen muistelee, kuinka henkilökunnalla oli hänen opiskeluaikoinaan 1970-luvulla tapana istua kahvihuoneessa, joka vielä toimi tuolloin myös tupakka- huoneena. Savuisessa huoneessa puitiin maailman- menoa ja käytiin monia mielenkiintoisia keskusteluja. Opiskelijat otettiin mukaan keskusteluihin, ja moni hiljaisempi opiskelija löysi kahvihuoneesta alkua- hämmennyksen jälkeen väylän sosiaalistua. Anek- doottina voidaan mainita, että vielä tupakointikiellon jälkeen laitoksella oli huoneita, joista savu silloin täl- löin tuprahteli – kiellon toteutuminen 1990-luvulla oli käytännössä hieman liukuva.⁴⁰⁰

Kerran eräs assistentti oli erehtynyt matkimaan lai- toksensa professoria kahvihuoneen pöydän päällä te- pastellen. Näytös kesti aikansa, eikä kukaan uskaltanut sanoa, että esityksen inspiraatio itse asiassa seis- syt ovella tarkkailemassa tilannetta jo jonkin aikaa. Professori ei kuitenkaan kimpaantunut, vaan kehotti esiintyjää astumaan alas pöydältä. Yhtä hellämielises- ti ei suhtautunut se luennoitsija, jonka luennon aikana opiskelija silloinen opiskelija **Keijo Virtanen** katseli

⁴⁰⁰ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

Villa Ranan Blomstedtin salin valutettujen ikkuna- lasien läpi impressionistisesti avautuneita hienoja ke- vätmaisemia. Edestä kuului pian karjahdus: ”Silloin kun minä pidän luentoa, niin sitä myös seurataan!”⁴⁰¹

Yhteisöllisyydessä tapahtuneet muutokset nousevat henkilökunnan puheissa aika ajoin esiin. Nykyistä toimintaa kuvaillaan entistä individualistisemmaksi, mikä näkyy opetuksessa esimerkiksi henkilökohtai- sen opintosuunnitelmien laatimisena. Henkilökohtai- nen ohjaus sitoo opettajaa enemmän kuin ryhmä, mutta tuntuu oppimisen kannalta mielekkäämmäl- tä.⁴⁰² Koetaan myös, että henkilökunta muodosti aikai- semmin perheenomaisen yhteisön, sillä tapaamisia järjestettiin enemmän virallisen työajan ulkopuolella- kin.⁴⁰³ Haastattelut pohtivat, että muun muassa virko- jen määräaikaisuus, lama ja opintojen valmistumista koskeva yleinen tiukentuminen saattoivat vaikuttaa osaltaan ilmapiirin muutokseen 1990-luvulla. He kui- tenkin haluavat korostaa, ettei tunnelma ole missään vaiheessa ollut varsinaisesti riitaisa.⁴⁰⁴

⁴⁰¹ Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

⁴⁰² Hanka, haastattelu 9.6.2008.

⁴⁰³ Kunnas, haastattelu 21.5.2008.

⁴⁰⁴ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; Kunnas, haastattelu 21.5.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

7.3 *Apulaisprofessori joulukinkkuna ja muita muistoja*

Taidekasvatuksen professori **Pauline von Bonsdorff** muistelee huhtikuussa 2002 pidettyjä virkaanastujaisiaan. Hän ei tuntenut Jyväskylää entuudestaan ja kävi kysymässä taidehistorian professori **Annika Waenerbergiltä**, missä mahtaisi olla sopiva paikka jatkaa juhlintaa kokoustila Lyhdyn karonkan jälkeen. **Waenerberg** ehdotti, että juhlijat voisivat siirtyä Sohville (ravintola Vaasankadulla). **von Bonsdorff** hämmästyí ja mietti hetken, missä nämä erinomaiset sohvut saattoivat sijaita.⁴⁰⁵

von Bonsdorff muistelee lämmöllä myös dekaani **Maarit Valon** positiivista reaktiota tuoreen professorin ja Taikun laitosjohtajan **von Bonsdorffin** kertoessa tulevasta äitiyslomastaan. Dekaaní oli tyytyväinen uutiseen myös tasa-arvon kannalta, sillä nuoret (eli lisääntymisikäiset) naisprofessorit olivat toistaiseksi olleet yliopistolla harvassa.⁴⁰⁶

Taidekasvatuksen laitoksella opiskellut ja sittemmin siellä työskennellyt **Helena Sederholm** toimi 1980-luvun alkupuolella taidekasvatuksen tutorina. Opa-

⁴⁰⁵ Von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁴⁰⁶ Von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

tettavien joukossa oli useita kulttuurialalta tuttuja hahmoja: teatterialan toimija **Juha Hurme**, edesmennyt muusikko **Aki Sirkesalo**, kuvataidealan taustavaikuttaja **Irmeli Kokko** ja hieman myöhemmin elokuvaohjaaja **Auli Mantila**. He järjestivät juhlia, joissa yleensä pukeuduttiin jonkin tietyn teeman mukaan. Taidekasvatuksen ainejärjestön Mesenaatti ry:n liityttyä Mustanaamiokerhoon **Juha Hurme** ilmaantui Ilo-kiven illanviettoon sinisessä ihokkaassa. Eräissä pikukujouluissa ideana oli pukeutua jouluruuaksi. Taidehistorian apulaisprofessori **Jukka Ervamaa** tuli mukaan juhlimaan, mutta ei näyttänyt olevan pukeutunut normaalia erikoisemmin. Kun **Sederholm** moitti apulaisprofessoria naamiaisasun puutteesta, **Ervamaa** esitti vastaväitteen ja osoitti rintataskussaan olevaa kinkkumittaria.⁴⁰⁷

Taidekasvatuksen dosenteista **Sederholmin** mieleen on jäänyt sosiologi **Erkki Salonen**. Hän sai jopa rako-valkean tekemisen kuulostamaan niin kiehtovalta, että **Sederholm** osallistui hänen luennoilleen niiden varhaisesta ajankohdasta huolimatta. Kerran **Sederholm** oli edellisiltaisten ainejärjestöjuhlien takia ainoa aamulla kahdeksalta alkaneelle luennolle raahautu-

⁴⁰⁷ Sederholm, sähköpostiviesti 3.6.2008.

nut opiskelija, mutta Helsingistä varta vasten opettamaan tullut **Salonen** piti yhtä kaikki luentonsa.⁴⁰⁸

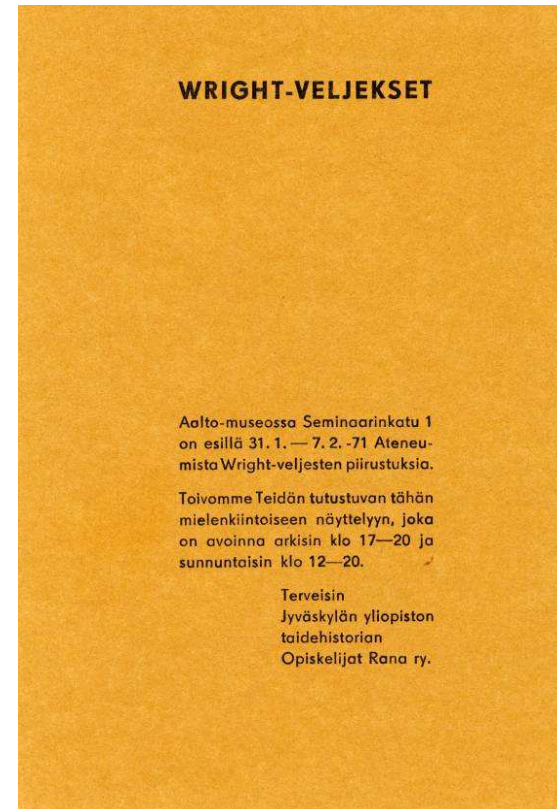
Taidekasvatuksen professori **Eero Tarastin** sivistys oli tehnyt **Sederholmiin** opiskeluaikana vaikutuksen; **Tarasti** oli muun muassa kertonut lukeneensa **Goethea** saksaksi jo alle kymmenvuotiaana. Eräällä Musica-rakennuksen isossa salissa pidetyllä luennolla **Tarasti** oli kiiruhtanut välillä flyygelin äärelle siteeraamaan yleisölle kielitieteilijöitä ranskaksi. Jossain vaiheessa hän viimein tiedusteli, osaako kukaan kuuli-joista ranskaa. Runsaspäisestä yleisöjoukosta nousi yksi epäröivä käsi, jolloin **Tarasti** kehotti ilahtuneena kyseistä kuulijaa kääntämään puheen myös vierustoverille.⁴⁰⁹

Vuonna 1971 taidehistorian ainejärjestö Rana ry järjesti **von Wrightin** veljesten akvarellinäyttelyä Alvar Aalto -museon Kramsunkadun näyttelytiloissa. Kämpäkaverit **Leena Könni** ja **Tellervo Helin** oli laitettu hoitamaan asiaa ja he olivat sopineet Ateneumin taidemuseon kanssa teosten valitsemisesta tietynä päivänä tiettyyn aikaan. Heidän oli kyseisenä päivänä tarkoitus lähteä aikaisella aamujunalla, mutta herätyskello ei soinutkaa ja junan lähtöön oli 20 minuuttia aikaa. Koska kotipuhelinta ei ollut, kännyköistä puhumattakaan, toinen lähti puhelinkopista soittamaan taksia nykyisen K-market Ruokavinkin nurkalta ja toinen pakkasi matkatavaroihin sen minkä

⁴⁰⁸ Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008.

⁴⁰⁹ Sederholm, sähköpostiviesti 26.5.2008.

kiireessä ehti. Taksikuski ehdotti jo ajamista suoraan Helsinkiin, mutta lopulta **Könni** ja **Helin** ehtivät junaan. He pääsivät Ateneumiin ajoissa, ja saivat näyttelyn Jyväskylään silloiseen Alvar Aalto -museoon.⁴¹⁰

(21) von Wrightin näyttelyn kutsukortti

⁴¹⁰ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

8 Päätäntö: yliopisto muuttuu, pysyykö Taiku perässä?

8.1 Tulosta tavoittamassa ⁴¹¹

Suomen(kin) yliopistomaailmaa on kuluvana vuosikymmenenä ravisteltu, ja muutosprosessit ovat yhä kesken. Suurimmat muutokset ovat yleiseurooppalaiseen kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään siirtyminen vuonna 1999 alkaneen Bolognan prosessin myötä ja koko Suomen yliopistojärjestelmää koskettava yliopistouudistus. Jyväskylässä haasteita tuottaa valmisteluvaiheessa oleva yliopistoallianssi.

Taikussa on 2000-luvulla toteutettu Bolognaan liittyen useita maisteriohjelmia. Säännöllisesti tapahtuvaa laadun varmistusta tehdään laatutyön laatu- ja toimintakäsikirjojen avulla niin tiedekunta- kuin laitostasolla. Niissä määritellään toiminnan tavoitteet, periaatteet ja vastuu-alueet, sekä arvioidaan kehittämisen kohteita ja menettelytapoja. Ensimmäinen Jyväskylän yliopiston laatutyön auditointi tapahtuu joulukuussa 2008. ⁴¹²

⁴¹¹ Otsikko Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008.

⁴¹² Jyväskylän yliopiston Bologna-sivut; Jyväskylän yliopiston laatutyön verkkosivut.

Yliopistouudistuksen myötä vuonna 2010 yliopistot siirtyvät valtion budjettitalouden ulkopuolelle. Niistä tulee asemaltaan joko itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia tai yksityisoikeudellisia säätiöitä nykyisen valtion tiliviraston sijaan. Valtio rahoittaa niitä osin edelleen muun muassa tulosohjausta käyttäen, muuten yliopisto voi rahoittaa toimintaansa esimerkiksi liiketoiminnan tai lahjoitusten kautta. Samalla yliopistojen sisäistä hallinto- ja johtamisjärjestelmää pyritään tehostamaan. Tavoitteena on vahvistaa sisällöllistä akateemista päätöksentekoa kunkin yliopiston sisällä. Henkilöstön palvelussuhde muuttuu virkasuhteesta työsopimussuhteiseksi. ⁴¹³

Yhteistyö on nähty korkeakoulurakenteen uudistusprosessissa väyläksi vahvistaa toimintaedellytyksiä sekä kotimaisessa että kansainvälisessä kilpailussa. ⁴¹⁴ Jyväskylän yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto ja Tampereen yliopisto muodostavat Sisä-Suomen yliopistoallianssin, joka aloittaa toimintansa virallisesti viimeistään syksyllä 2010. Ensimmäisten valittujen kärkihankkeiden joukossa on *Digitaalisten pelien tutkimuksen kehittämisohjelma*, jossa Taikun digitaalinen

⁴¹³ Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008; Yliopistolaitoksen uudistamisen suuntaviivat -muistio.

⁴¹⁴ Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008.

kulttuuri on mukana.⁴¹⁵ Muita yhteistyöhankkeita on vireillä muun muassa kulttuurintutkimukseen, nykykulttuuriin, mediakasvatukseen ja lapsuustutkimukseen liittyen.⁴¹⁶

Yhteistyökonsortion päämääränä on vahvistaa kunkin yliopiston laatua sekä koulutuksessa että tieteessä, minkä lisäksi se pyrkii lisäämään niiden asemaa yhteiskunnallisena vaikuttajana. Taikun kannalta on kiinnostavaa, että allianssin toivotaan tarjoavan pienille oppiaineille tilaisuuksia menestyä muuttuneessa toimintaympäristössä.⁴¹⁷

Kansainvälinen ulottuvuus on yksi yliopistouudistuksen tärkeimmistä lähtökohdista. Taikun kv-ryhmä on linjannut sitä, millaisiksi laitoksen kansainväliset yhteydet muodostuvat. **Hanna Pirisen** johtajakaudella 2004–08 kansainvälisistä suhteista vastannut varajohtaja **Pauline von Bonsdorff** kertoo päämääränä olleen kansainvälisyyden integroimisen koko laitokseen.⁴¹⁸

Henkilökunnan toimenkuvat ja tekemisen painopisteet ovat muuttuneet, ja kuten Uudistuva yliopisto –

⁴¹⁵ Yliopistoallianssin verkkosivut.

⁴¹⁶ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁴¹⁷ Yliopistoallianssin verkkosivut.

⁴¹⁸ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

uudistuva hallinto -seminaarissa todettiin, muutokset jatkuvat yliopistouudistuksen myötä niin yleisissä toimintakulttuureissa kuin yksittäisten työntekijöiden kohdalla.⁴¹⁹ Professorit toteavat, etteivät he enää ole pelkästään akateemisia tutkijoita tai opettajia, vaan myös johtavat toimintaa, osallistuvat hallinnollisiin prosesseihin ja markkinoivat omia projektejaan tiukassa olevaa rahoitusta hankkiakseen.⁴²⁰

Palveluiden keskittämisen lisääntyminen ja siirtyminen oppiainelaitoksista isompiin laitospalveluun on taannut kokonaisvaltaisemmat palvelut koko tiedekunnalle, ei vain yksittäisille oppiaineille. Esi-merkiksi amanuenssit, joilla on oppiainekohtainen asiantuntemus ja joillakin heistä pitkä käytännön kokemus, voivat hyödyntää nykyisin isompaa hallinnollista kokonaisuutta, humanistisen tiedekunnan palvelukeskusta.⁴²¹ Professorit kokevat, että tukihenkilöiden määrän ollessa minimaalinen hallinnolliset kuviot vievät aikaa tutkimukselta.⁴²²

⁴¹⁹ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008.

⁴²⁰ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴²¹ Helin, suullinen tiedonanto 25.7.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴²² Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

Viime vuosikymmenien aikana tehokkuusajattelu on lisääntynyt, mikä puolestaan on kasvattanut raportoinnin pakkoa ja byrokratiaa. Kansainvälinen tieteellinen, koulutuksellinen ja taloudellinen kilpailu on kiristynyt, ja yliopistouudistuksen myötä tavoitteellisuus korostuu entisestään. Muutokset ovat luonnollisesti heijastuneet myös taide- ja kulttuuriaineisiin.⁴²³ Kaikessa esiin nouseva ekonominen suunnittelu ja tehokkuusajattelu herättävät paikoin hyvin voimakasta kritiikkiä.⁴²⁴

Kuten **Heikki Hanka** huomauttaa, muutoksista syntyville peloille ja ennakkoluuloille ei pidä antaa liikaa valtaa. Silti hänkin tähdentää yhtiötehokkuuden kyseenalaistamista. Määrälliseen tulokseen pyrkiminen ei ole taide- ja kulttuuriaineissa yksinkertaista, eivätkä kompromissit tehokkuuden, taloudellisten resursien ja oppiaineiden kehittämisen välillä ole kivuttomia. Myös **Keijo Virtanen** toteaa, että karkeasti yleistetty tilanne, jossa henkilökunta joutuu tasapainottelemaan rahanteon ja oman alan hyvinvoinnin välillä, vie energiaa oppiaineen sisällölliseltä eteenpäinviemiseltä. **Pauline von Bonsdorffin** pelkona on, että uu-

⁴²³ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008; yliopistoallianssin verkkosivut.

⁴²⁴ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

distusprosessissa edellytykset panostaa yliopistolle kenties olennaisimpaan asiaan, tutkimukseen, kapevat.⁴²⁵

Professorit ymmärtävät, että muutokset yliopistomaailman hallinnossa ovat luonnollisia⁴²⁶, mutta suhtautuvat kriittisesti muutosprosessien määrään ja nopeaan tahtiin.⁴²⁷ He toivoisivat erilaisiin organisaatio-, talous- ja palkkausmuutoksiin siirtymävaihetta, jossa olisi mahdollista tarkastella niiden todellisia kokonaisvaikutuksia rauhallisemmin. Vaikka esimerkiksi yliopistouudistuksessa on korostettu avoimuuden, julkisen keskustelun ja yliopistoyhteisön vaikutusmahdollisuuksien merkitystä⁴²⁸, uusien systemien koetaan vyöryvän usein niin vauhdikkaasti päälle, ettei aikaa niiden kokeilulle jää. Omien töiden ohessa hallinnolliset muutosprosessit tuottavat paineita ja tuntuvat toisinaan turhauttavilta, etenkin kun yliopis-

⁴²⁵ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁴²⁶ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

⁴²⁷ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴²⁸ Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008.

ton todelliset toimintamallit eivät välttämättä muutu eikä rahoitus kasva.⁴²⁹

Pauline von Bonsdorff uskoo, että uudistumisen täytyy olla jatkuvaa ja tekemisiinsä pitää pystyä suhtautumaan itsekriittisesti.⁴³⁰ Uudistusvaatimusten tullessa ulkoapäin yliopistojen, tiedekuntien ja laitosten moninaisuudelle ja tarvittavalle keskustelulle ei kuitenkaan välttämättä jää tilaa.⁴³¹ **von Bonsdorff** muistuttaa, että yliopiston ns. kolmas tehtävä, yhteiskunnallinen palvelutehtävä, toteutuu nimenomaan kriittisen ajattelun kautta. Tällöin yliopistolla pitäisi olla resursseja tuottaa kriittistä ja relevanttia näkökulmaa yhteiskunnallisiin ilmiöihin – toisin sanoen heijastella yhteiskuntaa vapaasti, ei yritysten määräämien taloudellisten voimavarojen paineessa.⁴³²

8.2 *Luovassa muutoksen tilassa - missä on Taikun paikka?*

Hanna Pirinen siteeraa rehtori **Aino Sallista**: Taiku on, kuten yliopistomaailma yleensäkin, ”luovassa

⁴²⁹ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008; Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴³⁰ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁴³¹ Kirstinä, haastattelu 29.5.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁴³² von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

transformaation tilassa”. Laitoksen perustoiminta on selkeää ja tuloksellista, ja niin kandi-, maisteri- kuin tohtoritasolla tulee hyviä tutkintoja. Oppiainekirjo on laaja, Taikun oppiaineet ovat myös suosittuja sivuaineita ja tutkimustoiminta tuottaa tulosta kansainvälisessäkin mittakaavassa. Pohdittavana on tällä hetkellä se, kuinka edellä mainittuja seikkoja voisi vielä tehostaa ja pitäisikö strategisia painopistealueita tiivistää. Muutoksia painotettavissa alueissa ja luopumista joistakin osa-alueista on kenties edessä tulevaisuudessa.⁴³³

Taiku on laitoksena moninainen ja sen oppiaineet ulottuvat sisällöllisesti leveälle. Laajan skaalan vuoksi yhteisten, Taikun tutkimusta ja opetustoimintaa profiloivien painopisteiden määrittely on toisinaan ongelmallista – ja kärkien hiomista vaaditaan yhä enemmän. Toisaalta **Pauline von Bonsdorff** kokee, että laitoksen tutkimuksen painopisteiden määrittely on myönteinen, tähän aikaan kuuluva asia. Käytännössä näitä painopistealueita toteutetaan muun muassa eri oppiaineiden muodostamissa tutkimusryhmissä.⁴³⁴

⁴³³ Pirinen, haastattelu 29.5.2008.

⁴³⁴ Hanka, haastattelu 9.6.2008; von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

Rehtori **Sallinen** jätti vierailullaan keväällä 2008 taikulaisille haasteeksi asemoida toimintasuunnitelmis- saan Taikua suhteessa muihin Suomen taide- ja kulttu- urialan koulutusta tarjoaviin oppilaitoksiin. Taikun tulisi nyt määritellä ne vahvuudet ja erikoisalueet, jotka sillä ovat ja joilla se pystyy erottautumaan.⁴³⁵

Vielä ei tiedetä, kuinka suuret muutokset ja traditio kohtaavat: lyövätkö ne toisiaan korville vai sulautu- vatko ne toimivaksi kokonaisuudeksi.⁴³⁶ Valmista mal- lia uudesta yliopistokulttuurista ei ole.⁴³⁷ **von Bons- dorff** näkee, että muutoksiin ruvetaan pikkuhiljaa saamaan otetta. Esimerkiksi taidekasvatuksessa on Bolognan prosessiin liittyen määritelty haluttua linjaa ja ajan kanssa harjaannuttu valikoimaan maisterivai- heeseen opiskelijoita, jotka istuvat oppiaineen linjan- vetoihin.⁴³⁸

Entä missä piilevät Taikun ja taide- ja kulttuuriainei- den vahvuudet yliopistomaailman mullistuksissa ja tehokkuuden arvostamisen ilmapiirissä? **Annika Waenerberg** esittää, että humanistisilla aloilla ja tai-

deaineissa merkittävyys voi nousta nimenomaan mo- nipuolisuudesta, ei massasta. Hän huomauttaa, että pienikin yksikkö voi olla kansainvälisesti tärkeä. **Jan- ne Vilkuna** muistuttaa, ettei niin kaupunki- kuin maakuntatasolla tehtyä, kansallisesti ja alueellisesti merkittävää työtä sovi unohtaa. **Leena Kirstinä** puo- lestaan toivoo, että humanistinen keskustelukulttuuri pystytään pitämään muutosten keskellä hengissä.⁴³⁹

Taikun uusi laitosjohtaja **Heikki Hanka** tähdentää, että kyseessä eivät ole pelkät organisaatiomuutokset. Keskeistä olisi hahmottaa Taikun ja sen oppiaineiden edustamien asioiden suhde myös yliopiston ulkopuo- liseen maailmaan: yhteiskuntaan, joka joka tapauk- ssa muuttuu. Rakennemuutoksia positiivisesti työs- tämällä esimerkiksi taide- ja kulttuurialoilta valmis- tuneiden työllistymismahdollisuuksia voitaisiin pa- rantaa.⁴⁴⁰ Ensiarvoista olisi, että yhteiskunnassa ym- märrettäisiin taide- ja kulttuuriaineiden tarve ja nii- den laajat, joskaan ei suoraan rahassa mitattavat vai- kutukset.⁴⁴¹

⁴³⁵ Pirinen, haastattelu 29.5.2008; rehtori Aino Sallisen vierailu Taitei- den ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella 14.5.2008.

⁴³⁶ Waenerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴³⁷ Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari 30.5.2008.

⁴³⁸ von Bonsdorff, haastattelu 4.6.2008.

⁴³⁹ Kirstinä, 29.5.2008; Vilkuna, kirjallinen tiedonanto 30.4.2008; Wae- nerberg, haastattelu 4.6.2008.

⁴⁴⁰ Hanka, haastattelu 9.6.2008.

⁴⁴¹ Hanka, haastattelu 9.6.2008; Virtanen, haastattelu 9.5.2008.

9 Toimituskunnan kiitokset

Toimituskunta haluaa kiittää tätä julkaisua varten tehdyistä tärkeistä haastatteluista seuraavia henkilöitä: Heikki Hanka, Leena Kirstinä, Raine Koskimaa, Tarmo Kunnas, Kimmo Lehtonen, Hanna Pirinen, Keijo Virtanen, Pauline von Bonsdorff ja Annika Waenerberg. Johannes Rantasen Jyväskylän yliopiston museolle antama haastattelu oli niin ikään kullanarvoinen. Kiitos Helena Sederholmille sähköpostitse lähetetyistä syväluotaavista vastauksista ja Jarmo Valkolalle niin ikään taidekasvatuksen vaiheita avanneesta viestistä. Erkki Vainikkalan ja Urpo Kovalan nykykulttuurin tutkimuksen historiaa käsitellyt teksti nopeutti yksityiskohtaisuudessaan työtä huomattavasti.

Taikun historian toimituskunnalla oli käytössään **Ossi Päärnilän** Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan historia ennen sen julkaisua. **Päärnilän** teksti loi tälle julkaisulle raamit, joiden kokoaminen yhtä kattaviksi tämän projektin aikataulussa ei olisi ollut mahdollista.

Diaario ry:n ja Rana ry:n ainejärjestökronikat valaisivat yliopiston toiminnan kannalta olennaista opiskelijaelämää. Kiitos niiden laatijoille: **Heta Hämäläinen**, **Anna-Mari Juntunen**, **Anne-Maija Malmisalo-Lensu**

ja **Minna Mäkinen** (Diaario) sekä **Maria Hietala**, **Anni Niekka** ja **Hanna Tyvelä** (Rana).

Jyväskylän yliopiston museon intendentti **Pirjo Vuorinen** avitti avokätisesti aineistonkeruussa. **Marja-Liisa Hyvönen**, **Raili Jokinen** ja **Riikka Mäkipelkola** auttoivat kuvamateriaalin toimittamisessa.

Kiitos kaikille, jotka olivat mukana tunnistamassa kuvia Jyväskylän yliopiston museolla tai ovat muuten toimittaneet kuvamateriaalia toimituskunnan käyttöön: **Heikki Hanka**, **Irma Hirsjärvi**, **Matti Myllykoski**, **Tarja Pääjoki**, **Juha Teppo** ja **Erkki Vainikkala**.

Tellervo Helin

Maija Iltanen

Janne Vilkuna

10 Kuvalähteet

Diaario ry:n kronikka: 18.

Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot: 2.

Jyväskylän yliopiston museon kuva-arkistot: 3, 5, 6 (O. Valkonen) 8, 13, 14.

Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian oppiaineen arkistot: 6 (C. Ericsson).

Jyväskylän yliopiston taidehistorian oppiaineen kuva-arkistot: 1, 7, 15, 19, 20, 21.

Nykykulttuurin tutkimuskeskus: 11, 12.

Opus ry:n verkkosivut: 16.

Rana ry:n verkkosivut: 17.

Sara Hildénin säätiö: 4.

Vilkuna, Janne: 9, 10.

11 Lähteet

Painetut lähteet:

Happo, Hanna & Minna Hujanen 1998. *Taidekasvatuksen muotokuva. Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen op-
piaineen kehityskulku*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän
yliopisto. Taidekasvatuksen laitos.

Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan
opinto-opas 2002–2004. Jyväskylä: Gummerus Kirja-
paino Oy.

Päärnilä, Ossi 2008. Hengen hehkusta tietostrategioi-
hin. Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan
viisi vuosikymmentä. Jyväskylä Studies in Human-
ities nr 106. Jyväskylän yliopisto.

Vilkuna, Janne 1998. 75 vuotta museoiden hyväksi.
Suomen museoliitto 1923–1998. Suomen museoliiton
julkaisuja 45.

Vilkuna, Janne 2007 (toim. Pauliina Kinanen). *Museo-
logian vaiheita. Museologia tänään*. Suomen museoliiton
julkaisuja 57, sivut 44 – 65.

Lehdet:

"Puku pelasti väitöstilaisuuden." Tiedonjyvä 3/2008.
Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti, sivu 34.

Keskinen, Suvi & Peltonen, Eeva. "Monitieteisyys ei
enää taida olla tieteen kentän kummajainen. Katarina
Eskolan sähköpostihaastattelu." Kulttuurintutkimus
21 (2004): 4, sivut 5-19.

Painamattomat lähteet:

Suullisia tietoja antaneet:

Hanka, Heikki. Haastattelu 9.6.2008. Haastattelijana
Maija Iltanen.

Helin, Tellervo. Suullinen tiedonanto 25.7.2008.

Kirstinä, Leena ja Pirinen, Hanna. Yhteishaastattelu
29.5.2008. Haastattelijana Maija Iltanen. Nauhoite Jy-
väskylän yliopiston museon hallussa.

Koskimaa, Raine. Haastattelu 11.6.2008. Haastatteli-
jana Maija Iltanen. Nauhoite Jyväskylän yliopiston mu-
seon hallussa.

Kunnas, Tarmo. Haastattelu 21.5.2008. Haastattelijana
Maija Iltanen.

Lehtonen, Kimmo. Haastattelu 24.6.2008. Haastatteli-
jana Maija Iltanen. Haastattelu Jyväskylän yliopiston
museon hallussa.

Rantanen, Johannes. Haastattelu 11.4.2008. Haastatte-
lijana Pirjo Vuorinen. Nauhoite Jyväskylän yliopiston
museon hallussa.

Virtanen, Keijo. Haastattelu 9.5.2008. Haastattelijana Maija Iltanen. Nauhoite Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

von Bonsdorff, Pauline ja Waenerberg, Annika. Yhteishaastattelu 4.6.2008. Haastattelijana Maija Iltanen. Nauhoite Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Kirjallisia tietoja antaneet:

Hietala, Maria, Anni Niekka & Hanna Tyvelä. *Ranan kronikka*. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 28.5.2008. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Hämäläinen, Heta, Anna-Mari Juntunen, Anne-Maija Malmisalo-Lensu & Minna Mäkinen. *Diaarion kronikka*. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 29.5.2008. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Kirstinä, Leena. *Kirjallisuusoppiaineen tutkimusprofiilita*. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 4.6.2008. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Kovala, Urpo. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 9.7.2008.

Pirinen, Hanna. *Jyväskylän yliopisto / Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos (Taiku)*. Kirjallinen tiedonanto 29.5.2008. Tiivistelmä Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen vaiheista.

Sederholm, Helena. Sähköpostihaastattelu ja sähköpostiviestit Maija Iltaselle 26.5.2008 ja 3.6.2008. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Teppo, Juha. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 2.10.2008.

Vainikkala, Erkki. *Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen historiaa*. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 23.6.2008. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Valkola, Jarmo. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 28.7.2008.

Vilkuna, Janne. Museologian oppiaineen kronikka ja historiaa. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 30.4.2008. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Waenerberg, Annika. Kirjallinen tiedonanto Maija Iltaselle 15.9.2008.

Muut painamattomat lähteet:

Artes Liberales -taidetiedekeskuksen itsearviointi 28.2.2005.

Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden oppiaineen arkistot.

Jyväskylän yliopiston museon taidehistorian oppiaineen arkistot.

Jyväskylän yliopiston museon toimintakertomukset vuosilta 1997 ja 2005.

Mesenaatti ry:n arkistot. Sijainti: Juomatehtaan ainejärjestöhuone JT108.

Museo 2000 -toimikunta Km 1999:31.

Rehtori Aino Sallisen vierailu Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella 14.5.2008.

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen Bologna-työryhmän raportti. Tutkimus laitokselta valmistuneiden pääaineopiskelijoiden työllistymisestä. Syyskuu 2003. Laatija: Juha Oravala. Jyväskylän yliopiston museon hallussa.

Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen, draamakasvatuksen ja Juomatehtaan esite.

Verkkosivut:

Emerita Sirkka Heiskanen-Mäkelän emeritaluento Suomenoskirjallisuuden ja sen tutkimuksen historiaa.:

Tallenne emeritusluentosarjan luennolta 13.11.2007:

<http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/erillis/museo/emeritusluentosarja/heiskanen-makela>

Viitattu 16.5.2008

Diaario ry:n verkkosivut:

<http://groups.jyu.fi/diaario/index.htm>

Viitattu 2.5.2008

Jyväskylän kaupunginkirjaston ja Keski-Suomen maakuntakirjaston keskisuomalaisen kirjallisuuden kirjailijahakemisto:

<http://www3.jkl.fi/kirjasto/kirjailijat/hakemisto/peuranen.htm>

Viitattu 15.5.2008.

Jyväskylän yliopiston Bologna-verkkosivut:

<http://www.jyu.fi/bologna/>

Viitattu 14.7.2008.

Jyväskylän yliopiston henkilökunnan sähköinen puhelinluettelo:

http://www.atk.jyu.fi/numerohaku/phone_search.cgi

Viitattu 29.4.2008.

Jyväskylän yliopiston laatutyön verkkosivut:

<http://www.jyu.fi/hallinto/laatu>

Viitattu 14.7.2008.

Jyväskylän yliopiston kirjaston Jykdok-tietokanta:

<http://kirjasto.jyu.fi/showtext.php?lang=fin&keyword=kokoelmat-opinnaytteet>

Viitattu 1.7.2008.

Museologit työelämässä -artikkeli (laatineet Virpi Kämäräinen ja Tanja Välisalo museologian proseminaarin pohjalta 2004):

<http://www.jyu.fi/hum/laitokset/taiku/opiskelu/museologia/esittely/sijoittuminen>

Viitattu 10.7.2008.

Opus ry:n verkkosivut:

<http://groups.jyu.fi/opus/index.html>.

Viitattu 9.7.2008.

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen verkkosivut:

<http://www.jyu.fi/hum/laitokset/taiku>

Viitattu 5.5.2008.

Tietoa Soft Modern -festivaalista:

<http://www.internet-description.com/s/soft-modern-trend.html>

Viitattu 19.5.2008.

Uudistuva yliopisto – uudistuva hallinto -seminaari.

Tallenne tilaisuudesta 30.5.2008:

<http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hallinto/pake/>

Viitattu 15.7.2008.

Yliopistoallianssin verkkosivut:

<http://www.yliopistoallianssi.fi/>

Viitattu 14.7.2008.

Yliopistolaitoksen uudistamisen suuntaviivat. Yliopistolakityöryhmän muistio 20.8.2007. Opetusministeriön verkkosivut:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulu-tus/artikkelit/Yliopistolaitoksen_uudistaminen/liitteet/yliopistolakimuistio_200807.pdf

Viitattu 14.7.2008.

12 LIITTEET

Liite 1

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen ja sen oppiaineiden kronikka

1958	Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun filosofinen tiedekunta perustetaan <i>Kirjallisuuden oppiaine saa 1. professuurinsa</i>	1973	<i>Taidekasvatuksen oppiaine saa 1. professuurinsa</i> Taidehistorian laitoksen 1. väitös
1960	Filosofinen tdk jakaantuu kasvatustieteelliseksi ja historiallis-kielitieteelliseksi osastoksi	1975	Taidekasvatuksen ainejärjestö Mesenaattiry perustetaan
1967	<i>Taidehistorian oppiaine saa 1. professuurinsa</i>	1976	Athenaeum ja Musica valmistuvat Musican näyttelytila Pinacothecassa pidetään 1. näyttely
1968	Historiallis-kielitieteellinen osasto muutetaan humanistiseksi tiedekunnaksi	1980–90	Kirjallisuuden laitoksen koordinoima kääntäjäseminaaritoiminta
1969	Taidehistorian ainejärjestö Rana ry perustetaan	1981–84	Tiedekunnan 1. yhdistelmälaitoskokeilu → kirjallisuus & venäjä, taidekasvatus & musiikkitiede ja taidehistoria & etnologia
1969-78	Taidehistorian oppiaine muuttaa nimensä taiteentutkimukseksi	1983	<i>Museologian approbatur-opetus alkaa</i> <i>Kulttuurintutkimuksen yksikkö aloittaa toimintansa kulttuurin tietopalvelun ohella</i> <i>Kulttuurintutkimuksen projektissa</i>
1970	Kirjallisuuden laitoksen 1. väitös	1984	Tissarin taidekokoelmalahjoitus sijoitetaan taidehistorian laitokselle Kulttuurin tutkimuksen verkosto perustetaan
1972	FYTT-mietintö → taiteiden tutkimuksen ja kulttuurin tutkimuksen koulutusohjelmat		

	<i>Kulttuurintutkimus-lehti perustetaan</i>	1993	<i>Cultural Management -</i> <i>sivuainekokonaisuus</i>
1985	Kulttuurintutkimuksen yksikkö nimitetään <i>Nykykulttuurin tutkimusyksiköksi</i> ja liitetään taidekasvatuksen laitokseen		Museologian aineopinnot alkavat
1986	<i>Nykykulttuuri-julkaisusarja</i> alkaa ilmestyä	1994	Kuvailmaisun koulutus siirretään humanistiseen tiedekuntaan ja nimi muutetaan <i>kuvakoulutukseksi</i>
1987	Taidekasvatuksen laitoksen 1. väitös Nykykulttuurin tutkimusyksikkö kirjallisuuden laitoksen alaisuuteen		1. nykykulttuurin tutkimuskeskuksen järjestämä kesäkoulu <i>Summer School of Cultural Studies</i>
1989	<i>Kirjallisuuden laitos käynnistää hungarologian hankkeen</i> <i>Museologian 1. virka (yliassistenttuuri) perustetaan ja sijoitetaan taidehistorian laitokselle</i>	1995	Museologian (sivu)ainejärjestö Diaario ry perustetaan Kansainvälinen museologian kesäkoulu <i>International Summer School for Heritage Studies</i> Jyväskylässä
1990	<i>OKL:n kuvailmaisun koulutus perustetaan</i>	1996	Taiteiden perusopinnot -kokonaisuus → myöh. Kulttuurin avaimet - perusopintokokonaisuus
1992	Kotimaisen kirjallisuuden 1. professuuri perustetaan <i>Kirjoittajalinja perustetaan</i> Janne Vilkuna JY:n museon varajohtajaksi → 1993 johtajaksi <i>Kirjoittamisen ohjelma aloittaa kirjallisuuden laitoksen alaisuudessa</i>	1998	1. valtakunnalliset Diaario ry:n järjestämät museologipäivät: <i>Museolöytöjä ja mustia aukkoja</i> (Jyväskylä)
		1998	Taidekasvatuksen laitos lakkautetaan ja siirretään tiedekunnan alaisuuteen
		1999	<i>Museologian oppiaine saa 1. professorinsa</i>

- Rehtorin hankerahalla toteutettu digitaalisen kulttuurin seminaari: *Seminar of Digital Culture* (Jyväskylä)
- 2000 Rehtori **Aino Sallinen** perustaa Artes Liberales -taidetiedekeskuksen
Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos syntyy tiedekunnan laitosuudistuksen myötä: mukana taidehistoria, taidekasvatus, museologia, kuvakoulutus ja nykykulttuurin tutkimus
- Laitosjohtajaksi taidehistorian professori **Annika Waenerberg**, varajohtajaksi tutkija **Urpo Kovala**
Nykykulttuuri saa 1. professuurinsa ja tutkimusyksikkö muuttuu Nykykulttuurin tutkimuskeskukseksi
- 2001 Taidehistoria, taidekasvatus ja museologia saavat uudet tilat Juomatehtaalta
- 2001-04 *Kulttuuri, tiede, teknologia* -muuntokoulutuksena toteutettu maisteriohjelman
- 2002 Kirjallisuus mukaan yhdistelmälaitokseen
- Yhdistelmälaitoksen nimeksi muutetaan nykyinen Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos*
- Laitosjohtajaksi taidekasvatuksen professori **Pauline von Bonsdorff**, varajohtajaksi kirjallisuuden professori **Leena Kirstinä**
- Museologialle pääainestatus
- Nykykulttuurin tutkimuksen 1. väitös
- 2003 Laitosjohtajaksi **Leena Kirstinä**, varajohtajaksi taidehistorian professori **Heikki Hanka**
Digitaalinen kulttuuri saa 1. professuurinsa
Hungarologia saa määräaikaisen professuurin
1. Kulttuurin tutkimuksen verkoston (nyk. seuran) järjestämät Kulttuurintutkimuksen päivät: *Metodi* (Helsinki)
- 2004 Laitosjohtajaksi taidehistorian yliassistentti **Hanna Pirinen**, varajohtajaksi digitaalisen kulttuurin professori **Raine Koskimaa**

	Mesenaatti ry yhdistetään Rana ry:n kanssa		Kulttuurin tutkimuksen verkostosta Kulttuurintutkimuksen seura
2004-06	<i>Nordic Arts and Culture Studies</i> -maisteriohjelma		Nykykulttuurin tutkimuskeskus muuttaa Juomatehtaalle
2005	Hanna Pirinen valitaan jatkamaan laitosjohtajana, varajohtajaksi Pauline von Bonsdorff	2009	Digitaalisen kulttuurin hankerahoitus päättyy ja toiminta integroidaan Taikun perusrakenteeseen
	Ensimmäiset UPJ-keskustelut käydään Museologia muuttaa G-rakennukseen <i>Master's Degree Programme in Digital Culture</i> -maisteriohjelma alkaa Kuvakoulutus sulautetaan digitaalisen kulttuurin maisteriohjelmaan Viimeinen näyttely Pinacothecassa	2010	Uuden yliopistolain mukainen toiminta alkaa Sisä-Suomen yliopistoallianssi aloittaa toimintansa Jyväskylän yliopisto siirtyy käyttämään Yliopiston palvelukeskus CERTIA:n palveluksia
2006	Museologian oppiaineen 1. väitös		
2007	Kirjoittaminen erilliseksi maisteritason oppiaineeksi Kirjoittamisen linjan 1. väitös		
2008	Laitosjohtajaksi Heikki Hanka , varajohtajaksi taidekasvatuksen yliassistentti Tarja Pääjoki		

Liite 2**Oppiaineiden virkojen ja toimien hoidot vuodesta 1958 lähtien ennen taikun yhdistymistä**

Aineisto on koottu humanistisen tiedekunnan virkakortistosta, jota on pidetty vuoteen 2000. Mukana ovat kirjallisuuden, museologian, nykykulttuurin, taidehistorian ja taidekasvatuksen aineistot. Viran yhteydessä on lueteltu viran varsinaiset ja vt. hoitajat aikajärjestyksessä. Viransijaiset on listattu viran yhteydessä aakkosjärjestykseen.

KIRJALLISUUS**Professorin virka**

Vilho Suomi 1958-1960

Aatos Ojala 1960-1982

Taimi Tanskanen 1982-1984

Sirkka Heiskanen-Mäkelä 1984

Hannu Riikonen 1985

Tarmo Kunnas 1985-

Viransijaisina toimineet:

Sirkka Heiskanen-Mäkelä

Pekka Lappalainen

Teivas Oksala

Hannu Riikonen

Taimi Tanskanen

Sinikka Tuohimaa

(Apulais)professorin virka (muutettu professorin viraksi 1992)

Leevi Valkama 1963-1964

Vilho Suomi 1964-1965

Pekka Lappalainen 1966-1981

Jenny Lilja 1981-1988

Pekka Lilja 1988-1993

Raili Elovaara 1993-1998

Jukka Ammond 1998

Leena Kirstinä 1999-

Viransijaisina toimineet:

Tuomo Lahdelma

Jenny Lilja

Pekka Lilja & Aatos Ojala

Pekka Lilja

Pekka Toivanen & Matti Palm

(Apulais)professorin virka (muutettu professorin viraksi 1998)

Sirkka Heiskanen-Mäkelä 1969-1991

Jukka Ammond 1991-1993

Raili Elovaara 1993

Pekka Lilja 1993-(2004)

Viransijaisina toimineet:

Jukka Ammond

Riitta Kuivasmäki

Tuomo Lahdelma

Jenny Lilja

Hannu Riikonen

Ellen Sakari

Muut virat ja toimet:

Assistentin toimi

Eeva-Maija Tammekann & Ville Repo 1961-1962

Vilho Viksten 1962-1965

Sirkka Heiskanen-Mäkelä 1965-1971

Veli Ketvel 1971-1974

Seijaliisa Wikström 1974-1975

Pekka Lilja & Juhani Tenhunen 1975

Pekka Kyrö 1975-1976

Erkki Vainikkala 1976-1984

Tuomo Lahdelma 1984-1989

Mikko Keskinen 1989-1994

Timo Siivonen 1995

Mikko Keskinen 1995-2001

Viransijaisina toimineet:

Katriina Haapasalo

Seijaliisa Honkanen

Mikko Keskinen

Veli Ketvel

Päivi Kosonen

Riitta Kuivasmäki

Tuomo Lahdelma

Timo Siivonen

Keijo Virtanen

Assistentin toimi (muutettu yliassistentin viraksi 1989)

Hilkka Korhonen 1962-1965

Jussi Sorjonen 1966

Vappu Vainio 1966-1968

Veli Ketvel 1968-1971

Seijaliisa Honkanen 1971-1974

Kimmo Turenus 1974-1975

Jukka Ammond 1975-1985

Keijo Virtanen 1986-1989

Risto Niemi-Pynttäre 1989

Yliassistentin virka

Tuomo Lahdelma 1989-2001

Viransijaisina toimineet:

Katriina Haapasalo

Seijaliisa Honkanen

Mikko Keskinen

Riitta Kuivasmäki

Tuomo Lahdelma

Risto Niemi-Pynttäre

Matti Palm

Jukka Riiluoto

Timo Siivonen

Keijo Virtanen

Assistentin toimi (vakinaistettu 1975)

Jussi Sorjonen 1967-1968

Kari Hokkanen 1968-1969

Pekka Toivonen 1969-1971

Pekka Lilja 1971-1975

Assistentin toimi (muutettu lehtorin viraksi 1985)

Pekka Lilja 1975-1982

Riitta Kuivasmäki 1982-1985

Lehtorin virka

Pekka Lilja 1985-1994

Kirsti Castrén 1994- 1995

Jukka Ammond 1995-

Viransijaisina toimineet:

Kirsti Castrén

Katriina Haapasalo

Elina Halttunen-Salosaari

Maija-Liisa Jääskeläinen

Keijo Korhonen

Riitta Kuivasmäki

Tuomo Lahdelma

Kaarina Launo

Risto Niemi-Pynttäre

Martti Pulakka

Helena Saaristo

Raimo Tiainen

Pirjo-Maija Toivonen

Keijo Virtanen

Assistentin virka

Matti Palm 1968-1974

Pekka Lilja 1974

Matti Palm 1975-78

Riitta Kuivasmäki 1977-1980

Matti Palm 1980-1987

Katriina Kajannes 1987-1997

Kirsti Castrén 1997-2002

Viransijaisina toimineet:

Kirsti Castrén

Leena Eilittä-Kunnas

Katriina Haapasalo

Riitta Kuivasmäki

Tuomo Lahdelma

Pekka Lilja

Matti Palm

Martti Pulakka

Juhani Tenhunen

Pirjomaija Toivonen

Yliassistentin toimi

Jenny Lilja 1972-1982

Pekka Lilja 1982-1985

Jukka Ammond 1985-1990

Katriina Kajannes 1990-1992

Jukka Ammond 1992-1997

Katriina Kajannes 1997-2001

Viransijaisina toimineet:

Raili Elovaara

Katriina Kajannes

Riitta Kuivasmäki

Pekka Lilja

Matti Palm

Amanuenssin virka

Maija-Liisa Jääskeläinen 1988-89

Keijo Virtanen 1989-(2005)

Viransijaisina toimineet:

Maija-Liisa Jääskeläinen

Juha Teppo

Tapio Ylitalo

Toimistohenkilökunta

Maija Jaakkola 1971-1992

Ullamaija Tonteri 1981-2002

Viransijaisena toiminut:

Martti Pulakka

TAIDEHISTORIA

Professorin virka

Sakari Saarikivi 1967-1969

Salme Sarajas-Korte 1969-1971

Jouko Tolvanen 1971-1974
 Kalevi Pöykkö 1975-1996
 Eeva Maija Viljo 1996-1997
 Heikki Hanka 1998-1999
 Annika Waenerberg 1999-
Viransijaisina toimineet:
 Heikki Hanka
 Kaarina Pöykkö
 Salme Sarajas-Korte
 Eeva Maija Viljo

(Apulais)professorin virka (muutettu professorin viraksi 1998)

Olli Valkonen & Jouko Tolvanen 1971-1973
 Olli Valkonen 1973-1974
 Johannes Rantanen 1974-1979
 Christoffer Ericsson 1979-1984
 Jukka Ervamaa 1984-1986
 Kaarina Pöykkö 1987
 Eeva Maija Viljo 1988-1998
 Pekka Vähäkangas 1998-1999
 Heikki Hanka 2000-
Viransijaisina toimineet:
 Christoffer Ericsson

Heikki Hanka
 Kaarina Pöykkö
 Pekka Vähäkangas

Assistentin virka

Rainer Palas ja Tarkko Oksala 1967
 Rainer Palas ja Johannes Rantanen 1968
 Johannes Rantanen 1968-1979
 Unto Käyhkö 1979-1989
 Heikki Hanka 1989-1994
 Leena Valkeapää 1994-1995
 Heikki Hanka 1995

Yliassistentin virka (ent. assistentin virka)

Heikki Hanka 1995-2000
 Leena Valkeapää 2000-2001
Viransijaisina toimineet:
 Christina Bäcksbacka
 Jussi Jäppinen
 Timo Keinänen
 Tarja Kydén
 Unto Käyhkö
 Kaarina Pöykkö
 Marjatta Tolonen
 Leena Valkeapää

Assistentin virka

Juhani Mylläri 1972-1981

Jukka Ervamaa 1981-1985

Kaarina Pöykkö 1985-1995

Leena Valkeapää 1995-2000

Auli Jämsänen 2000-2001

Viransijaisina toimineet:

Tellervo Helin

Tiina Koivulahti

Tarja Kydén

Hanna Pirinen

Kaarina Pöykkö

Marjo-Riitta Simpanen

Amanuenssin virka

Marja Supinen 1969-1970

Helmi-Riitta Sariola 1970-1971

Tellervo Helin 1971-

Viransijaisina toimineet:

Tuuli Lähdesmäki

Ulla Mustonen

Kaarina Pöykkö

Toimistohenkilökunta

Anna-Maija Lehtonen 1974-1980

Marja-Leena Mäkinen 1980-(2008)

Viransijaisina toimineet:

Anneli Ala-Nikkola

Sari Hienonen

Taimi Nurminen

TAIDEKASVATUS**Professorin virka**

Matti Vainio 1973-1977

Paula Tuomikoski-Leskelä 1978-1979

Eero Tarasti 1979-1983

Lauri Olavi Routila 1984-1998

Jarmo Valkola 2000-2001

Viransijaisena toiminut:

Päivi HUUHTANEN

Assistentin virka

Eeva Maija Viljo 1973-1977

Anna Louhivuori 1977-1990

Anna-Maija Järveläinen 1990

Helena Seppälä, myöh Sederholm 1990-1998

Jarmo Valkola 1999

Viransijaisina toimineet:

Markku Heikkinen

Juha Hurme

Anna-Maija Järveläinen

Anna Louhivuori

Reijo Tuikka

Lehtorin virka

Sirkkaliisa Usvamaa-Routila 1989-

Viransijaisena toiminut:

Kaija Hannula

Toimistohenkilökunta

Irma Hulkko 1981-1994

NYKYKULTTUURI

Erikoistutkijan virka

Katarina Eskola 1988-(2005)

Viransijaisena toiminut:

Urpo Kovala

Tutkijan virka

Erkki Vainikkala 1990-1991

Anne Sankari 1991

Kimmo Jokinen 1991

Urpo Kovala 1991-1992

Annikka Suoninen 1992-1997

Urpo Kovala 1998-2000

Tutkijan virka

Erkki Vainikkala 1991-2000

Toimistohenkilökunta

Leila Aho 1990-1997

Jaana Roisko 1997-2001

Leila Aho 2001-

MUSEOLOGIA

Yliassistentin virka (lakkautettu 1998)

Janne Vilkuna 1989-1997

(Apulais)professorin virka (muutettu professorin viraksi 1998)

Janne Vilkuna 1997-